

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально – науковий центр заочно – дистанційного навчання
Кафедра національної безпеки та політології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра на тему:
« Діяльність великих держав світу в боротьбі з тероризмом»

Виконав студент 2 курсу, групи ЗНМб - 2
Спеціальності 256 «Національна безпека (за
окремими сферами забезпечення і видами
діяльності)»

Намісник Юрій Олександрович

Керівник :

кандидат історичних наук доцент кафедри,
національної безпеки та політології

Санжаревський Олег Іванович

Рецензент

квндидат історичних наук, кафедри історії
та методики її навчання

Пальчевський Руслан Степанович

Острог, 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРОРИЗМУ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З НИМ	8
1.1. Еволюція та сучасні трактування поняття «тероризм»	8
1.2. Основні чинники поширення тероризму у сучасному світі	16
1.3. Методологія та джерельна база дослідження тероризму та антитерористичної боротьби	29
Висновки до 1 розділу	34
РОЗДІЛ II. АНТИТЕРОРИСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ПРОВІДНИХ ДЕРЖАВ СВІТУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	37
2.1. Особливості формування та імплементації антитерористичної політики на міжнародному та регіональному рівнях	37
2.2. Порівняльний аналіз антитерористичних стратегій провідних демократій: досвід США, Японії та європейських країн	41
2.3. Роль міжнародних та регіональних організацій у координації боротьби з тероризмом	59
Висновки до 2 розділу	78
РОЗДІЛ III. МІСЦЕ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ	82
3.1. Еволюція антитерористичної діяльності України у період незалежності	82
3.2. Співпраця України з ключовими міжнародними партнерами у сфері протидії терористичним загрозам	90
3.3 Протидія терористичним загрозам та викликам в Україні в умовах повномасштабної агресії РФ	96
Висновки до 3 розділу	106
ВИСНОВКИ	108
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	113

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Терористична загроза у світі залишається однією з найбільш серйозних викликів для глобальної безпеки. У сучасних умовах тероризм набуває нових форм та засобів реалізації, включаючи кібератаки, використання штучного інтелекту для пропаганди радикальних ідей, а також транснаціональне фінансування терористичних угруповань. Від його наслідків потерпають не лише регіони, де тривають збройні конфлікти (Близький Схід, Африка), але й країни Заходу, які раніше вважалися безпечними завдяки розвиненим правоохоронним системам і спецслужбам.

Актуальність дослідження боротьби великих держав із тероризмом посилюється через нові виклики, що постають перед міжнародною спільнотою, зокрема, терористичні угруповання все частіше використовують інтернет та соціальні мережі для вербування, фінансування та координації атак. Крім того, сучасні терористичні організації вдосконалюють тактику, використовуючи безпілотні літальні апарати для атак, здійснюючи диверсії на критичну інфраструктуру та посилюючи ідеологічний вплив через дезінформацію. Тероризм вже не обмежується окремими регіонами, а становить загрозу для міжнародного правопорядку, що вимагає багатостороннього співробітництва. Тому держави адаптують свої антитерористичні заходи, змінюючи методи правозахисту, контролю міграції та фінансового регулювання.

Наукове й практичне значення дослідження. З огляду на вищезазначені фактори, дослідження боротьби великих держав світу з тероризмом має важливе значення для аналізу ефективності міжнародних механізмів безпеки та визначення нових стратегій у цій сфері. Системний підхід до цієї проблеми дасть змогу оцінити сильні та слабкі сторони існуючих антитерористичних стратегій, а також розробити рекомендації щодо їхнього вдосконалення.

Ступінь наукової розробки проблеми. Тероризм – специфічна форма насильства, що офіційно сформувалася в кінці 1960-х років та отримала досить вагомий розвиток до кінця XX – початку XXI століття. Основними цілями

тероризму нині є дезорганізація державного управління, завдання економічної та політичної шкоди, порушення підвалин суспільного апарату, які мають, на думку терористів, мотивувати владу до зміни політики. Загальноприйняте визначення тероризму ще не визначено. У більшості випадків термін використовується як засіб у політичній боротьбі, оскільки кожна країна, по суті сама визначає, відноситься та або інша група до категорії «терористів» або «бійців за свободу», а самі акти терору виконуються локально.

Основними ознаками тероризму є глобалізація, професіоналізація та опора на екстремістську ідеологію. Також відзначається використання терористів-самогубців, загроза використання неконвенційної (ядерної, хімічної та бактеріологічної) зброї та раціонального підходу. Один із сучасних дослідників тероризму Браян Дженкінс вважає тероризм новим типом конфлікту.

Резолюція № 1373 Ради Безпеки ООН від 28 вересня 2001 року відзначає *«доволі тісний зв'язок між тероризмом і транснаціональною організованою злочинністю, незаконними наркотиками, відмиванням грошей, незаконним продажем зброї та незаконними перевезеннями ядерних, хімічних, біологічних та інших потенційно небезпечних матеріалів»*. Спеціалісти відзначають також зріст технічної оснащеності терористів та їхню негласну підтримку з боку певних держав.

Феномен тероризму є багатоаспектним явищем. Тероризм аналізується у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема А. Ігнатенко, М. Гуцало, Е. Примакова, В. Ємельянова, В. Зеленецького, В. Ліпкана, В. Жданова, У. Лакера, І. Александера, Б. Дженкінса, Р. Клайна.

Так, наприклад, Волтер Лакер писав: *«Тероризм завжди чинив шокуюче враження на суспільство і породжував найсуперечливіші відгуки й оцінки», «тероризм, всупереч існуючому думці, не є різновидом партизанської війни, і його політичні функції в наші дні мають інший характер»*.

Аналіз Володимира Ліпкана вказує: *«Терористична діяльність є різновидом екстремізму та специфічною фазою протестної діяльності, спровокованої соціальним конфліктом між підсистемою управління та рештою суспільства»*.

Євгеній Примаков у своїх працях писав: *«Тероризм – це глобальна загроза, яка вимагає об'єднання зусиль усіх держав для її подолання»*.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць, на сучасному етапі залишається багато невирішених проблем у теорії тероризму, що потребує подальшого дослідження та систематизації.

Теоретична та методологічна основа дослідження. Теоретичне підґрунтя дослідження базується на міждисциплінарному аналізі політичних наук, міжнародних відносин, права та безпекознавства.

По-перше, у дослідженні використовуються концепції реалізму в міжнародних відносинах, згідно з якими держави діють передусім у власних інтересах і намагаються зберегти національну безпеку через застосування сили, створення альянсів та реалізацію зовнішньополітичного впливу. Це пояснює, чому великі держави розробляють самостійні антитерористичні стратегії або ініціюють міжнародні коаліції задля протидії загрозам.

По-друге, застосовується теорія глобального управління, яка дозволяє розглядати боротьбу з тероризмом на міжнародному рівні як процес координації зусиль держав, міжнародних організацій (зокрема ООН, НАТО) та неурядових суб'єктів. Такий підхід дає змогу оцінити ефективність колективної протидії терористичним загрозам і сформувати механізми подальшого вдосконалення міжнародної антитерористичної політики.

Крім того, враховуються підходи контртерористичних стратегій, які класифікуються як жорсткі (силові операції, санкції) і м'які (контрпропаганда, превенція радикалізації, розвиток освіти та демократії). Вивчення практики таких країн, як США, Великобританія, Франція, Японія та інші країни дозволяє виявити різні моделі реагування на загрози. Також у дослідженні розглядаються поняття "тероризм", "гібридна війна", "національна безпека", що формують теоретичну базу для аналізу конкретних дій великих держав на різних континентах.

Таким чином, теоретична основа дозволяє обґрунтувати методологічні підходи до вивчення діяльності великих держав у боротьбі з тероризмом та визначити основні напрямки аналізу ефективності їх політик.

Предметом даного дослідження є аналіз діяльності великих держав світу у сфері боротьби з тероризмом. У роботі розглядаються ключові проблеми та загрози, пов'язані з терористичною діяльністю, а також механізми протидії, які застосовуються на міжнародному рівні.

Метою роботи є вивчення антитерористичної діяльності великих держав світу, а саме: США, Франції, Великої Британії та Японії в боротьбі з тероризмом.

До основних завдань дослідження належать:

- аналіз поняття тероризму та його еволюція;
- вивчення історії дослідження тероризму;
- розкриття особливостей формування та реалізації антитерористичної політики на міжнародному та регіональному рівнях;
- оцінка досвіду великих держав (США, Японії та європейських країн) у боротьбі з тероризмом;
- здійснення порівняльного аналізу антитерористичних стратегій провідних демократичних держав – США, Японії та європейських країн.

Основу цього дослідження становлять вторинні дані, що забезпечують всебічний аналіз боротьби великих держав із тероризмом. *До джерел інформації належать офіційні урядові звіти США, Франції та Великої Британії, документи міжнародних організацій, статистичні дані про теракти, кількість жертв, військові операції, а також наукові дослідження, що включають публікації, монографії, статті в рецензованих журналах та експертні огляди.*

Для аналізу інформації застосовується комбінований методологічний підхід, який поєднує кількісні та якісні методи.

Кількісні методи:

- порівняльний аналіз ефективності заходів у різних країнах на основі даних з офіційних та відкритих публічних баз.

Якісні методи:

- аналіз механізмів співпраці міжнародних організацій у сфері боротьби з тероризмом.

Положення, що виносяться на захист. У сучасному світі великі держави відіграють ключову роль у забезпеченні глобальної безпеки. Їхні стратегії боротьби з тероризмом впливають як на внутрішню стабільність, так і на міжнародну безпеку. Ефективність цих заходів значною мірою залежить від комплексності підходів – поєднання військових, політичних, економічних, правових та соціальних механізмів, а також від активної співпраці з міжнародними партнерами.

Гіпотеза дослідження. Чим активніше велика держава бере участь у комплексних заходах боротьби з тероризмом, включаючи військові, дипломатичні та фінансові інструменти, тим вищий рівень ефективності її антитерористичних дій, що проявляється у зниженні частоти терористичних атак та кількості постраждалих.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРОРИЗМУ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З НИМ

1.1. Еволюція та сучасні трактування поняття «тероризм»

Тероризм – це одна з найбільш складних та багатограних проблем міжнародного права, яка має різні тлумачення та підходи. Поняття тероризму історично формувалося не як сталий юридичний термін, а як політична й ідеологічна категорія, значення якої радикально змінювалося залежно від історичного періоду, політичної системи та рівня розвитку комунікаційних технологій.

Перші згадки про явища, подібні до тероризму, простежуються ще в античності, зокрема в історії Давнього Риму. Це пов'язують із диктаторським правлінням Луція Корнелія Сулли, який уклав списки осіб, оголошених поза законом, за вбивство яких виконавці отримували частину їхнього майна. Першою ж задокументованою згадкою про організовані терористичні угруповання вважають діяльність секти сікарійів, що діяла в Іудеї у I столітті н. е. Сама назва «сікарій» походить від назви короткого меча «сіки», яким і здійснювалися убивства, що носили яскраво виражений ритуальний характер¹.

Іншим прикладом може стати діяльність мусульманської шіїтської секти ісмалітів, що більш відома під назвою «асасини» («вбивці»). Вони діяли у XI-XIII ст. на території сучасних Персії, Сирії та Лівану. Їхнє головне завдання полягало в фізичному знищенні прихильників сунітської течії ісламу, а також християн та хрестоносців².

Поряд із замахами на життя державних і громадських діячів, терористичні акти здавна проявлялися у формі захоплення заручників, викрадення людей з

---

¹ Протидія фінансуванню тероризму в системі управління національною безпекою України: монографія / За загальною редакцією В.В. Євдокимова, Д.О. Грицишена. – Житомир: Видавничий дім «Бук-друк», 2023. – 232с.

² Cartwright M. The Assassins. World History Encyclopedia.2019. URL: https://www.worldhistory.org/The_Assassins/ (дата звернення: 15.02.2026).

метою отримання викупу, організації збройного опору владі, знищення чи привласнення майна, піратства та створення розбійницьких угруповань. Частина таких дій увійшла в історію через поєднання політичних і корисливих мотивів, інші — через особливу жорстокість. Показовим прикладом раннього політичного бандитизму вважають діяльність Публія Клодія, народного трибуна Стародавнього Риму, який сформував озброєні загони для боротьби з політичними опонентами. Спираючись на силову підтримку, Клодій активно втручався як у внутрішні, так і в міжнародні справи держави.

Варто зазначити, що розбійницькі напади та піратство здавна фіксувалися в історії як форми терористичної діяльності, які нерідко використовувалися окремими державами для контролю над морськими шляхами. У певні періоди піратство фактично набувало статусу легітимізованої практики й перетворювалося на різновид державного тероризму, коли одна країна без офіційного оголошення війни здійснювала напади на судна іншої.

У XII столітті нетерпимість до будь-яких проявів інакомислення стає одним із ключових принципів Західної церкви. Створена католицькою церквою інквізиція — спеціальний судово-слідчий інститут — засуджувала до страти тисячі людей. У середньовіччі вбивства політичних і суспільних діячів перетворилися на звичну практику не лише в межах придворних інтриг, а й у міждержавних відносинах. Опричнину Івана IV можна розглядати як інструмент державного терору, спрямований на превентивне залякування населення та придушення будь-яких проявів самостійності шляхом загрози суворих покарань і смерті.

До XVIII століття людство поступово підійшло до формування теоретичних засад, що узагальнювали причини та методи терористичної діяльності, яка стала складовою ідеології революційних рухів. Першим масштабним прикладом революційного терору вважають події Великої Французької революції, що запровадила поняття «якобінський революційний терор». Створений за ініціативою якобінців революційний трибунал перетворився на постійно діючий інструмент терору, а ухвалений декрет «Про ворогів народу» мав фатальні

наслідки для багатьох народів світу, політичні еліти яких намагалися наслідувати цей досвід.

У другій половині XIX століття формуються засади анархо-тероризму, для якого від самого початку було характерним спрямування на фізичне усунення з політичної арени тиранів, диктаторів і деспотів³.

Так, серед багатьох груп, що діяли у 70-80-х роках XIX століття, виділялася «Народна воля». Ця організація мала чітко напрацьовану політичну програму, що спиралася на досвід народницького руху і усвідомлене бажання в насильницький спосіб усунути монархічний порядок. Таким чином, терористи робили акцент на два ключових елементи насильства: дійсний та латентний. Саме ці елементи характеризують тероризм як негативне соціально-політичне явище.

Дійсний елемент насильства полягає в безпосередньому виконанні терористичних актів, у результаті яких гинуть люди. Народовольці здійснили низку вдалих замахів, найгучнішими серед яких стали вбивство військових прокурорів Стрельнікова та Судейкіна та російського царя Олександра.

Латентний елемент насильства полягав у створенні в суспільстві атмосфери постійної напруги, невпевненості у владі з метою її дестабілізації. Народовольці за допомогою систематичних терактів намагалися спровокувати суспільство до здійснення політичного перевороту та утвердження соціалістичного устрою.

Також варто додати, що друга половина XIX століття характеризувалася ідеологічним обґрунтуванням використання насильства для досягнення політичних цілей. У 1848 році німецький радикал Карл Гейнцен в есе «Вбивство» обґрунтував допустимість масової фізичної ліквідації людей, виходячи з «вищих інтересів людства». Саме це дозволило У. Лакеру вважати, що Гейнцен був першим, хто створив доктрину сучасного тероризму⁴.

---

³ Тероризм: теоретико-прикладні аспекти: навчальний посібник / За заг. ред. проф. В.К. Грищука. – Львів: ЛДУВС, 2011. – 328 с.

⁴ Коршунов В. Політичний тероризм: політологічний аналіз. Політологічні та соціологічні студії: збірник наукових праць. Чернівці: Видавничий дім „Букрек”, 2008. Т. VI. С. 35 – 46.

На межі XIX і XX століть терористична діяльність мала локальний і вибірковий характер, а самою небезпечною вважалася посада глави держави - монарха, президента чи прем'єр-міністра. Основні прагнення терористів зводилися до боротьби за суверенітет своїх історичних територій. Найбільш активно діяли організації вірменів і македонців у Туреччині та ірландські терористи у Великобританії. Це було пов'язано як з гострими соціальними, так із появою в період революційної кризи початку століття, соціально-політичних конфліктів.

Таким чином, з урахуванням системного характеру дій терористичних угруповань другої половини XIX століття, їхню ідеологічну спрямованість, матеріально-технічне забезпечення та безпосереднє використання насильства для досягнення поставлених завдань, можемо стверджувати, що тероризм як соціально-політичне явище сформувався у другій половині XIX століття.

Тепер постає питання про час трансформації тероризму у міжнародне явище. Так, тероризм у своєму класичному розумінні сформувався у 1970-х роках XX століття. Виникнення цього терміна було зумовлене передусім такими чинниками:

- виходом діяльності терористичних груп за межі однієї країни;
- інтернаціоналізацією складу терористичних організацій та посилення співпраці між терористичними групами з різних країн;
- впливом терористичних груп на політику двох і більше країн.

Подією, яка ввела в широкий вжиток поняття «тероризм», стало вбивство ізраїльських спортсменів на Літніх олімпійських іграх у Мюнхені у вересні 1972 року. Тоді внаслідок нападу палестинських бойовиків організації «Чорний вересень» загинули 11 членів олімпійської збірної Ізраїлю. У визначенні терміну «міжнародний тероризм» науковці спиралися на такі ознаки, як загроза або залякування насильством, що характерне для тих терористичних груп, діяльність

яких виходить за межі однієї держави і поширюється у міжнародному середовищі⁵.

Натомість І.М. Громівчук зазначає, що перші спроби виокреслити поняття тероризму і укласти міжнародний договір у сфері боротьби з тероризмом на міждержавному рівні були ще в 30-хрр. ХХст. в рамках Ліги Націй. У 1937 р. було відкрито для підписання Конвенцію про попередження і припинення тероризму, у якій тероризм визначався як «злочинні дії, спрямовані проти держави, мета або характер яких полягають у тому, щоб викликати жах у певних осіб або серед населення». Незважаючи на те, що її ухвалили, конвенція так і не набула фінальної чинності. У 1997 році Комісія міжнародного права ООН запропонувала Проєкт Кодексу злочинних дій проти безпеки і миру людства, у якому до перелічених раніше міжнародних злочинів (злочинів проти миру та безпеки людства) було додано також міжнародний тероризм. Проте цей документ також не був ратифікований. Станом на сьогодні універсального міжнародно-правового визначення тероризму не існує⁶. Отже, однією з ключових причин недостатньої ефективності міжнародних правових напрацювань у сфері протидії тероризму є відсутність спільного, юридично зафіксованого визначення тероризму в загальноприйнятому для всіх країн міжнародному праві⁷.

Ряд науковців розглядає тероризм як характерне явище епохи ХХ століття. Єгипетський дослідник М. Сід-Ахмед підкреслює: *«Стрімкий технологічний прогрес, що досяг безпрецедентних масштабів, фактично позбавив класичну війну її традиційного змісту, зробивши її малоймовірною, а подекуди й абсурдною. Проте втрата сенсу класичної війни не означає зникнення конфліктів: вони лише набувають нових форм. У цьому контексті тероризм*

---

⁵ Марков К.А. Міжнародний тероризм як міжнародний злочин. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 10. URL: http://lsej.org.ua/10_2021/157.pdf (дата звернення: 15.02.2026).

⁶ Громівчук Ш.М. Міжнародно-правове визначення тероризму як основа для ефективної боротьби з ним. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. 2011. Том 2, № 10. С.108 – 112.

⁷ Duffy, H. The «War on Terror» and the Framework of International Law. 2005. Cambridge University Press.

може розглядатися як своєрідне продовження війни іншими засобами, а не просто як різновид політичної боротьби»⁸.

Заслуговує на окремий аналіз детальне дослідження сутності тероризму, проведене фахівцем з міжнародного права Аніелем Каро де Біром. На основі своєї докторської дисертації, захищеної в Університеті Преторії у 2018 році, він у 2019 році опублікував монографію «Імперативні норми загального міжнародного права (jus cogens) та заборона тероризму». У цій праці дослідник доходить висновку, що заборона тероризму має характер норми загального міжнародного права та сформувалася як норма міжнародного звичаєвого права. Спираючись на ґрунтовний аналіз, А. К. де Бір обґрунтовує, що заборона тероризму відповідає двом ключовим елементам формування міжнародного звичаю: по-перше, вона має широке закріплення в міжнародній практиці, а по-друге, визнається карінами як юридично-правова обов'язкова норма. Дослідник підкреслює, що фактична поведінка держав свідчить про закріплення заборони тероризму в їхній практиці і пов'язана з укладенням міжнародних договорів, а також національним законодавством і судовою практикою. А. К. де Бір аналізує та наводить багаточисельні офіційні документи і заяви держав, у яких засуджуються терористичні акти та тероризм як явище. Він також зазначає, що значна кількість міжнародних договорів і протоколів криміналізує різні форми терористичної діяльності⁹.

Найбільш вдалим, на нашу думку, є визначення тероризму, подане у статті 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом». В українському законодавстві міжнародний тероризм окреслюється як *«...здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно-небезпечні насильницькі діяння, пов'язані із викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх*

⁸ Важна К.А. Концепція кримінальної відповідальності держави: можливість реалізації в сучасному міжнародному праві: монографія / К. А. Важна. - Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. - 292 с.

⁹ Важна К.А. Проблеми визначення поняття й сутності тероризму в міжнародному праві. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. Випуск 8 (2021). С.137 – 147.

життю і здоров'ю, зруйнуванням чи погрозою руйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження»¹⁰.

У відповідності до українського законодавства, міжнародний тероризм спрямований на завдання збитків міжнародній безпеці. Він кваліфікується як злочин міжнародного характеру у випадках, коли:

- а) терористичний акт вчинено на території двох і більше держав або заподіяно шкоду декільком державам;
- б) злочинець є громадянином однієї держави, а злочин вчинено в іншій;
- в) терористичний акт спрямовано проти осіб та установ, що мають міжнародний захист;
- г) терорист і потерпілий є громадянами однієї держави чи різних держав, а теракт вчинено за межами цих держав;
- д) підготовка теракту проводиться на території однієї держави, а здійснюється він на території іншої;
- е) вчинивши теракт в одній державі, злочинець переховується в іншій і постає питання про його екстрадицію.

Виходячи з наведеного визначення, міжнародний тероризм постає однією з ключових загроз міжнародній безпеці, оскільки є наслідком складної взаємодії численних держав, кожна з яких передусім прагне забезпечити власну безпеку. У підсумку в системі міжнародних відносин формується певна модель безпеки, до якої кожна держава змушена адаптуватися.

Варто зауважити, що в сучасному світі існує понад 200 визначень поняття «тероризм». Проте жодне з них не змогло стати уніфікованим та повністю показати всю складову цього явища. Для прикладу, пошуковий сервіс Google

---

¹⁰ Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 15.02.2026).

Всесвітньої мережі Інтернет видає 113 мільйонів посилань при введенні слова «terror» та 66 мільйонів посилань на слово «terrorism».

Вивчення тероризму здійснюється не лише в межах загальнонаукових підходів, а й у рамках нового самостійного наукового напрямку, який дістав назву «терорологія». Відомий український дослідник тероризму В. Ліпкан визначає терорологію (від лат. terror страх і грецьк. logos вчення) як «... науку про тероризм, його причини, умови, специфіку детермінації, особу терориста, систему заходів по боротьбі з тероризмом та нейтралізації (мінімізації) його наслідків, які вивчаються через органічний синтез філософських, загально- та частково наукових методів»¹¹.

Тому, вчені вивчають тероризм з різних підходів та дисциплін, таких як: політична наука, право, соціологія, психологія, міжнародні відносини та інші. Тероризм відомий з давніх-давен, проте його визначення є різним. Кожен вчений- визначає «тероризм» по-своєму.

Доцільним видається зосередити аналіз на специфічних підходах офіційних інституцій США до трактування цих понять, як держави, яка особливо гостро реагує на прояви тероризму та є однією з головних цілей міжнародних терористичних організацій, що вже завдали їй відчутних ударів. Так, ЦРУ класифікує тероризм як погрозу застосування або фактичне застосування насильства з політичною метою окремими особами чи групами, що діють на підтримку або проти чинного уряду. При цьому такі дії спрямовані не стільки проти безпосередньої жертви, скільки на залякування чи вплив на ширші соціальні групи¹².

Певною мірою відмінним є й формулювання, запропоноване Федеральним бюро розслідувань США, за яким тероризм трактується як протизаконне застосування сили проти осіб чи майна з метою залякування або примусу уряду, цивільного населення чи окремих його груп для досягнення політичних або

---

¹¹ Ліпкан В.А. Боротьба з тероризмом: у визначеннях та поняттях / В. А. Ліпкан. К.: Магістр — XXI ст., 2009. 162с.

¹² Intelligence definitions – CIA. International terrorist activities. URL: <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP91M00696R000200050015-4.pdf> (дата звернення: 15.02.2026).

соціальних цілей. Пентагон, у свою чергу, визначає тероризм як протиправне використання сили чи насильства революційними організаціями проти людей або власності з метою тиску чи залякування уряду або суспільства, переважно з політичних чи ідеологічних мотивів. Державний департамент США розглядає тероризм як навмисне, політично вмотивоване насильство, спрямоване проти невійськових цілей і здійснюване субнаціональними групами або таємними агентами держави¹³.

Отже, незалежно від підходу, який використовується, тероризм є складним і багатогранним поняттям, яке вимагає глибокого розуміння та докладного аналізу. Трактуювання тероризму фокусується не лише на самому насильстві, а передусім на прагненні змусити широкі маси або уряд змінити поведінку через психологічний тиск і масову паніку – саме ця ознака відрізняє його від інших форм збройного протистояння. Крім того, визначення тероризму не тільки визначає його межі та дії, але й впливає на реакції держав та міжнародної спільноти на події, що пов'язані з тероризмом. Тому, необхідно уважно розглядати всі підходи до визначення тероризму, адже тероризм – це серйозна загроза безпеці та стабільності суспільства та потребує міжнародної співпраці для боротьби з цією проблемою.

1.2. Основні чинники поширення тероризму у сучасному світі

У сучасному глобалізованому світі тероризм і надалі становить одну з найсерйозніших загроз для міжнародної безпеки та стабільності. Його поширення зумовлюється сукупністю складних і взаємопов'язаних чинників, що мають політичний, соціально-економічний, ідеологічний та інформаційний характер. Зростання міжнародних конфліктів, нерівність у розвитку держав, радикалізація суспільних настроїв, крім того активне використання

---

¹³ Як визначає тероризм ФБР та Міністерство оборони США? URL: <https://rukhi.hlopec.v.ua/ukraincyam/yak-fbr-viznachaie-terorizm.html> (дата звернення: 15.02.2026).

інформаційно-комунікаційних технологій створює умови подальшому збільшенню масштабів терористичної діяльності та істотно ускладнює процес боротьби з нею. Саме тому аналіз основних чинників поширення тероризму є необхідною умовою для глибшого розуміння природи цього явища та розробки ефективних механізмів його запобігання у сучасному світі.

Сучасні особливості тероризму значною мірою зумовлені політичним екстремізмом та вивченням терористичними угрупованнями диверсійно-терористичних методів ведення війни. Недаремно формування розгалуженої мережі міжнародних терористичних організацій припадає саме на етап «холодної війни». Важливу роль у цьому процесі зіграла зовнішня політика США та колишнього Радянського Союзу. Спеціальні правоохоронні органи цих держав, а також розвідки інших країн — зокрема Франції, Куби та Великої Британії — організовували, тренували, забезпечували зброєю, фінансували й реліжно користувались послугами бойових груп в різних регіонах світу, передусім в Азії, Африці та Латинській Америці. Більшість таких угруповань вийшла з-під політичного впливу та контролю спецслужб після завершення «холодної війни».

Тероризм є складним багатовимірним явищем, що охоплює, з однієї сторони, екстремістську ідеологію насильства як його теоретичну основу, а з іншої — терористичну діяльність, яка становить практичну реалізацію цієї ідеології. Крім того, тероризм включає існування терористичних організацій, що виступають формою соціальної організації прихильників екстремістських поглядів.

Тероризм можна аналізувати у двох вимірах — зовнішньому та внутрішньому. Зовнішній вимір охоплює власне терористичну практику, що характеризується такими ознаками, як насильство, залякування, символічність та демонстративність дій. Внутрішній вимір становить ідеологія тероризму — потужне смислове послання, яке заохочує та підштовхує послідовників до активних дій. Саме внутрішня ідеологія характеризує організаційну структуру групи, характер лідерства, мотивацію членів, механізми вербування та

підтримки, а також створює стратегію й тактику, що застосовуються групою. Вона слугує інструментом привернення та збереження нових учасників — як активних членів, так і прихильників чи симпатиків. Поширення ідеології здійснюється через інформаційні та пропагандистські матеріали — лекції, промови, заяви, листи та інші форми комунікації. Ідеологічна основа тероризму ґрунтується на специфічному світогляді, якому притаманні такі риси: спотворене усвідомлення реальності аж до її повного заперечення; радикалізм поглядів і схильність до крайніх методів дії; фанатизм і одержимість певною метою; сприйняття реальності крізь призму загрози та відсутність толерантності до опонентів.

До ключових ознак тероризму можна віднести такі характеристики: високий рівень суспільної небезпеки та тяжкі наслідки; дестабілізуючий вплив на суспільні процеси; використання залякування як основного інструмента впливу; публічний характер терористичних актів, унаслідок чого жертвами можуть стати випадкові особи; повне ігнорування правових і моральних норм.

Тероризм можна розглядати як специфічну форму насильства, ключовим запланованим наслідком якої є породження страху та паніки. Саме цей ефект відокремлює терористичні дії від інших кримінальних проявів насильства. Ідеологія тероризму ґрунтується на вкрай радикальних настановах, що фактично слугують теоретичним обґрунтуванням нелегітимного застосування насильства в різних формах для досягнення політичних цілей терористичних організацій. Для такого світогляду характерні крайні, радикальні погляди й методи, агресивність, ненависть та жорстокість, що становлять сутність екстремізму¹⁴.

Виникнення та розвиток тероризму зумовлюються низкою чинників. Йдеться про комплекс причин, серед яких зазвичай виокремлюють соціально-економічні, правові, політичні, соціально-психологічні та

---

¹⁴ Тимошенко В.І. Детермінанти сучасного тероризму. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2023. Випуск 75. С.130 – 135.

організаційно-управлінські. Саме їхня взаємодія створює умови, за яких терористичні прояви набувають поширення та еволюціонують.

Основними соціально-економічними причинами тероризму вважаються:

1) глибинні невідповідності в економічній галузі, зумовлені як об'єктивними проблемами переходу до ринкової економіки, так і неспроможністю частини населення пристосуватись до нових економічних відносин чи методу їх запровадження;

2) економічні кризи, що найбільше зачіпають інтереси середніх верств населення, призводять до масового безробіття серед соціальних груп, які є потенційно політично активними та організованими на професійній основі. Так, у країнах Близького Сходу спостерігається економічний застій, а багато держав Африки змушені скорочувати обсяги виробництва. Світовий досвід свідчить, що сама по собі бідність не спричиняє міждержавних конфліктів, однак породжує соціальні наслідки, які стають чинниками дестабілізації та напруженості в суспільстві. Одним із таких наслідків є міграція, що ґрунтується на економічних і соціальних причинах: люди шукають роботу та вищий рівень життя. При цьому процес адаптації іммігрантів у приймаючих країнах нерідко відбувається складно та супроводжується додатковими соціальними ризиками;

3) безробіття серед молоді, зумовлене її недостатньою кваліфікацією, у поєднанні з іншими факторами сприяє формуванню молодіжних груп, для яких участь у діяльності таких об'єднань поступово стає основним способом прояву власної соціальної активності. Надлишок вільного часу, відсутність стабільних перспектив і вплив групового середовища створюють умови, за яких окремі молоді люди — залежно від їхніх особистісних рис (небажання працювати, прагнення швидкого збагачення, потреба привернути увагу чи здобути популярність у своєму колі) — можуть бути схильними до залучення в радикальні або навіть терористичні практики;

4) низька результативність функціонування державного апарату та правоохоронних органів, а також відсутність дієвих механізмів правового захисту населення;

5) запекла боротьба за владу між політичними партіями чи суспільними об'єднаннями, що переслідують власні політичні цілі, а також між окремими групами, лідери яких віддають перевагу особистим інтересам, призводить до глибокої соціальної та навіть психологічної поляризації населення;

б) посилення тенденції розв'язувати суперечності та конфлікти силовими методами, що проявляється, зокрема, у щорічному зростанні кількості замовних убивств та інших насильницьких злочинів;

7) посилення соціальних суперечностей під впливом зростання злочинності, особливо організованої, яка формує власні механізми захисту від правоохоронних органів і контролю з боку суспільства¹⁵.

Правові чинники тероризму тісно пов'язані з наростанням кризових явищ та ослабленням контрольної-регулятивної функції політичної системи, зокрема зі зниженням спроможності держави ефективно виконувати свої основні функції. Вони також зумовлені недостатньою здатністю суспільства, окремих держав або навіть міжнародної спільноти в цілому регулювати складні соціально-політичні процеси. Швидкі зміни ідеалів і цінностей, їхня девальвація, а також залучення до активного політичного життя широких мас населення — особливо у країнах із низьким рівнем політичної культури та відсутністю відповідного досвіду — породжують важливі психологічні проблеми. Насамперед ідеться про здатність людей адекватно реагувати на ці трансформації з необхідною швидкістю.

У суспільстві формується психологічний опір швидким соціальним і ціннісним змінам, що сприяє посиленню антимодерністських і фундаменталістських настроїв. У результаті зростає прагнення скористатися слабкістю державної влади та забезпечити прихильникам терору «найкоротший» шлях до досягнення поставлених цілей, яким виступає насильство.

Політичні причини тероризму обумовлені:

---

¹⁵ Ткачова О.В. Жіночий тероризм: кримінологічна характеристика, причини виникнення і шляхи запобігання. Теорія і практика правознавства. 2019. Випуск 1 (15). С.1 – 17.

1) залучення до політичних процесів широких мас населення, які не мають достатнього політичного досвіду та не володіють належним рівнем політичної культури;

2) загострення внутрішньополітичних конфліктів, спричинених перебігом політичних подій, зокрема виборчими кампаніями;

3) агресивні дії щодо іншої держави, включно з окупацією її території (прикладом можуть слугувати дії політичних терористичних угруповань в Ізраїлі), що, як показує історія, часто супроводжується насильством і серйозними порушеннями прав людини;

4) заохочення терористичної діяльності на рівні державної політики, коли окремі держави здійснюють підтримку терористичних структур (зокрема, Лівія та Іран, а в недавньому минулому — Ірак і Афганістан).

Американські спецслужби на початку 1980-х років брали активну участь в озброєнні, підготовці та навчанні тисяч моджахедів у Пакистані, яких надалі використовували у бойових діях проти радянського військового контингенту в Афганістані.

Добре задокументованими є також контакти ЦРУ з афганськими талібами у попередні десятиліття, а також підтримка косовських сепаратистських формувань. Відомо й те, що Усама бен Ладен, який згодом став одним із найнебезпечніших організаторів терористичних атак у світі, формувався як політичний актор у контексті зовнішньої підтримки, зокрема з боку США. Відтак, політичні рішення, прийняті без урахування довгострокових наслідків, нерідко повертаються до своїх ініціаторів за принципом «бумеранга», створюючи нові загрози міжнародній безпеці..

Окреме й особливо важливе місце серед причин тероризму посідають соціально-психологічні чинники, які впливають на формування суспільних настроїв, моделей поведінки та способів реагування на соціальні й політичні зміни:

1) невирішеність національних питань, а також прагнення окремих груп до перерозподілу життєво важливих ресурсів і природних багатств;

2) неспівпадіння етнічних кордонів, що породжує територіальні та політичні претензії однієї нації до іншої, а також прагнення окремих груп перетворити власну державу на мононаціональну й монорелігійну.

3) наявність у сучасному світі великої та постійно зростаючої кількості суверенних держав.

4) зіткнення світоглядних переконань окремих груп або індивідів із політичним устроєм чи режимом правління в державі;

5) незадоволення суспільних груп темпами та змістом змін, що відбуваються в державі та соціальному середовищі;

6) відсутність у суспільстві єдиної ідеологічної системи, зокрема такої, що в умовах тоталітарного режиму повністю монополізує право на застосування насильства та не допускає будь-яких його форм поза державним контролем;

7) переважання в масовій свідомості очікувань на радикальні політичні зміни та переконання, що саме такі трансформації здатні суттєво поліпшити суспільне життя;

8) «втрата окремими соціальними групами віри в можливість істотного поліпшення свого матеріального становища та підвищення соціального статусу в найближчій перспективі, що породжує потребу у психологічній компенсації відчуття дискомфорту»;

9) наявність значної кількості осіб із професійною військовою підготовкою, які після демобілізації залишаються психологічно схильними до участі у насильницьких формах діяльності, оскільки такі дії можуть сприйматися ними як спосіб реалізації набутих навичок або компенсування внутрішніх психологічних потреб;

10) глобальна інформаційна система формує своєрідний віртуальний простір, який відтворює реальність не лише у фактичному вигляді, а й у спотворених, емоційно загострених формах, створених за принципом «кривих дзеркал». Цей ефект активно використовується організаторами та виконавцями терористичних актів, оскільки їхня діяльність направлена не тільки на завдання матеріальних збитків чи створення загрози здоров'ю чи життю людей, а й на

досягнення інформаційно-психологічного шоку. Масовий резонанс і дестабілізуючий вплив такого шоку сприяють реалізації цілей терористів;

12) «підрив моральних, політичних і правових норм у свідомості значних груп населення через інформаційний вплив, що сприяє формуванню девіантних і криміногенних мотиваційних установок».

Організаційно-управлінськими причинами тероризму вважають:

1) недостатній рівень наукового опрацювання питань запобігання тероризму в багатьох державах світу, зокрема відсутність універсального визначення тероризму, яке дозволяло б чітко відмежовувати його від інших політичних явищ, що не підлягають криміналізації (наприклад, визвольних чи національно-визвольних рухів). Це має важливе значення не лише для окреслення меж самого явища, а й для його коректної юридичної кваліфікації, зокрема під час вирішення питань політичного притулку та екстрадиції;

2) відсутність ефективної взаємодії як між різними державами, так і між окремими відомствами всередині однієї держави у сфері запобігання, припинення та розслідування актів політичного насильства;

3) ріст кількості ЗМІ, що транслюють і нормалізують насильницькі сюжети, тим самим опосередковано поширюючи та навіть популяризуючи досвід терористичної діяльності. Як зазначають окремі дослідники, у ситуаціях, пов'язаних із захопленням заручників, ЗМІ нерідко стають фактично єдиним незалежним джерелом інформації, з якого виконавці теракту можуть відстежувати перебіг подій, а спосіб висвітлення інциденту здатен ускладнювати роботу сил порятунку;

4) високий рівень кримінальної проникності державних кордонів, що створює сприятливі умови для незаконного переміщення людей і товарів. Зокрема, це полегшує поширення наркотичних засобів через збільшення

кількості трафіків, що становить не меншу загрозу, оскільки робить наркотики доступнішими для широких верств населення¹⁶;

5) виникнення нових видів зброї масового ураження, що істотно підвищує потенційні масштаби руйнівних наслідків та ускладнює систему міжнародної безпеки.

Спостерігається зростання кількості та масштабів злочинів терористичного характеру, підґрунтям яких виступає релігійна та етнічна ненависть. Її поширенню сприяють радикальні проповідники войовничого напрямку, що діють серед бойовиків і пройшли спеціальну підготовку в окремих релігійних навчальних центрах. Їхня діяльність спрямована на довготривале поширення ідей релігійного екстремізму в різних регіонах і країнах, що створює додаткові загрози для національної та міжнародної безпеки.

Варто наголосити, що підвищення інтенсивності використання засобів масової інформації та технологій інформаційно-психологічного впливу формує атмосферу загального страху, сприяє появі антиурядових настроїв та посилює суспільну напруженість. ЗМІ істотно підсилюють непрямий ефект терористичних актів, оскільки створюють для терористичних організацій можливість формувати «віртуальний простір» політико-психологічного впливу на практично необмежену аудиторію.

Соціальні та культурні чинники, такі як виховання, засоби масової інформації та освіта також мають вплив на поширення тероризму. Наприклад, ідеологічна пропаганда та радикальна риторика можуть відігравати роль у радикалізації людей та створенні базису для терористичних дій. З іншого боку, освіта, яка сприяє культурній різноманітності та толерантності, може протидіяти радикалізації та тероризму¹⁷.

Соціальні мережі та Інтернет можуть справляти суттєвий вплив на тероризм, зокрема у сфері поширення ідеологій, доступу до зброї, фінансування

---

¹⁶ Куцька О. М., Мельник В. А. Жіночий тероризм наприкінці XX – на початку XXI століття. URL: [file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D0%BC%D0%B0/Downloads/vnv_2008_10_6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D0%BC%D0%B0/Downloads/vnv_2008_10_6%20(1).pdf) (дата звернення: 15.02.2026).

¹⁷ Amitava Niyogi. The Social Roots of Terrorism. Scientific American. vol. 308. №. 6. 2013. PP. 74-79.

та координації дій. Важливим чинником є підтримка терористичної діяльності через соціальні мережі, яка може охоплювати широкі кола користувачів. Наприклад, терористичні угруповання здатні використовувати соціальні платформи для пропаганди та залучення нових учасників, а також для комунікації зі своїми прихильниками. Крім того, соціальні мережі та Інтернет можуть застосовуватися і для фінансування терористичних операцій. Терористичні організації можуть отримувати фінансові ресурси через інтернет-платформи або використовувати цифрові валюти, що істотно ускладнює виявлення, відстеження та блокування таких фінансових потоків. Терористичні угруповання долучаються до закритих спільнот у соціальних мережах або інших незахищених каналах зв'язку для планування своїх дій та обміну інформацією. Соціальні мережі та інтернет-середовище загалом можуть становити суттєвий виклик для національної безпеки, оскільки створюють умови для поширення деструктивного контенту, маніпулятивних впливів і радикальних ідеологій, що здатні дестабілізувати суспільно-політичну ситуацію, тому важливо здійснювати постійний моніторинг і контроль активності на цих платформах, а також, доцільно забезпечувати захищеність та конфіденційність обміну інформацією в Інтернеті та соціальних мережах.

За словами Н. Хомського, основні причини тероризму полягають у політичному конфлікті, економічних труднощах та дискримінації. Він стверджує, що міжнародні дії США, зокрема їхня зовнішня політика щодо країн південної Азії та Близького Сходу, сприяли поширенню тероризму. Він також вказує на нерівномірний розподіл багатства в світі та соціальну нерівність як фактори, які сприяють поширенню тероризму¹⁸.

О. Григоренко у своїх дослідженнях звернув увагу на такі фактори поширення тероризму, як: політичні конфлікти, економічна нерівність та дефіцит регулюючих засобів в міжнародній системі. За словами О. Григоренка, тероризм – це не просто насильство з боку терористів, а складний процес,

---

¹⁸ Chomsky N. Failed states: The abuse of power and the assault on democracy. New York: Metropolitan Books.206.311 p.

пов'язаний зі спробою здобути владу та вплив на суспільство. Також автор звертає нашу увагу на те, що тероризм може бути наслідком нерівності в розподілі ресурсів між різними країнами та народами¹⁹.

С. Горбачевський, також займався дослідженнями причин тероризму. Він вважає, що однією з основних причин поширення тероризму є політичні конфлікти та нестабільність у різних регіонах світу. Крім того, він зазначає, що тероризм може бути викликаний економічною дискримінацією, яка породжує бідність та безробіття в окремих регіонах²⁰.

Обидва дослідники погоджуються, що нестача регулюючих механізмів у міжнародній системі сприяє поширенню тероризму. Вони вважають, що належність до ширшого об'єднання, такого як, наприклад, Європейський Союз, може забезпечувати підтримку стабільності та зменшувати ризик розповсюдження терористичних проявів.

Л.М. Сукмановська відзначає, що серед причин виникнення тероризму та його ескалації в сучасному світі насамперед виокремлюють:

- невирішені соціальні, національні чи релігійні проблеми, що мають велике значення для певної соціальної, етнічної або релігійної спільноти та пов'язані з її самосприйняттям, самооцінкою, традиціями й звичаями, часто стають чинниками ескалації напруженості. Показовим прикладом є конфлікт у Нагірному Карабасі між азербайджанцями та вірменами у 1980–1990-х роках у межах тодішнього СРСР;
- військовий конфлікт або війна, у рамках якого терористичні акти починають бути частиною воєнних дій (до прикладу, Чеченська війна в російській федерації);
- наявність країн, національних, соціальних, релігійних або інших груп, що суттєво відрізняються від своїх далеких і близьких сусідів вищим рівнем добробуту й культури і через свою економічну, політичну та військову силу або

---

¹⁹ Григоренко О. М. Боротьба з тероризмом як складова національної безпеки: теоретико-правові аспекти. Наукові записки. Серія «Філософія та право». 2016. №2 (38). С. 24-29.

²⁰ Горбачевський С. Тероризм як міжнародне явище: огляд проблеми. Міжнародна безпека. 2017. №1 (13). С. 43-55.

інші можливості примушують інші країни чи соціальні групи (наприклад, стосунки Сполучених Штатів Америки з деякими державами, наприклад, з Іраком)²¹.

Ще одним структурним фактором, який сприяв поширенню тероризму, є дефіцит регулюючих засобів в міжнародній системі. Мультиполярні системи вимагають більшої взаємодії між їх елементами для забезпечення стабільності, оскільки їхня структура не передбачає наперед взаємних зобов'язань між країнами. У низці підсистем постбіполярного світового порядку наявного рівня співробітництва виявилось недостатньо для підтримання високого рівня стабільності. Загальна дестабілізація спричинила використання країнами їх власних конкурентних силових переваг, що для деяких країн переросло у міжнародний тероризм.

За словами П.Полевого, одним з основних факторів, що сприяють поширенню тероризму, є релігійна та етнічна дискримінація. Він також вказує на неефективність міжнародних організацій, зокрема ООН, в розв'язанні конфліктів, що призводить до дестабілізації ситуації та поширення тероризму. Він також відзначає важливість забезпечення соціальної стабільності та боротьби з економічною нерівністю як способу зменшення ризику поширення тероризму²².

І. Смешко вважає, що головною причиною тероризму є ідеологічний розкол та конфлікти віри. Водночас, він підкреслює, що існує багато чинників, які можуть вплинути на поширення тероризму, зокрема, геополітичні інтереси, економічні проблеми, політичні конфлікти, дискримінація та інші²³.

І. Щербак вважає, що основні причини тероризму полягають у політичному конфлікті, військовій окупації, релігійному та етнічному розколі, геополітичних інтересах та конкуренції, економічній нерівності та соціальній дезінтеграції. Він

---

²¹ Сукмановська Л.М. Щодо причин виникнення та поширення тероризму. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. №2. С.460-470.

²² Полевий П. Тероризм як складова глобальної безпеки. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Політичні науки». 2016. Вип. 32. С. 178-182.

²³ Смешко І. Фактори поширення тероризму в світі. Світова політика та міжнародні відносини. 2015. № 1(2). С. 54-62.

підкреслює, що важливо не тільки розуміти причини тероризму, але й ефективно боротися з ними. Науковець також відзначає, що для цього потрібно забезпечити права та свободи людини, зменшити геополітичну напруженість, покращити соціально-економічний розвиток країн, зменшити економічну нерівність, підвищити ефективність міжнародних організацій та діалог між культурами та релігіями²⁴.

Сьогодні спостерігається модернізація форм державного тероризму. Її сутність полягає у прагненні «слабких» держав досягати власних політичних цілей в умовах повної або майже гарантованої анонімності своїх дій. Політичне керівництво таких держав виходить із того, що у війнах шостого покоління вони не здатні відкрито протистояти провідним світовим державам, тому вдаються до прихованих, асиметричних і непрямих методів впливу.

Очевидно, що поширені у світі масштабні злидні та системна дискримінація сотень мільйонів людей створюють сприятливе середовище для вербування нових учасників терористичних організацій, що, у свою чергу, веде до зростання інтенсивності терористичної активності. Це дає свідчить про глобалізацію тероризму. Тероризм, який упродовж останніх років охопив майже всі регіони світу, фактично перетворився на глобальний інструмент асиметричної прихованої війни сучасності. У цьому явищі концентруються найгостріші негативні прояви, накопичені людством: беззаконня, жорстокість, підступність, цинізм, антигуманність, шантаж, загрози життю та свободі людей тощо²⁵.

Таким чином, основними чинниками поширення тероризму є політичні суперечності, соціальна та економічна нерівність, релігійні чи етнічні протистояння, поширення насильницьких ідеологій, безробіття та відчуття безвиході, збройні конфлікти й воєнні дії, недостатня результативність правоохоронних структур і служб безпеки, розвиток технологій інформаційного

---

²⁴ Щербак І. Причини тероризму: політичний конфлікт, військова окупація, релігійний та етнічний розкол, геополітичні інтереси та конкуренція, економічна нерівність та соціальна дезінтеграція. Вісник Острозької академії. 2017. №3. С. 7-11.

²⁵ Глобальна та національна безпека: підручник / за заг. ред. Г.П.Ситника, Ю.В.Ковбасюка. – К.: НАДУ, 2016. – 1133с.

впливу та онлайн-рекрутингу, імперіалістичні або колоніальні суперечки, а також інші обставини, що сприяють виникненню та розширенню терористичної діяльності.

1.3. Методологія та джерельна база дослідження тероризму та антитерористичної боротьби

У глобальному світовому просторі міжнародний тероризм перетворився на небезпечне явище, яке дестабілізує безпекову ситуацію в багатьох державах і цілих регіонах, створюючи перешкоди для нормального розвитку міжнародних відносин. Міжнародний тероризм завжди становив загрозу для суспільства, однак сьогодні рівень цієї загрози невпинно зростає. Методи та інструменти діяльності терористичних угруповань постійно удосконалюються: вони активно залучають найновіші досягнення науки й техніки, використовуючи сучасні технологічні інструменти для підвищення ефективності своєї протиправної діяльності та розширення масштабів її впливу, сучасні засоби комунікації та цифрові технології. Реальною залишається небезпека застосування ними ядерних, хімічних або біологічних засобів ураження. Важливо підкреслити, що міжнародний тероризм підриває функціонування органів державної влади, створює загрозу життю громадян, формує атмосферу страху та психологічної напруги серед населення, а також становить серйозний виклик для стабільності та нормального функціонування держави.

Дослідження тероризму та антитерористичної діяльності має міждисциплінарний характер, що зумовлено складністю цього явища, його багатовимірністю та поєднанням політичних, правових, соціально-економічних, психологічних і безпекових компонентів. Саме тому методологічна основа магістерської роботи спирається на комплексне застосування загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечує всебічність і системність аналізу досліджуваної проблематики, що забезпечують системність, цілісність і наукову обґрунтованість аналізу.

Методологічним підґрунтям дослідження виступає системний підхід, у межах якого тероризм розглядається як складне соціально-політичне явище, що функціонує в умовах глобальної міжнародної системи. Такий підхід дозволяє простежити взаємозв'язок між факторами виникнення терористичних загроз, механізмами їх реалізації та інструментами протидії на національному й міжнародному рівнях. У логічному зв'язку з попереднім аналізом еволюції поняття «тероризм» та чинників його поширення системний підхід забезпечує послідовний перехід від теоретичних засад до практичних аспектів антитерористичної політики.

Важливе місце у дослідженні посідає історичний метод, який дав змогу простежити трансформацію тероризму – від локалізованих форм політичного насильства до глобалізованого міжнародного феномена, а також еволюцію заходів до антитерористичної боротьби. Застосування цього методу дозволило проаналізувати вплив ключових подій, зокрема терактів 11 вересня 2001 року, на формування нової архітектури міжнародної безпеки та зміну стратегій провідних держав у сфері протидії тероризму.

11 вересня 2001 року терористи направили захоплені літаки у вежі-близнюки Всесвітнього торгового центру в Нью-Йорку. Виконавці нападу прагнули завдати удару по символічно важливих об'єктах: Пентагон уособлював військову міць США, а вежі-близнюки — західну економічну модель, фінансову потугу та ідею свободи. Ця подія набула характеру потужного негативного символізму, який істотно підсилює інформаційно-психологічний ефект тероризму, спричиняючи глибокі емоційні травми у тих, хто її пережив або спостерігав. Навіть сьогодні, понад двадцять років після трагедії, більше третини американців продовжують відчувати страх стати жертвою теракту. Цей страх виявився надзвичайно стійким і зберігся попри значний часовий проміжок²⁶.

Порівняльний метод використано для аналізу антитерористичних стратегій провідних держав світу – США, Японії та країн Європейського Союзу – з метою

---

²⁶ Бунчук О. Символізм сучасного тероризму. Chernivtsi Law School. 2023. URL: <https://law.chnu.edu.ua/symbolizm-suchasnoho-teroryzmu/> (дата звернення: 15.02.2026).

виявлення схожих, а також відмінних рис їхніх підходів до забезпечення належного рівня безпеки, нормативно-правового регулювання та інституційного механізму боротьби з терористичною діяльністю. Це дало змогу окреслити дієві моделі, які можуть бути адаптовані до українського контексту.

Значну роль відіграє формально-юридичний метод, застосований під час аналізу норм міжнародного та національного законодавства, включно з положеннями міжнародних конвенцій, резолюцій міжнародних організацій та Закону України «Про боротьбу з тероризмом». Аналіз нормативної бази дав змогу виявити специфіку правового трактування тероризму, межі криміналізації терористичних діянь та механізми міжнародної взаємодії у сфері безпеки. Так, відповідно до Закону офіційне визначення дефініції полягає у наступному: «Тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей»²⁷.

Методи аналізу та синтезу використано для опрацювання наукових концепцій щодо природи тероризму, його детермінант та інструментів протидії. Узагальнення теоретичних підходів дозволило сформуванню цілісного бачення тероризму як явища, що поєднує ідеологічні, організаційні та насильницькі елементи. Додатково застосовано елементи структурно-функціонального аналізу для дослідження функціональної ролі державних інституцій, силових структур та міжнародних організацій у протидії тероризму у системі антитерористичної діяльності.

Окреме значення має прогностичний метод, який дав можливість оцінити тенденції трансформації терористичних загроз в умовах цифровізації, гібридних конфліктів та повномасштабної збройної агресії проти України. Застосування

---

²⁷ Про боротьбу з тероризмом: Закон України №638-IV від 20.03.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 15.02.2026).

цього методу дозволило визначити перспективні напрями вдосконалення політики держави у сфері національної безпеки.

Джерельна база дослідження є комплексною та включає кілька основних груп джерел.

Першу групу становлять міжнародно-правові акти. До основних міжнародно-правових актів, спрямованих на протидію тероризму, належать: Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден (1970), Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації (1971), Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, що користуються міжнародним захистом, зокрема дипломатичних агентів (1973), Європейська конвенція про запобігання тероризму (1977), Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників (1979), Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу (1980), Конвенція про боротьбу з незаконними актами, що спрямовані проти безпеки морського судноплавства (1988), Міжнародна Конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом (1997), Міжнародна Конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999), Договір про співпрацю держав-учасників Співдружності Незалежних Держав у боротьбі з тероризмом (1999), Шанхайська Конвенція про боротьбу з тероризмом та екстремізмом (2001), Конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму (2005) та інші²⁸.

Окрім того, на міжнародному рівні в межах Організації Об'єднаних Націй намагання виробити загальновизнане визначення поняття «тероризм» беруть свій початок із Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 49/60 «Заходи з ліквідації тероризму», що була прийнята в 1994 р. У ній зазначено, що «злочинні акти, спрямовані або розраховані на створення стану терору серед широких суспільних груп, окремих спільнот чи індивідів з політичною метою, за жодних обставин не можуть бути виправдані. Це стосується будь-яких міркувань політичного, філософського, ідеологічного, расового, етнічного, релігійного чи

---

²⁸ Ліпкан В. А. Боротьба з тероризмом. К. : Знання України, 2002. 254 с.

іншого характеру, які можуть висуватися на їхнє виправдання». Надалі це формулювання неодноразово використовувалося в документах ООН щодо протидії тероризму.

Аналіз міжнародно-правових актів дає підстави стверджувати, що міжнародний тероризм є однією з найбільш серйозних загроз глобальній безпеці. Водночас у зазначених документах відсутнє його уніфіковане та загальновизнане визначення. Натомість у низці міжнародних актів окреслено характерні ознаки цього явища, серед яких доцільно виокремити такі²⁹:

- направлений на терор серед широкого загалу;
- мета тероризму дуже часто носить політичний підтекст;
- основою актів терористизму є екстремізм та нетерпимість;
- терористичні акти піддають ризику дружні стосунки між різними країнами;
- підривають територіальну цілісність державних утворень та інші основи їхньої стабільності.

В другу групу включаються нормативно-правові акти України, а саме Закон України «Про боротьбу з тероризмом», Стратегія національної безпеки України та інші документи, що визначають порядок діяльності суб'єктів протидії тероризму. Їх аналіз дає змогу окреслити місце України в глобальній структурі боротьби з терористичними загрозами, особливо в умовах триваючої збройної агресії російської федерації.

Третю групу становлять наукові праці зарубіжних та українських дослідників у сфері міжнародного політології, права, безпекознавства та терорології. Використано концепції щодо заборони тероризму як імперативної норми міжнародного права (*jus cogens*), а також дослідження, присвячені аналізу причин поширення тероризму, його ідеологічних засад і соціально-психологічних чинників.

---

²⁹ Гбур З.В. Теоретико-методологічні засади поняття «міжнародного тероризму». Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. №2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/5.pdf (дата звернення: 22.02.2026).

В четверту групу входять аналітичні та статистичні матеріали міжнародних центрів, а також офіційні звіти державних органів, статистичні дані про динаміку терористичних актів, а також матеріали ЗМІ, що дозволяють відобразити сучасні тенденції трансформації терористичних загроз.

Таким чином, обрана методологія та сформована джерельна база забезпечують комплексний, об'єктивний і науково обґрунтований підхід до дослідження тероризму та антитерористичної боротьби. Поєднання теоретичного аналізу з вивченням практики діяльності провідних держав і міжнародних організацій дає змогу не лише розкрити сутність сучасного тероризму, а й визначити ефективні напрями вдосконалення політики України у системі заходів із запобігання та припинення терористичної діяльності.

Висновки до 1 розділу

На основі проведеного дослідження в межах першого розділу можна сформулювати наступні висновки щодо природи та еволюції тероризму як складного соціально-політичного і міжнародно-правового явища. Тероризм постає багатовимірним феноменом, що поєднує ідеологічну, організаційну та насильницьку складові та використовується як інструмент досягнення політичних, релігійних чи інших стратегічних цілей через залякування населення та вплив на органи державної влади й міжнародні інституції.

Установлено, що тероризм історично трансформувався від інструменту політичної боротьби в античні часи та середньовіччі до загрози міжнародній безпеці глобального масштабу у XXI столітті. У його сучасному класичному розумінні він сформувався у другій половині XIX століття внаслідок систематизації діяльності радикальних угруповань та ідеологічного обґрунтування насильства. Подальший розвиток міжнародної системи, глобалізаційні процеси, а також наслідки геополітичного протистояння періоду «холодної війни» сприяли формуванню транснаціональних мереж терористичних організацій. Особливої актуальності проблема набула через події

11 вересня 2001 року, що істотно вплинули на трансформацію міжнародної безпекової архітектури та посилили координацію держав у сфері антитерористичної діяльності.

Проаналізовано наукові та нормативно-правові підходи до визначення поняття «тероризм», що дозволило виявити відсутність універсального загальновизнаного визначення на міжнародному рівні, попри наявність значної кількості наукових трактувань. Водночас міжнародно-правові стандарти, сформовані в межах діяльності Організації Об'єднаних Націй, встановлюють базові зобов'язання держав щодо криміналізації терористичних діянь і розвитку механізмів міжнародного співробітництва. В українському законодавстві міжнародний тероризм кваліфікується як злочин міжнародного характеру, спрямований на заподіяння шкоди міжнародній безпеці шляхом вчинення насильницьких дій у глобальному або регіональному масштабі.

Аналіз чинників поширення тероризму дозволив визначити його детермінацію комплексною взаємодією політичного радикалізму, соціально-економічних кризових явищ, ідеологічної поляризації суспільств та впливу процесів глобалізації. У теперішніх умовах терористичні структури активно використовують цифрові технології, фінансові інструменти та інформаційний простір, що зумовлює їх адаптивність до нових безпекових реалій і формує гібридний характер загроз.

Встановлено, що антитерористична боротьба має комплексний і багаторівневий характер, охоплюючи правові, політичні, військові, інформаційні та соціально-економічні заходи. Її ефективність залежить від узгодженості дій органів державної влади, правоохоронних структур та міжнародних організацій, а також від рівня міжнародної кооперації й обміну інформацією. Комплексне розуміння тероризму як єдності екстремістської ідеології та насильницької практики є необхідною теоретичною передумовою для розробки адаптивних стратегій протидії сучасним терористичним загрозам.

Методологічною основою дослідження стали системний, історичний, порівняльний, формально-юридичний і структурно-функціональний підходи,

поєднання яких забезпечило логічну послідовність викладення матеріалу та наукову обґрунтованість отриманих результатів.

Узагальнюючи викладене, ми можемо стверджувати, що теоретичні напрацювання першого розділу створюють концептуальну основу для подальшого дослідження практичних інструментів реалізації державної політики у сфері протидії тероризму. На цій базі стає можливим обґрунтоване вдосконалення національної стратегії безпеки України з урахуванням сучасних міжнародних стандартів та актуальних викликів у сфері безпеки.

РОЗДІЛ II. АНТИТЕРОРИСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ПРОВІДНИХ ДЕРЖАВ СВІТУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

2.1. Особливості формування та імплементації антитерористичної політики на міжнародному та регіональному рівнях

Антитерористична політика на міжнародному рівні формується як системна відповідь світової спільноти на зростання та ускладнення терористичних загроз, які розповсюджуються за межі національних кордонів та безпосередньо впливають на міжнародну та національну безпеку держав. Її ключовою особливістю є колективний характер, що передбачає узгодження інтересів різних держав, безпекових пріоритетів і правових систем у межах спільних міжнародних інститутів.

Основою формування міжнародної антитерористичної політики виступає діяльність Організації Об'єднаних Націй, яка є центральним майданчиком для вироблення універсальних норм і стандартів у цій сфері. Через систему міжнародних конвенцій, глобальних стратегій та резолюцій Ради Безпеки ООН визначаються базові принципи протидії тероризму, зокрема криміналізація терористичної діяльності, запобігання її фінансуванню, та зміцнення міжнародного співробітництва між правоохоронними і розвідувальними органами. Також, варто сказати, що важливою особливістю міжнародного рівня є поєднання нормативно-правових і інституційних механізмів.

Так, Контртерористичний комітет Ради Безпеки ООН та Управління ООН з питань боротьби з тероризмом забезпечують координацію зусиль держав, здійснюють моніторинг виконання зобов'язань і надають експертну та технічну допомогу, що особливо важливо для країн із обмеженими інституційними ресурсами. Такий підхід сприяє поступовому вирівнюванню спроможностей держав у напрямі протидії терористичним загрозам³⁰.

---

³⁰ Бортник Н.П., Ковалів М.В., Єсімов С.С. Діяльність ООН у боротьбі з міжнародним тероризмом. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025. Вип. 01. С. 831-836.

Імплементация міжнародної антитерористичної політики відбувається шляхом адаптації глобальних норм до державних законів та практик. Вона включає гармонізацію кримінального права, створення спеціалізованих органів, посилення прикордонного та фінансового контролю, а також участь у міжнародних інформаційних і оперативних мережах. У цьому контексті значну роль відіграють Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF) та Інтерпол, які забезпечують практичну реалізацію міжнародних стандартів у правоохоронній та фінансовій сферах³¹. Разом із тим, імплементация міжнародної антитерористичної політики зустрічається із низкою проблем, серед яких є різні підходи держав до визначення міжнародного тероризму, питання суверенітету, а також ризики порушення основоположних прав і свобод людини під час здійснення безпекових заходів, що зумовлює необхідність постійного пошуку балансу між ефективністю протидії тероризму та дотриманням міжнародних стандартів у сфері прав і свобод людини³². Візуально процес формування та імплементации антитерористичної політики можна зобразити у вигляді наведеної схеми (Рис.1).

Звідси, особливістю міжнародного рівня формування та імплементации антитерористичної політики є його багаторівневий, координаційний і комплексний характер. Саме на цьому рівні закладаються стратегічні та нормативні засади, які визначають напрям розвитку національних і регіональних антитерористичних політик та сприяють зміцненню глобальної системи безпеки.

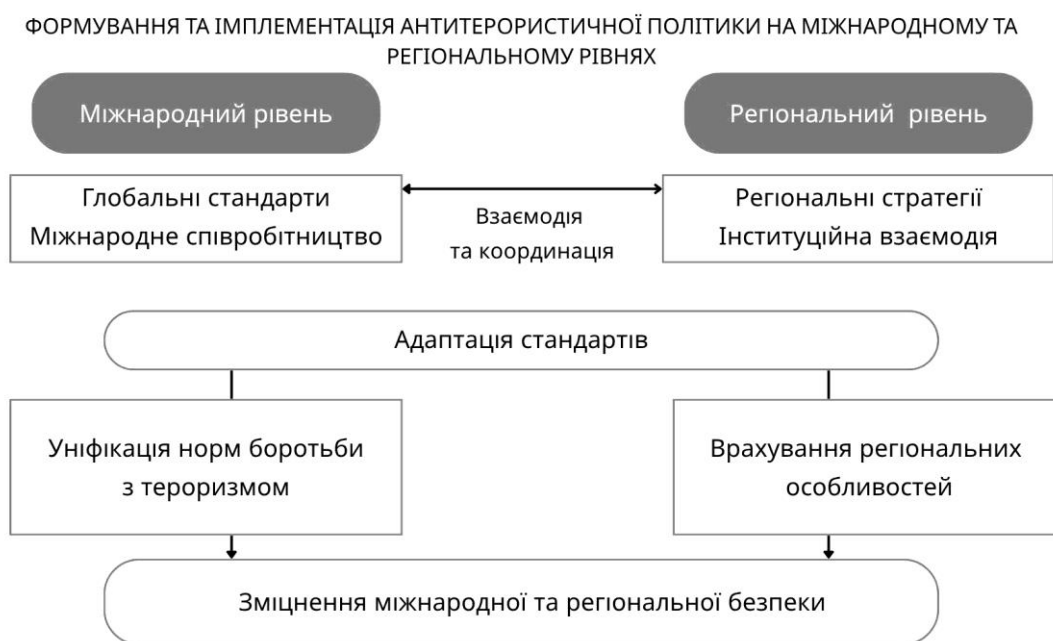
Щодо антитерористичної політики на регіональному рівні то варто зазначити, що вона є важливою ланкою між глобальними міжнародними нормами та національними системами безпеки держав. Її формування зумовлене необхідністю врахування специфіки регіональних безпекових викликів,

---

³¹ Баймуратов М. О., Кофман Б. Я. Імплементация // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Імплементация> (дата звернення: 18.04.2026).

³² Горпинюк О.П. Імплементация міжнародно-правових норм щодо протидії тероризму в КК України. International Scientific Journal "Internauka". Series: "Juridical Sciences". 2023. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-1> (дата звернення: 18.04.2026).

соціально-економічних, культурних та політичних особливостей, а також рівня інтеграції між державами певного регіону. На противагу універсальним міжнародним підходам, регіональні підходи характеризуються більшою прикладною спрямованістю та оперативністю.

Рис. 1. Схема формування та імплементації антитерористичної політики на регіональному та міжнародному рівнях.

Створення регіональної антитерористичної політики здійснюється в межах діяльності регіональних міжнародних організацій та об'єднань, таких як НАТО, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Європейський Союз, Африканський Союз, Ліга арабських держав та інші. У цих структурах розробляються регіональні стратегії, концепції та плани дій з протидії тероризму, які деталізують та конкретизують положення глобальних міжнародних документів з урахуванням регіональної ситуації.

Ключовою особливістю регіонального рівня є інституціоналізація співпраці між державами-учасницями. Вона проявляється у створенні спільних баз даних та механізмів оперативної взаємодії між правоохоронними, розвідувальними та

прикордонними структурами спеціалізованих координаційних органів, центрів обміну інформацією. Значна увага приділяється проведенню спільних навчань, тренінгів і операцій, що підвищує рівень взаємосумісності та готовності держав до реагування на терористичні загрози.

Варто зазначити, що імплементація регіональної антитерористичної політики включає гармонізацію національного законодавства держав-учасниць, узгодження процедур кримінального переслідування, екстрадиції та судового співробітництва, а також запровадження спільних стандартів у сфері безпеки кордонів, авіаційної та морської безпеки. Важливим напрямом є протидія фінансуванню тероризму та незаконному обігу зброї, що здійснюється через регіональні механізми фінансового та митного контролю. Окреме місце в регіональній антитерористичній політиці посідають превентивні заходи, направлені на запобігання екстремізму та радикалізації. Регіональні організації активно розвивають програми у сфері стратегічних комунікацій, протидії терористичній пропаганді, залучення громадянського суспільства та роботи з вразливими соціальними групами. Такий підхід дозволяє розглядати тероризм не лише як воєнну чи правоохоронну проблему, а як комплексне соціально-безпекове явище. Водночас імплементація регіонально антитерористичної політики стикається з низкою труднощів. Серед них різний рівень політичної довіри між державами, розбіжності у визначенні тероризму та ризику політизації антитерористичної діяльності. Ці фактори можуть знижувати ефективність спільних заходів та ускладнювати координацію дій³³.

Таким чином, формування та імплементація антитерористичної політики у межах регіону є важливим елементом сучасної системи забезпечення безпеки, що поєднує глобальні міжнародні стандарти з національними інтересами та специфікою окремих регіонів. Регіональний рівень виступає своєрідним «містком» між універсальними нормами та практичними механізмами їх

---

³³ Organization for Security and Co-operation in Europe. Factsheet of the OSCE Action against Terrorism Unit. 26.06.2024. URL: <https://www.osce.org/resources/factsheets/action-against-terrorism-unit#:~:text=The%20Action%20against%20Terrorism%20Unit%20of%20the,in%20the%20implementation%20of%20their%20anti%2Dterrorism%20commitments> (дата звернення: 18.04.2026).

реалізації, забезпечуючи більшу гнучкість, оперативність і прикладну спрямованість антитерористичних заходів.

Крім того, особливістю регіональної антитерористичної політики є високий рівень інституціоналізації співпраці між державами, що проявляється у створенні спільних координаційних органів, механізмів обміну інформацією та проведенні спільних операцій і навчань. Це сприяє підвищенню ефективності реагування на терористичні загрози та зміцненню взаємної довіри між суб'єктами регіональної безпеки. Водночас ефективність імплементації регіональних антитерористичних рішень великою мірою обумовлюється рівнем політичної згоди між державами, узгодженості їхніх правових підходів і наявності необхідних ресурсів. Наявні розбіжності у визначенні тероризму, асиметрія безпекових спроможностей та ризики політизації можуть знижувати результативність спільних дій.

Отже, регіональний рівень антитерористичної політики відіграє ключову роль у досягненні належного рівня національної та регіональної безпеки, оскільки дозволяє адаптувати міжнародні антитерористичні норми до конкретних умов і викликів. Подальший розвиток цієї політики потребує поглиблення міждержавної координації, посилення превентивних заходів та забезпечення балансу між ефективною протидією тероризму і дотриманням прав людини.

2.2. Порівняльний аналіз антитерористичних стратегій провідних демократій: досвід США, Японії та європейських країн

Тероризм у XXI столітті став однією з найбільших загроз політичній стабільності, демократичним цінностям та міжнародній безпеці. Глобалізація, розвиток інформаційних технологій сприяли поширенню терористичних організацій, що змусило держави розробляти нові підходи до протидії цьому явищу. Особливо актуальним стало формування ефективних антитерористичних стратегій у провідних демократичних країнах, які змушені поєднувати

дотримання прав людини та демократичних свобод із забезпеченням національної безпеки.

Основні принципи антитерористичної політики країн залежать від багатьох чинників, таких як: рівень фінансування та розвитку технологій для боротьби, безпосередня наявність терористичної загрози, якість розвідки та рівень співпраці з іншими державами. У цьому плані США, Японія та європейські країни займають особливе місце.

Сполучені Штати Америки посідають одну з ключових позицій у світовій системі протидії міжнародному тероризму, виступаючи державою, що формує стратегічні підходи, задає глобальні стандарти безпеки та акумулює значний практичний досвід у цій сфері. Саме тому аналіз американських підходів до запобігання тероризму становить особливу наукову та практичну цінність для України.

Після масштабних і резонансних терактів 11 вересня 2001 року система антитерористичного регулювання США зазнала глибокої модернізації. Уже в жовтні того ж року було ухвалено федеральний закон «Патріотичний акт» (USA PATRIOT Act), який істотно розширив повноваження правоохоронних органів, спеціальних служб та структур національної безпеки у сфері запобігання й нейтралізації терористичних загроз³⁴.

Після ухвалення «Патріотичного акта» розгорнулася активна критика його окремих положень серед громадськості, насамперед тих, що передбачали розширення можливостей для здійснення таємного спостереження за людьми, підозрюваними у причетності до терористичної діяльності.

Після ухвалення «Патріотичного акта» було сильно спрощено процедури отримання дозволів на перехоплення комунікацій та прослуховування осіб, підозрюваних у причетності до терористичної діяльності, а також розширено коло органів, уповноважених ініціювати такі запити. Документ запровадив нові

---

³⁴ Uniting and strengthening America by providing appropriate tools required to intercept and obstruct terrorism (USA Patriot Act) Act of 2001. Public law 107 – 56 – Oct. 26, 2001. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-107publ56/pdf/PLAW-107publ56.pdf> (дата звернення: 18.04.2026).

механізми взаємодії та обміну оперативною інформацією між правоохоронними й розвідувальними структурами, а також окреслив необхідність формування спеціальних координаційних інституцій для забезпечення такої співпраці. Відтоді відповідним органам було надано право обмінюватися службовою та секретною інформацією, пов'язаною з кримінальним переслідуванням осіб, підозрюваних у причетності до терористичної діяльності.

Уперше на законодавчому рівні було закріплено повноваження Директора Федерального бюро розслідувань (ФБР) — або уповноважених ним посадових осіб — звертатися до суду з клопотанням про отримання ордеру на доступ до будь-яких персональних даних. Йдеться, зокрема, про медичні записи, бібліотечні картки, результати тестувань, історію відвідування інтернет-ресурсів, переглянуті телеканали, фінансові чеки та інші носії інформації про особу. Крім того, було легітимізовано практику проведення так званих «секретних» обшуків — тобто слідчих дій, що здійснювалися без попереднього інформування підозрюваного про їх проведення³⁵.

Потрібно зазначити, що закон також передбачив створення окремого, фактично необмеженого за обсягом «Антитерористичного фонду» при Міністерстві фінансів США, кошти якого Міністерство юстиції могло використовувати для потреб протидії тероризму — зокрема для відшкодування збитків, завданих терактами, та виплати винагород за сприяння у виявленні й припиненні терористичної діяльності. Крім того, було закріплено право Генерального прокурора звертатися до Міністерства оборони з питань, що стосуються боротьби з тероризмом.

Серед інших важливих положень «Патріотичного акта» варто виокремити посилення системи матеріальної підтримки громадян, які постраждали через теракти, а також удосконалення норм, що регулюють кримінально-правову відповідальність за злочини терористичного характеру. Зокрема, було

---

³⁵ Маркєєва О., Розвадовський Б. Антитерористичне законодавство США: висновки для України. Національний інститут стратегічних досліджень. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/antyterorystychno-zakonodavstvo-ssha-vysnovky-dlya-ukrayiny> (дата звернення: 18.04.2026).

розширено зміст категорії «федеральний злочин, пов'язаний із тероризмом», підвищено санкції за вчинення терористичної діяльності, запроваджено юридичне визначення поняття «внутрішній тероризм» та уточнено підходи до кваліфікації кібертерактів.

Подальший розвиток контртерористичної політики США був окреслений у Стратегії національної безпеки, ухваленій у лютому 2015 року. У документі серед пріоритетних загроз виокремлено діяльність терористичних угруповань та мереж організованої злочинності, які становлять серйозну небезпеку для життєво важливих інтересів міжнародної спільноти та посягають на основоположні права і свободи людини.

Наприкінці 2018 року президент США погодив Національну стратегію боротьби з тероризмом, яка запровадила оновлений еволюційний підхід до стримування терористичної активності та нейтралізації терористичних загроз як у глобальному масштабі, так і всередині країни. Порівняно із попередніми документами ця стратегія є більш гнучкою та проактивною моделлю дій, що охоплює всю ширину терористичних ризиків для Сполучених Штатів — від діяльності іноземних терористичних структур до окремих людей, на яких вони прагнуть впливати або яких збираються вербувати для подальших актів насильства на території США. Центральною метою цієї Стратегії визначено захист фундаментальних американських свобод і демонстрацію непохитної рішучості протистояти всім, хто застосовує насильство з наміром зруйнувати, дестабілізувати чи послабити суспільний порядок і безпеку³⁶.

У Національній антитерористичній стратегії США 2021 року наголошується, що Уряд Сполучених Штатів у співпраці з інститутами громадянського суспільства зосереджуватиме зусилля на протидії проявам традиційного внутрішнього тероризму. Основний акцент у Стратегії зроблено на захисті населення від проявів расової, етнічної та релігійної ненависті, а також на недопущенні доступу до вогнепальної зброї осіб, які можуть мати намір

---

³⁶ Малахов Г.Б. Нова стратегія протидії тероризму в США. Інформація і право. 2022. URL: <https://share.google/iRUoToGdldaMx2Fh1> (дата звернення: 18.04.2026).

учинити акти внутрішнього тероризму. Влада декларує прагнення забезпечити неупередженість правоохоронних органів у протидії внутрішньому тероризму та гарантувати громадську безпеку для всіх громадян³⁷.

Федеральне бюро розслідувань та Міністерство юстиції США уже впровадили спеціальну програму, спрямовану на системне відстеження проявів внутрішнього тероризму на національному рівні. Державний департамент, правоохоронні органи США та розвідувальні служби передбачають поглиблення співпраці з іноземними партнерами з метою всебічного аналізу глобального вимірювання цієї загрози. Паралельно Бюро розвідки та досліджень Державного департаменту буде продовжувати оцінку підстав для внесення організацій із інших країн, пов'язаних із тероризмом, до переліку терористичних організацій, що вимагає національне законодавство та положення резолюцій Ради Безпеки ООН.

У межах Стратегії окрему увагу приділено напряму протидії кібертероризму. Фактично застосування інформаційних технологій у конфліктах сформувало нову концепцію сучасної військової стратегії. Сполучені Штати визнають зростання ризиків терористичних дій у сфері електронних технологій і впроваджують відповідні контрзаходи. Серед ключових ініціатив — активний розвиток національної мережі міжвідомчих робочих груп спеціальних служб, які займаються запобіганням, виявленням і розслідуванням різних форм електронних терористичних атак, спрямованих проти критично необхідних інфраструктур та фінансово-платіжних систем. До цього напряму також належить розвиток спеціалізованої електронної бази даних ФБР — Terrorist Screening Database, яка містить інформацію про організації та осіб, причетних до внутрішнього й міжнародного тероризму. Інформаційні технології загалом відіграють ключову роль у сучасній системі протидії тероризму, адже без них неможливо уявити функціонування безпекових структур у

---

³⁷ Паливода В.О. Національна стратегія протидії внутрішньому тероризму Сполучених Штатів Америки. Національний інститут стратегічних досліджень. 2021. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-07/us-national-strategy.pdf> (дата звернення: 18.04.2026).

високотехнологічному суспільстві. З огляду на значні відмінності між традиційними формами ведення війни та сучасними інтелектуально насиченими технологіями, ефективність антитерористичного захисту потребує оновлення принципів і моделей діяльності, формування інноваційного мислення, а також розроблення нових концепцій, теорій, методів і технологій безпекового розвитку.

Одним із важливих додаткових інструментів протидії тероризму Сполучені Штати активно застосовують економічні санкції. Вони спрямовуються проти держав, які співпрацюють із терористичними структурами. Паралельно діють програми економічної підтримки країн, що здійснюють переслідування терористів переважно на власній території (зокрема Ізраїлю, Іраку, Лівану та Афганістану). США також відігравали ключову роль у координації міжнародних зусиль із боротьби з транснаціональним тероризмом, особливо в Сирії та Афганістані.

Беручи до уваги те, що здатність держави ефективно протидіяти терористичним загрозам значною мірою пов'язана з використанням збройних сил, керівництво США надає перевагу саме цьому компоненту антитерористичної стратегії. Основні підходи та зміст цього напрямку сформувалися ще у 1990-х роках і продовжують визначати сучасну політику безпеки. Такий підхід ґрунтується на принципі пропорційності, виходячи з якого військова реакція Сполучених Штатів має бути співмірною масштабу та характеру терористичного нападу, що її спровокував. Водночас слід констатувати, що одним із суттєвих недоліків наявних зусиль у сфері боротьби з тероризмом залишається відсутність належної системності в координації антитерористичних заходів. Така ситуація зумовлена існуванням низки перешкод, які ускладнюють повноцінні контакти та ефективне міжнародне співробітництво в цій сфері³⁸.

Суттєвим елементом антитерористичної політики США є співпраця з

---

³⁸ Ситник Г. П., Орел М.Г. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник / Г. П. Ситник, М. Г. Орел; за ред. Г. П. Ситника. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372с.

європейськими державами. Показовим прикладом тривалої взаємодії у сфері протидії тероризму є партнерство Сполучених Штатів із країнами Європейського Союзу, зокрема Францією, Німеччиною та Великою Британією. Воно бере початок із 2001 року, коли адміністрація Джорджа Буша-молодшого уклала ключову угоду з поліцейською службою ЄС — Європол. Документ відкрив можливість для важливого обміну стратегічною та технічною інформацією у сферах протидії тероризму, легалізації злочинних доходів, незаконному обігу наркотичних засобів, торгівлі людьми, а також щодо запобігання поширенню ядерних і радіологічних матеріалів.

У 2002 році було укладено додаткову угоду, яка надала можливість обміну персональними даними осіб, підозрюваних у причетності до терористичної діяльності, а також запровадила інститут офіцерів зв'язку. Відтоді співпраця між Європейським Союзом і Сполученими Штатами значно розширилася й охоплює не лише питання боротьби з тероризмом, а й заходи зі знищення каналів його фінансування, протидію нелегальній міграції та діяльності іноземних бойовиків-терористів.

У лютому 2015 року США уклали дві нові угоди з Європол щодо боротьби з нелегальною міграцією та іноземними бойовиками. Це дозволило обмінюватись інформацією про осіб, які займаються вербуванням та переправленням іноземних бойовиків, а також про джерела їх фінансових надходжень³⁹.

Таким чином, стратегія США направлена на протидію тероризму сформувалася як комплексний підхід, що поєднує військові, політичні, розвідувальні, правові та інформаційні інструменти. Досвід США демонструє, що ефективна боротьба з тероризмом потребує не лише силових операцій, а й превентивних заходів: міжнародної співпраці, обміну розвідувальною

---

³⁹ Funk M., Trauner F. Transatlantic counter-terrorism cooperation. European Union Institute for Security Studies (EUISS). April_2016._URL: <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert%2015%20Counter%20terrorism.pdf> (дата звернення: 18.04.2026).

інформацією, протидії радикалізації та фінансуванню терористичних організацій.

Водночас американський досвід показує і наявність певних викликів, зокрема баланс між національною безпекою та дотриманням прав і свобод людини, а також ризики надмірного використання військової сили. Отже, антитерористична стратегія США є важливим прикладом для інших країн, проте потребує критичного осмислення та адаптації з урахуванням національних особливостей і сучасних глобальних тенденцій.

Японія також займається протидією тероризму та підтримує міжнародні зусилля у цій справі. Країна заснувала спеціальні органи, такі як Агентство з питань боротьби з тероризмом та розкриттям злочинів (АТСС) – Anti-Terrorism Coordination Center та Спеціальний підрозділ з контролю над тероризмом (SIT) – Special Investigation Team. Крім того, Японія проводить активне співробітництво з міжнародними організаціями, такими як ООН, Інтерпол, а також іншими країнами у боротьбі з терористичними загрозами.

Важливо враховувати, що концептуальний підхід Японії до боротьби з міжнародним тероризмом дуже відрізняється від американської моделі, у якій провідну роль відіграють силові інструменти. Починаючи з 2015 року, Японія сформувала нову стратегічну рамку, що спирається на три базові компоненти: посилення практичних інструментів протидії терористичній діяльності; активізацію дипломатичних ініціатив, спрямованих на підтримку стабільності та розвитку держав Близького Сходу й Африки; а також створення умов для формування спільнот, здатних протистояти радикалізації.

Ключовими елементами цієї політики визначено зміцнення міжнародно-правової основи та формування всеосяжного режиму ООН з упередження й протидії тероризму; підтримку економічного розвитку та соціальної стабільності у найменш розвинених державах; а також реалізацію дипломатичних підходів, спрямованих на розширення міжцивілізаційних і

міжособистісних контактів та взаємозв'язків⁴⁰.

Показовим у даному контексті є рішення уряду Японії у 2015 році надати 42 000 000 дол. США для підтримки діяльності «Регіонального бюро Програми розвитку ООН в Африці». Із цієї суми 3 000 000 дол. США було безпосередньо спрямовано на реалізацію наступних проєктів: «Підтримка соціальної згуртованості» та «Дерадикалізація, боротьба з тероризмом і міграція» у північно-східній Нігерії. У межах цих програм японська дипломатія нині зосереджує свої зусилля на зміцненні потенціалу правоохоронних і судових органів Нігерії, а також на посиленні ролі місцевих релігійних лідерів. Останнім надається підтримка для активнішого поширення ідей засудження тероризму як антигуманного та антисоціального явища та формування стійких до радикалізації громад.

Японська дипломатія зосереджує свої зусилля на зміцненні спроможності правоохоронних і судових органів Нігерії, і безумовно на посиленні впливу релігійних лідерів місцевих громад. Саме вони відіграють важливу роль у поширенні ідей засудження тероризму та утвердженні його як антисоціального та антигуманного явища⁴¹.

Таким чином, сучасна антитерористична стратегія Японії є комплексною та ефективною системою, що поєднує законодавчі, технологічні та соціальні інструменти. Вона сформувалася під впливом трагічного досвіду минулого та постійно вдосконалюється відповідно до нових викликів. Завдяки цьому Японія залишається однією з найбезпечніших країн світу у контексті терористичних загроз.

Франція також спільно зі своїми міжнародними партнерами мобілізує зусилля на усіх рівнях з метою боротьби з терористичними мережами на своїй

---

⁴⁰ Ministry of Foreign Affairs of Japan. Japan's counter-terrorism measures. URL: <https://www.mofa.go.jp/files/000156881.pdf> (дата звернення: 18.04.2026).

⁴¹ Japan continues its contribution to the UNDP initiatives on Peace and Recovery. 3 Apr 2017. URL: <https://reliefweb.int/report/sudan/japan-continues-its-contribution-undp-initiatives-peace-and-recovery> (дата звернення: 18.04.2026).

території та за її межами. Країна бере участь у різних видах діяльності зі стримування загрози з боку бойовиків-терористів, що здійснюється у відповідних міжнародних організаціях, зокрема ООН, та в рамках Глобального контртерористичного форуму, що об'єднує 29 країн та Європейський Союз, здійснює програми підготовки для своїх партнерів підготовка слідчих судової поліції, суддів та співробітників служб, що працюють у галузі боротьби з терористичними загрозами.

Франція є рушійною силою у боротьбі з фінансуванням тероризму. Терористичним угрупованням необхідно забезпечувати своє фінансування, для чого вони використовують усі наявні кошти, а також нові технології для збору та переказу грошей. Франція мобілізувала зусилля країн, які мають намір забезпечити виявлення та ліквідацію всіх джерел фінансування тероризму 3 ініціативи Президента Французької Республіки 25-26 квітня 2018 р. у Парижі було організовано міжнародну конференцію «Немає фінансування терору!» (No Money for Terror), присвячена питанням боротьби з фінансуванням «Аль-Каїди» та Ісламської держави Іраку й Леванту (ІДІЛ). У першій конференції прийняли участь представники 70 держав та керівники близько 20 регіональних та міжнародних організацій та спеціалізованих установ. У заключній декларації держави-члени зобов'язалися вдосконалити свої нормативно-правові бази та зміцнити співробітництво у сфері інформації. У зведеному документі під назвою «Паризька повістка» було визначено низку чітких пріоритетів та конкретних заходів.

28 березня 2019 р. у Раді Безпеки вперше було ухвалено резолюцію про фінансування тероризму. Вона стала основою для базового політичного рішення з цього питання.

7-8 листопада 2019 р. в Австралії відбулася друга конференція «Немає фінансування терору!». Франція докладає значних зусиль щодо залучення міжнародного співтовариства до виконання Паризької повістки. Ми бачимо, що боротьба з фінансуванням тероризму була одним із трьох пріоритетів Франції у боротьбі з самим тероризмом. Франція, яка бажає бути прикладом у цьому

відношенні, регулярно нагадує про свою прихильність до виконання Паризької повістки своїм партнерам на технічному та політичному рівнях⁴².

Також, варто відзначити, що Франція, яка присутня в Сахелі з 2013 р. (операція «Сервал» у Малі), відіграла провідну роль у стримуванні просування терористичних угруповань у регіоні. Задіяні в рамках операції "Бархан" французькі війська надають істотну підтримку країнам Сахельської групи п'яти (Буркіна-Фасо, Мавританія, Нігер, Малі, Чад) у їхній діяльності, спрямованій на боротьбу з тероризмом. Країна вступила в міжнародну коаліцію з боротьби з ІДІЛ у серпні 2014 р., розгорнувши операцію «Шамаль» з метою підтримки іракської влади, яка веде боротьбу з цим терористичним угрупованням. У вересні 2015 р. в умовах терористичної загрози, що нависла над Францією, зона проведення операції «Шамаль» була розширена на Сирію з метою позбавлення ІДІЛ контролю над територіями в цій країні.

Поряд із військовими діями в рамках своєї дипломатичної діяльності Франція спільно зі своїми партнерами займається активним пошуком політичних рішень – єдиних, здатних на довгостроковій основі покласти край конфліктам та запобігти появі чи зміцненню позицій суб'єктів терористичної діяльності.

У Сирії Франція підтримує та фінансує численні проекти, що сприяють стабілізації територій, відвойованих у терористичного угруповання ІДІЛ, та веде активну дипломатичну роботу з пошуку надійного політичного вирішення сирійської кризи загалом. Таке рішення є єдиним засобом усунення глибинних причин, які спричинили виникнення тероризму в цій країні.

Франція також здійснює діяльність на європейському рівні з метою вдосконалення та зміцнення наявних у розпорядженні Європейського союзу засобів боротьби з тероризмом. Останніми роками завдяки мобілізації зусиль Франції та її партнерам вдалося досягти значного прогресу з наступних питань:

---

⁴² Peter Dutton. Address to the 'No Money for Terror' Ministerial Conference on Counter-Terrorism Financing, Melbourne. 07.11.2019. URL: <https://minister.homeaffairs.gov.au/peterdutton/Pages/Address-to-the-No-Money-for-Terror-Conference,-Melbourne.aspx> (дата звернення: 09.05.2026).

- створення європейської системи реєстрації даних пасажирів (PNR), що дозволяє покращити контроль над авіапересуваннями зміцнення співробітництва з цифровими платформами з метою боротьби з використанням Інтернету з терористичною метою в рамках Інтернет-форуму ЄС;
- залучення європейських інструментів заморожування та конфіскації активів;
- посилення заходів щодо боротьби з нелегальною торгівлею зброєю;
- встановлення нових норм, спрямованих на запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму;
- зміцнення позицій Європолу та, зокрема, його центру боротьби з тероризмом⁴³.

Отже, антитерористична стратегія Франції характеризується комплексністю та високим рівнем централізації управління безпекою. Вона поєднує ефективну діяльність спеціальних служб, посилений контроль за потенційними загрозами, активну міжнародну співпрацю та жорсткі правові механізми реагування на терористичні акти. Водночас досвід Франції демонструє складність досягнення балансу між забезпеченням національної безпеки та збереженням демократичних цінностей і прав людини.

Однією з провідних європейських держав у сфері протидії тероризму є Велика Британія, відома своєю всеосяжною та водночас дискусійною стратегією запобігання радикалізації «Prevent», що становить складову частину ширшої антитерористичної Стратегії CONTEST. Оновлена версія «Prevent», ухвалена у 2011 році, окреслила три ключові напрями діяльності місцевих і центральних органів влади у сфері протидії радикалізації та терористичній діяльності. До них належать: ідеологічне протистояння екстремістським наративам; підтримка осіб, які перебувають у зоні підвищеної вразливості до радикалізації; а також

---

⁴³ Bąkowski Piotr. Understanding EU counter-terrorism policy. Understanding EU counter-terrorism policy. March 2023. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739395/EPRS_BRI\(2023\)739395_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739395/EPRS_BRI(2023)739395_EN.pdf) (дата звернення: 09.05.2026).

цілеспрямована робота з тими секторами суспільства, де ризики поширення радикальних ідей є найбільшими.

Основною причиною насильницької радикалізації визнається терористична та екстремістська ідеологія, тоді як «законні релігійні переконання» такими не є, тому передбачена підтримка поміркованих мусульманських організацій. Держава вживає заходів із попередження залучення людей до терористичної діяльності та забезпечує таким вразливим людям необхідну підтримку. Практичні кроки в цьому напрямі передбачені програмою «*Channel*». Держава також співпрацює з установами, де ризик радикалізації визначений як найвищий, із закладами освіти, охорони здоров'я та тюрмами. Стратегія передбачає, що потенційно схильних до тероризму та екстремізму осіб можна виявити, надати їм допомогу та підтримку, завдяки чому в особи спостерігатимуться когнітивні та поведінкові зміни, які зазвичай стають основою відмови від радикальної ідеології та сприятимуть припиненню зв'язків із терористичними організаціями⁴⁴.

Імплементация стратегії та контроль за її виконанням на місцях покладається на Офіс із безпеки та протидії тероризму Міністерства внутрішніх справ Великої Британії. Згідно із ухваленим у липні 2015 р. Актом про боротьбу з тероризмом та безпеку, що став одним із найбільш контроверсійних законів Великої Британії у цій сфері, реалізація стратегії «*Prevent*» стає обов'язковою для виконання не лише поліцією та місцевими органами влади, а й школами, університетами, закладами охорони здоров'я, закладами позбавлення волі. Усі ці суб'єкти повинні виконувати програму «*Channel*», виявляючи підозрілих осіб, оцінюючи ступінь ризику, який вони створюють, та розробляючи план роботи з ними.

Питанню онлайн-радикалізації Велика Британія приділяє особливу увагу і не припиняє переглядати відповідні заходи, враховуючи актуальні загрози. Так, згідно з Актом про боротьбу з терористичними загрозами та безпеку представники правоохоронних органів мають право затримувати підозрілих осіб

---

⁴⁴ Покровська А.В. Проблеми та досягнення політики протидії радикалізації у Європі. Стратегічні пріоритети. 2017. № 4 (45). С. 180-191.

та вилучати в них паспорти при спробі перетину кордону, не дозволяти їм покидати країну, якщо їх підозрюють у терористичних намірах, та не впускати таких осіб на територію держави; телекомунікаційні провайдери зобов'язуються зберігати IP-адреси користувачів до 12 місяців. Виявленням і видаленням терористичних та екстремістських матеріалів онлайн займається Відділ по боротьбі з тероризмом в Інтернеті (*Counter Terrorism Internet Referral Unit*) міської поліції, який з часу заснування у 2010 р. сприяв вилученню понад 120 тис. матеріалів⁴⁵.

Ефективна боротьба з тероризмом неможлива без діяльності спеціалізованих державних органів. Так, Велика Британія створила розгалужену систему служб безпеки та правоохоронних органів, на які покладені різні функції у рамках захисту держави. Найважливішими серед них є MI5, MI6, GCHQ та Скотленд-Ярд⁴⁶.

MI5 (Military Intelligence, Section 5) є внутрішньою службою безпеки країни. Її основне завдання – захист держави від загроз усередині країни, зокрема тероризму, шпигунства та підривної діяльності. Організація не має повноважень здійснювати арешти, але тісно працює з поліцією. MI5 займається збором та аналізом розвідувальної інформації, виявленням терористичних змов і запобіганням атакам ще на ранній стадії підготовки⁴⁷.

MI6 (Military Intelligence, Section 6), відома, як Секретна розвідувальна служба, відповідає за діяльність за межами країни. Її головна мета – збір розвідувальної інформації про зовнішні загрози, включаючи міжнародні терористичні організації. MI6 працює через агентів за кордоном і співпрацює з іноземними спецслужбами. З метою ухвалення вчасних стратегічних рішень у сфері безпеки, отримана ними інформація передається уряду.

---

⁴⁵ Місюра А. О. Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України [Електронний ресурс]. – К. : НІСД, 2017. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/2446/>

⁴⁶ Jawor A. Brytyjczycy powołają "super służbę" wywiadowczą?. InfoSecurity24. 07.02.2025. URL: <https://infosecurity24.pl/za-granica/brytyjczycy-powolaja-super-sluzbe-wywiadowcza> (дата звернення: 09.05.2026).

⁴⁷ MI5 The Security Service [Електронний ресурс] / MI5. – Режим доступу : <https://www.mi5.gov.uk/>

GCHQ є однією з ключових установ у сфері кібербезпеки та електронної розвідки. Основною функцією цієї організації є перехоплення, аналіз та дешифрування електронних комунікацій. У сучасних умовах GCHQ відіграє особливо важливу роль, оскільки значна частина терористичної діяльності координується через інтернет. Організація також займається захистом державних інформаційних систем від кібератак.

Скотленд-Ярд – це штаб-квартира Лондонської поліції, яка виконує функції забезпечення правопорядку в столиці та координує роботу антитерористичних підрозділів. У складі поліції діють спеціальні підрозділи, що займаються розслідуванням терористичних злочинів, затриманням підозрюваних та реагуванням на надзвичайні ситуації. Вони працюють у тісній взаємодії з MI5 та іншими службами.

Таким чином, ефективність боротьби з терористичними загрозами у Великій Британії забезпечується тісною координацією між усіма цими організаціями. MI5 займається внутрішніми загрозами, MI6 – зовнішніми, GCHQ – інформаційною та кіберсферою, а Скотленд-Ярд – практичним виконанням правоохоронних заходів. Такий розподіл функцій дозволяє охопити всі можливі аспекти терористичної діяльності та швидко реагувати на загрози.

Отже, MI5, MI6, GCHQ та Скотленд-Ярд є ключовими елементами системи національної безпеки Великої Британії. Кожна з цих організацій виконує свою унікальну роль, але разом вони формують ефективний механізм протидії тероризму, який забезпечує стабільність і безпеку держави.

Міжнародна діяльність Великої Британії у сфері антитерористичної політики охоплює кілька ключових напрямів:

Британські спецслужби, зокрема MI6 та MI5, активно співпрацюють із партнерами з інших країн. Обмін інформацією дозволяє своєчасно виявляти терористичні загрози та запобігати атакам. Велика Британія регулярно приймає участь у міжнародних операціях, спрямованих на ліквідацію терористичних угруповань. Такі операції часто проводяться у співпраці з союзниками в рамках

військових і безпекових альянсів. Країна активно співпрацює з провідними міжнародними структурами:

НАТО – координація військових дій і безпекової політики;

ООН – участь у глобальних ініціативах протидії тероризму;

Інтерпол – обмін оперативною інформацією між правоохоронними органами різних держав.

Незважаючи на вихід з Європейського Союзу, Велика Британія продовжує тісно співпрацювати з європейськими державами у сфері безпеки. Особливе значення має обмін даними, координація дій поліції та боротьба з транснаціональною злочинністю. Звичайно зберігається співпраця з Європолем, що сприяє ефективному розслідуванню терористичних злочинів. Важливим елементом міжнародної співпраці є участь Великої Британії у розвідувальному альянсі Five Eyes, до якого входять також США, Канада, Нова Зеландія та Австралія. Цей союз забезпечує: обмін секретною інформацією; спільний аналіз загроз; координацію дій у сфері кібербезпеки.

Велика Британія активно бере участь у міжнародних ініціативах, спрямованих на припинення фінансування терористичних організацій. Вона співпрацює з міжнародними фінансово-економічними установами та здійснює контроль над підозрілими фінансовими операціями. Проте, варто зауважити, що попри активну співпрацю, існують певні труднощі:

- різниця у законодавстві різних країн;
- обмеження в обміні конфіденційною інформацією;
- швидкий розвиток технологій, що використовуються терористами.

У відповідь на ці виклики Велика Британія посилює дипломатичні зусилля та розширює міжнародні партнерства⁴⁸.

Міжнародне співробітництво є ключовим елементом антитерористичної стратегії Великої Британії. Завдяки активній взаємодії з міжнародними

---

⁴⁸ Брайлян Є.С. Трансформація безпекової політики Великої Британії в Європі в контексті регіональних союзів. Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції / Факультет права та міжнародних відносин, Державний університет «Київський авіаційний інститут»; за загальною редакцією Я.М.Жукорської, М.В.Стригуль – Київ: ДУ «КАІ», 2025. С.48-51

організаціями та іншими державами країна ефективно протидіє глобальним загрозам. Подальший розвиток співпраці залишається важливою умовою забезпечення світової безпеки.

Порівняльний аналіз антитерористичних стратегій США, Японії, Франції та Великої Британії (Табл.1) свідчить про наявність спільних підходів і водночас суттєвих відмінностей, зумовлених історичними, політичними та безпековими особливостями кожної держави. Усі ці країни застосовують комплексні антитерористичні моделі, що поєднують силові заходи, розвідувальну діяльність, міжнародне співробітництво та превенцію радикалізації.

Спільною рисою є зростання ролі превентивних механізмів, зокрема моніторингу загроз, контролю фінансових потоків і протидії екстремістській ідеології, але також існують відмінності. США та Франція схиляються до більш активного застосування силових інструментів, тоді як Велика Британія робить акцент на поєднанні безпекових і соціальних програм, Японія традиційно орієнтується на високий рівень внутрішньої безпеки, профілактику та соціальну стабільність. Поруч із тим для всіх розглянутих демократичних держав характерним залишається виклик пошуку оптимального балансу між гарантуванням національної безпеки і водночас дотриманням базових прав і свобод людини. Ефективність та надійність антитерористичних стратегій великою мірою обумовлюється спроможністю держав оперативно адаптуватися до нових форм загроз, водночас зберігаючи відданість демократичним принципам і правовим стандартам.

Таблиця 1.

Порівняльний аналіз антитерористичних стратегій США, Японії, Франції та Великої Британії

Країна	Основні риси антитерористичної стратегії	Ключові інституції / програми	Основні інструменти боротьби	Міжнародна співпраця	Проблеми та виклики
США	Комплексний підхід, що поєднує військові, правові, розвідувальні та інформаційні заходи. Після	ФБР, Міністерство юстиції, Міністерство оборони, Terrorist	Таємний нагляд, електронне стеження, кібербезпека, військові операції, економічні санкції,	Активна співпраця з ЄС, Європол, ООН, союзниками	Баланс між безпекою та правами людини; критика надмірного нагляду; ризик

	терактів 11 вересня 2001 р. акцент зроблено на превентивних заходах і посиленні контролю.	Screening Database, «Патріотичний акт» (USA PATRIOT Act), Національна стратегія боротьби з тероризмом (2018, 2021).	боротьба з фінансуванням тероризму, міжнародний обмін розвідданими.	по НАТО; координація операцій в Афганістані та Сирії.	надмірного використання військової сили; недостатня системність міжнародної координації.
Японія	Орієнтація на превенцію, дипломатію та соціальну стабільність. Підхід менш милітаризований, ніж у США.	ATCC (Anti-Terrorism Coordination Center), SIT (Special Investigation Team).	Посилення міжнародно-правової бази, підтримка соціальної стабільності, дерадикалізація, допомога країнам Африки та Близького Сходу, розвиток правоохоронних органів партнерів.	Співпраця з ООН, Інтерполом, міжнародними програмами розвитку та безпеки.	Необхідність адаптації до нових глобальних загроз; підтримання ефективності без порушення демократичних принципів.
Франція	Централізована модель боротьби з тероризмом із поєднанням військових, дипломатичних та фінансових механізмів.	Операції «Сервал», «Бархан», «Шамаль»; конференція «No Money for Terror»; Європол; системи PNR.	Боротьба з фінансуванням тероризму, міжнародні військові операції, контроль авіаперевезень, замороження активів, протидія онлайн-тероризму.	Активна співпраця в рамках ООН, ЄС, Глобального контртерористичного форуму; підтримка країн Сахелю та Іраку.	Складність збереження балансу між безпекою та демократичними свободами; постійна терористична загроза всередині країни.
Велика Британія	Всеохоплююча стратегія CONTEST із акцентом на попередження радикалізації («Prevent»).	MI5, MI6, GCHQ, Скотленд-Ярд, програма «Channel», стратегія CONTEST.	Виявлення радикалізації, моніторинг онлайн-контенту, кіберрозвідка, міжвідомча координація, контроль кордонів та телекомунікацій.	Співпраця з НАТО, ООН, Інтерполом, Європолом, альянсом Five Eyes.	Суперечки щодо втручання держави у приватне життя; труднощі обміну конфіденційною інформацією; швидкий розвиток технологій терористів.

Отже, досвід провідних демократичних країн демонструє, що успішна протидія тероризму можлива тільки за умов гнучкого, системного та багаторівневого підходу, який поєднує безпекові, правові та соціальні інструменти та базується на міжнародній взаємодії.

2.3. Роль міжнародних та регіональних організацій у координації боротьби з тероризмом

Міжнародні та регіональні організації відіграють ключову роль у координації боротьби з тероризмом, оскільки забезпечують співпрацю держав у сфері безпеки, обміні розвідувальною інформацією та розробці спільних правових механізмів протидії терористичним загрозам. Провідне значення у цій сфері має Організація Об'єднаних Націй, яка ухвалює резолюції Ради Безпеки, міжнародні конвенції та формує глобальні стандарти боротьби з тероризмом. Значну роль також відіграють ОБСЄ, НАТО, що координує військові та безпекові заходи держав-членів, і Європейський Союз, який розвиває спільну політику у сфері контролю кордонів, боротьби з фінансуванням тероризму та кіберзагрозами. Тому, завдяки діяльності цих організацій держави отримують можливість ефективніше реагувати на сучасні терористичні виклики, координувати спільні операції та зміцнювати міжнародну систему безпеки.

Головна роль у діяльності міжнародних інституцій, спрямованій на підтримання міжнародного миру та безпеки, традиційно належить універсальній міжнародній організації — ООН. Її унікальність полягає у високому рівні легітимності та більш ніж півстолітньому досвіді у сфері врегулювання конфліктів і запобігання загрозам міжнародній стабільності.

Генеральна Асамблея ООН провадить активну регулятивну діяльність у сфері протидії міжнародному тероризму. Показовим є ухвалення низки універсальних конвенцій, направлених на боротьбу з деякими його формами, зокрема щодо запобігання бомбовому тероризму, ядерному тероризму та протидії фінансуванню терористичної діяльності.

Глобальна стратегія щодо контртерористичної діяльності є одним із найпомітніших досягнень Генеральної Асамблеї ООН у сфері міжнародної безпеки. Проблематика тероризму перебуває у фокусі її уваги з 1972 року. Впродовж 1970–1980-х років Асамблея ухвалила низку важливих резолюцій і розробила кілька універсальних конвенцій, направлених на боротьбу з окремими

формами терористичної діяльності. Серед них — Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, включно з дипломатичними агентами (1973 р.), а також Конвенція про боротьбу із захопленням заручників. Ці документи заклали фундамент для подальшого формування глобальної нормативної бази у сфері протидії тероризму. Новий етап активізації діяльності Генеральної Асамблеї припав на 1990-ті роки: у 1994 році вона ухвалила Декларацію про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму⁴⁹.

У 1996 році було засновано Спеціальний комітет з боротьби з тероризмом, уповноважений розробити проєкт конвенції щодо протидії бомбовому тероризму, а згодом — і Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму. Центральним завданням Комітету стало доповнення чинної системи міжнародних документів та вироблення механізмів удосконалення договірної бази у сфері протидії міжнародному тероризму. Його мандат постійно поновлюється та уточнюється резолюціями Генеральної Асамблеї ООН, а засади діяльності визначаються Декларацією 1994 року та доповненою нею Декларацією 1996 року.

Подальша діяльність у рамках Шостого комітету Генеральної Асамблеї ООН та робочої групи, що до нього входить зосереджена на опрацюванні проєктів міжнародно-правових документів і вдосконаленні нормативної бази у сфері боротьби з тероризмом. Наслідком роботи Комітету є регулярні доповіді, які подаються на розгляд Генеральної Асамблеї для подальшого затвердження та формування узгоджених підходів держав до протидії терористичним загрозам. До ключових положень належать беззастережне засудження тероризму в усіх його формах і проявах, підтвердження центральної ролі Генеральної Асамблеї у глобальних зусиллях із протидії цьому явищу, а також заклик до держав активізувати співпрацю у запобіганні та припиненні терористичних актів⁵⁰.

---

⁴⁹ Декларація від 09.12.1994 Декларація про заходи ліквідації міжнародного тероризму. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU94322> (дата звернення: 09.05.2026).

⁵⁰ Бортник Н.П., Ковалів М.В., Єсімов С.С. Діяльність ООН у боротьбі з міжнародним тероризмом. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». Випуск № 01, 2025. С. 831-836.

Рада Безпеки ООН послідовно займається проблематикою тероризму міжнародного масштабу з початку 1990-х років. У цей період вона ухвалила низку санкційних рішень щодо держав, які були помічені у зв'язках із терористичними організаціями, зокрема проти Лівії у 1992р., а також проти Афганістану у 1999 та 2000 рр. Початком постійної контртерористичної роботи Ради Безпеки прийнято вважають ухвалення 19.10.1999 р. резолюції 1269 (1999), у якій уперше на рівні цього органу було чітко окреслено необхідність консолідованих міжнародних зусиль у боротьбі з тероризмом та окреслено ключові напрями такої співпраці:

- безумовне засудження усіх актів, способів, методів і практик тероризму як злочинних і таких, що не можуть бути виправдані за жодних обставин, у будь-яких проявах та формах;

- заклик до держав забезпечити повне й належне виконання чинних міжнародних антитерористичних конвенцій, а також приєднатися до них тим країнам, які ще не набули статусу їхніх учасників;

- підтвердження провідної ролі ООН у організації міжнародної співпраці у сфері боротьби з тероризмом, а саме через взаємодію з міжнародними та регіональними організаціями, а також окремими державами;

- заклик, адресований міжнародній спільноті вживати узгоджених заходів для поглиблення співпраці у сфері профілактика та зупинення терористичних актів, забезпечення захисту всіх осіб від таких загроз, а також притягнення до невідворотньої відповідальності тих, хто причетний до їхнього вчинення, на основі чинних двосторонніх і багатосторонніх угод та відповідних механізмів;

- вимога до держав запобігати та припиняти на власній території діяльність, пов'язану з фінансуванням чи підготовкою терористичних актів, використовуючи всі наявні законні інструменти; відмовляти у наданні притулку особам, які планують, фінансують або здійснюють терористичні дії, а також забезпечувати їхній арешт, судове переслідування або екстрадицію;

- встановлення вимоги, щоб перед наданням особі статусу біженця було перевірено, чи не брала ця особа участі у терористичних заходах; при цьому

заходи з перевірки повинні відбуватися згідно норм національного законодавства та міжнародного права, з дотриманням існуючих стандартів у сфері безумовних прав та свобод людини;

- розширення обміну інформацією та поглиблення взаємодії між державами в адміністративній і судовій сферах з метою упередження терористичних актів, у межах міжнародного права та національних правових систем;

- У прикінцевих положеннях Резолюції міститься звернення до Генерального секретаря ООН із закликом приділяти особливу увагу висвітленню у своїх доповідях питань, пов'язаних із загрозою тероризму для міжнародного миру та безпеки. У документі також наголошується на готовності Ради Безпеки розглядати відповідні доповіді та вживати необхідних заходів для протидії таким зарозам, а також підтверджується її налаштованість і надалі системно опрацьовувати це питання⁵¹.

Рада Безпеки ООН резолюцією 1373 (2001), ухваленою невдовзі після подій 11 вересня 2001 року, заснувала Контртерористичний комітет (КТК). Цією резолюцією держави-члени були зобов'язані впровадити комплекс заходів, спрямованих на запобігання терористичній діяльності, визнання всіх її форм протиправними, а також на посилення взаємодії в межах чинних двосторонніх і багатосторонніх механізмів та міжнародних угод.

Перелік вимог, закріплених у резолюції 1373, є доволі широким. Водночас серед них можна виокремити сім ключових напрямів, спрямованих на зміцнення правових та інституційних спроможностей держав у сфері протидії тероризму- запровадити кримінальну відповідальність за фінансування тероризму;

- невідкладне замороження будь-яких активів та ресурсів, пов'язаних з особами, причетними до терористичних актів;

- заборона надання у будь-якій формі фінансової підтримки терористичним групам;

---

⁵¹ Resolution 1296 (2000) / adopted by the Security Council at its 4130th meeting, on 19 April. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/412414?v=pdf> (дата звернення: 09.05.2026).

- недопущення надання притулку, допомоги чи будь-якої іншої підтримки особам, залученим до терористичної діяльності;
- налагодження обміну інформацією з іншими державами щодо груп та осіб, які здійснюють або планують здійснити терористичні акти;
- співпраця з іншими урядами у розслідуванні, виявленні, затриманні, екстрадиції та кримінальному переслідуванні осіб, причетних до таких актів;
- встановлення у національному законодавстві кримінальної відповідальності за будь-які форми сприяння терористичній діяльності та забезпечення притягнення порушників до суду⁵².

На додаток до зазначених вимог, відповідно до резолюції 1624 (2005), держави-члени ООН були зобов'язані встановити законодавчу заборону на підбурювання до вчинення терористичних актів, уживати заходів для запобігання такій поведінці, а також відмовляти у наданні притулку будь-яким особам, щодо яких наявна достовірна й релевантна інформація, що дає серйозні підстави вважати їх причетними до такого підбурювання⁵³.

У 2004 році резолюцією 1535 було створено Виконавчий директорат Контртерористичного комітету (ІДКТК), покликаний забезпечувати реалізацію положень резолюції 1373 та надавати державам-членам ООН практичну допомогу у виконанні їхніх зобов'язань у сфері протидії тероризму⁵⁴.

Органи Ради Безпеки ООН відіграють провідну роль у формуванні та розвитку міжнародної взаємодії у сфері протидії тероризму.

1. Контртерористичний комітет проводить свою діяльність переважно на основі положень резолюції 1373 (2001). Його ключове завдання це допомога державам у впровадженні комплексу заходів, направлених на посилення їхнього інституційного та правового потенціалу у сфері боротьби з тероризмом — як на національному, так і на регіональному та глобальному рівнях. Комітет

---

⁵² Resolution 1373 (2001), adopted by the Security Council at its 4385th meeting on 28 September 2001. URL: https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_russian.pdf (дата звернення: 09.05.2026).

⁵³ Resolution 1624 (2005), adopted by the Security Council at its 5261st meeting on 14 September 2005. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/556538?v=pdf> (дата звернення: 09.05.2026).

⁵⁴ Resolution 1535 (2004) Adopted by the Security Council at its 4936th meeting, on 26 March 2004. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n04/286/41/pdf/n0428641.pdf> (дата звернення: 09.05.2026).

координує надання рекомендацій, оцінює виконання державами зобов'язань та підтримує розвиток ефективних механізмів запобігання терористичним загрозам.

2. Комітет 1540, створений відповідно до резолюції 1540 (2004) Ради Безпеки ООН, здійснює моніторинг виконання державами міжнародних зобов'язань у сфері нерозповсюдження зброї масового знищення.

3. Робоча група, утворена для виконання резолюції 1566 (2004), уповноважена розглядати та подавати Раді Безпеки рекомендації щодо практичних заходів, які повинні бути застосовані до окремих осіб, груп або організацій, пов'язаних із терористичною діяльністю. Її мандат охоплює ті випадки, що не входять до компетенції санкційного Комітету, відповідального за режим щодо «Аль-Каїди» та руху «Талібан».

4. Комітет із санкцій щодо «Аль-Каїди» та «Талібану» був заснований Радою Безпеки ООН 15 жовтня 1999 року шляхом ухвалення резолюції 1267. Його створення було спрямоване на нагляд за виконанням санкційних заходів, запроваджених проти Афганістану, територія якого на той час перебувала під контролем руху «Талібан». Санкційний режим зазнавав поступового посилення внаслідок ухвалення подальших резолюцій Ради Безпеки, у результаті чого нині він поширюється на осіб та організації, пов'язані з «Аль-Каїдою» або «Талібаном», незалежно від місця їх перебування⁵⁵.

В Економічній і Соціальній Раді ООН (ЕКОСОС) відбувається системна робота, направлена на посилення міжнародних зусиль у протистоянні тероризму. Вона охоплює ухвалення тематичних резолюцій, а також розгляд і заслуховування доповідей, присвячених виконанню міжнародних зобов'язань у цій сфері. Також особливе значення мають резолюції щодо надання технічної допомоги державам у впровадженні міжнародних конвенцій і протоколів з протидії тероризму. У цих документах країни, які ще не встигли ратифікувати відповідні міжнародні договори, наполегливо закликаються доєднатися до них,

---

⁵⁵ Бортник Н.П., Ковалів М.В., Єсімов С.С. Діяльність ООН у боротьбі з міжнародним тероризмом. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». Випуск № 01, 2025. С. 831-836.

а також отримують гарантії підтримки з боку керівних органів ООН у вигляді консультативної та технічної допомоги. В діяльності Економічної та Соціальної Ради ООН значна увага приділяється зміцненню міжнародної співпраці та координації з метою протидії тероризму та запобігання його проявам. Центральною ідеєю відповідних резолюцій ЕКОСОС є розширення багатовимірної взаємодії між державами, регіональними й субрегіональними міжнародними організаціями, органами системи ООН та їхніми спеціалізованими підрозділами. Такий підхід спрямований на формування узгодженої, комплексної та ефективної архітектури міжнародної співпраці у сфері боротьби з тероризмом.

Для забезпечення узгодженості та ефективної координації контртерористичної діяльності в межах системи ООН у 2005 році Генеральний секретар заснував Цільову групу з упровадження контртерористичних заходів (ЦГЗКМ). Її створення було схвально підтримане Генеральною Асамблеєю, що знайшло відображення у Глобальній контртерористичній стратегії. Основне призначення ЦГЗКМ полягає у зміцненні взаємодії, узгодженості та цілісності контртерористичних зусиль різних органів і підрозділів системи ООН, забезпечуючи комплексний і скоординований підхід до протидії терористичним загрозам на глобальному рівні. Група з упровадження контртерористичних заходів об'єднує 34 міжнародні установи системи ООН, перелік яких оприлюднено на офіційному вебсайті Організації. На групу покладено завдання систематизувати та враховувати потреби держав-членів у сфері протидії тероризму, забезпечуючи їм необхідну політичну підтримку та консультативну допомогу. Вона також відповідає за підготовку та поширення докладної інформації щодо реалізації Глобальної контртерористичної стратегії, хоча ключова відповідальність за її практичне виконання, як і раніше, належить самим державам.

Стратегія передбачає реалізацію чотирьох ключових компонентів, і саме максимальне використання потенціалу кожного підрозділу, що входить до складу ЦГЗКМ, становить основну мету її діяльності. Завдання групи полягає в

тому, щоб забезпечити найефективніше залучення експертних можливостей, технічних ресурсів та інституційного досвіду різних органів системи ООН для підтримки держав у впровадженні цих компонентів. Робота ЦГЗКМ організована через діяльність низки робочих груп — зокрема тих, що займаються питаннями запобігання та врегулювання конфліктів, а також протидії використанню Інтернету в терористичних цілях. Крім того, у межах ЦГЗКМ реалізуються різноманітні проєкти та ініціативи у сфері боротьби з тероризмом, зокрема щодо підвищення обізнаності про Глобальну контртерористичну стратегію та зменшення привабливості терористичної ідеології. Ефективна взаємодія всередині системи ООН є важливим чинником успішної реалізації цієї Стратегії⁵⁶.

Таким чином, робота, яка проводиться в ООН у сфері боротьби з міжнародним тероризмом, розвивається паралельно з еволюцією її нормативно-правової бази. Поступове вдосконалення міжнародних стандартів супроводжується активними зусиллями щодо конкретизації термінів та вироблення узгоджених підходів до міжнародно-правового визначення тероризму. Це має ключове значення для практичної координації та ефективності міжнародного співробітництва, оскільки саме чіткість правових категорій і єдність підходів забезпечують узгодженість дій держав та міжнародних організацій у протидії терористичним загрозам.

Окрім ООН, у сфері протидії тероризму активно діють й інші міжнародні організації. Серед них — Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та Північноатлантичний альянс (НАТО), які розробляють і реалізують власні механізми зміцнення безпеки та координації зусиль держав.

ОБСЄ стала однією з перших міжнародних організацій, що сформулювала комплексний підхід до протидії тероризму. Особливого значення цей підхід набув після ухвалення Бухарестського плану дій у грудні 2001 року — документа, який став реакцією на теракти 11 вересня та фактично передував

---

⁵⁶ Protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism Human Rights Resolution 2005/80 (E/CN.4/RES/2005/80). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/547276?ln> (дата звернення: 09.05.2026).

ухваленню Глобальної контртерористичної стратегії ООН 8 вересня 2006 року. Бухарестський план дій підкреслював необхідність боротьби з тероризмом у широкому розумінні, включно з урахуванням соціальних, економічних, політичних та інших чинників, що створюють умови для рекрутування та підтримки терористичних організацій⁵⁷.

У цьому контексті ОБСЄ наголошує, що тероризм становить одну з найсерйозніших загроз миру, стабільності та безпеці, перешкоджаючи реалізації прав людини та соціально-економічному розвитку як у регіонах, де Організація здійснює свою діяльність, так і далеко за їх межами. Такий підхід спрямований на відкидання будь-яких спроб пов'язувати тероризм із певною національністю, расою чи релігією, підкреслюючи, що він є тяжким злочином, який не може мати жодного виправдання незалежно від мотивів його вчинення⁵⁸.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) у своїй діяльності приділяє значну увагу підтримці політичних, економічних та екологічних стратегій, спрямованих на усунення причин і чинників, що сприяють поширенню тероризму. У межах цього підходу Організація сприяє розвитку внутрішнього діалогу, зміцненню демократичних інститутів, удосконаленню законодавства та дотриманню норм міжнародного права. Важливе місце посідає також забезпечення гендерної рівності та захист прав меншин, що розглядається як невід'ємний елемент комплексної політики запобігання радикалізації та насильницькому екстремізму.

До ключових засад діяльності ОБСЄ у сфері протидії тероризму належать розроблення та імплементація міжнародно-правових стандартів, спрямованих на запобігання терористичним проявам і зміцнення міжнародного співробітництва у сфері кримінального правосуддя, пов'язаного із терористичними злочинами. У межах цього підходу ОБСЄ приділяє особливу увагу заходам із протидії насильницькому екстремізму та процесам радикалізації, які можуть стати

---

⁵⁷ Скоморовський В.Б., Лучко О.О. Роль міжнародних організацій у протидії тероризму. *Legal Bulletin* No 3 (13), 2024. С. 109-116.

⁵⁸ Countering terrorism. OSCE. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/3/5/107686_2.pdf (дата звернення: 09.05.2026).

передумовою терористичної діяльності. Діяльність Організації ґрунтується на мультидисциплінарному підході, що поєднує правові, соціальні та економічні інструменти, забезпечуючи комплексне реагування на чинники, що допомагають поширенню тероризму.

ОБСЄ приділяє значну увагу протидії фінансуванню тероризму, зокрема розробленню механізмів ідентифікації та обмеження доступу до фінансових потоків, що можуть підтримувати терористичну діяльність. Важливою складовою цієї діяльності є налагодження взаємодії з приватним сектором, громадянським суспільством, засобами масової інформації та освітніми інституціями. Така співпраця дає змогу розширювати спектр превентивних заходів і підвищувати їхню результативність.

Діяльність ОБСЄ спрямована не лише на виявлення та припинення терористичних дій, а й на усунення глибинних причин, які сприяють радикалізації та насильницькому екстремізму. У цьому контексті особливе значення надається підтримці толерантності, утвердженню прав людини, розвитку демократичних інститутів і зміцненню міжкультурного діалогу — як фундаментальних передумов формування стабільного суспільства, стійкого до терористичних загроз.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності ОБСЄ є послідовне вдосконалення системи прикордонної безпеки та управління кордонами. Така діяльність спрямована на підвищення ефективності контролю за переміщенням осіб і вантажів, а також на запобігання незаконному обігу зброї та інших засобів, що потенційно можуть бути використані для підготовки або здійснення терористичних актів. Важливе місце у стратегії Організації посідає також зміцнення кібербезпеки та протидія використанню інтернет-технологій для планування чи здійснення терористичних операцій. Такі заходи формують комплексний підхід до запобігання терористичним загрозам, поєднуючи фізичну безпеку кордонів із цифровим захистом інформаційного простору.

У діяльності НАТО боротьба з тероризмом посідає одне з провідних місць у стратегічному порядку денному. Альянс застосовує широкий спектр

політичних, оперативних, концептуальних, військових, технологічних, наукових та економічних інструментів, спрямованих на запобігання терористичним загрозам і нейтралізацію їхніх наслідків.

Після завершення «холодної війни» перед НАТО постало питання щодо доцільності збереження його структури за відсутності очевидної ідеологічної загрози, яка раніше визначала логіку існування Альянсу. У відповідь на ці виклики Сполучені Штати ініціювали програму посилення оборонних спроможностей, започатковану на Вашингтонському саміті 1999 року.

Миротворчі операції НАТО на Балканах зіграли важливу стабілізуючу роль, зменшивши політичний тиск на перегляд установчих документів Альянсу та дозволивши зберегти його первинну інституційну архітектуру. До 2000 року дискусії щодо можливих структурних змін були фактично відкладені, а НАТО поступово трансформувалося з переважно оборонного об'єднання на організацію, орієнтовану на миротворчу діяльність, не змінюючи при цьому своєї формальної структури.

Останні найбільш масштабні та резонансні терористичні акти, що спричинили значну кількість жертв, були спрямовані проти невизначеного кола осіб. Про це свідчить характер вибору об'єктів нападів: вибухи в токійському та паризькому метро, атаки на посольства США в Кенії та Танзанії, а також вибух у Всесвітньому торговельному центрі у США⁵⁹.

До терактів 11 вересня 2001 року НАТО фактично не сформувало цілісної політики протидії тероризму. У Стратегічній концепції 1999 року тероризм згадувався лише серед низки потенційних ризиків безпеці — поряд із саботажем та організованою злочинністю — і не розглядався як окрема пріоритетна загроза. Відповідно, Альянс не здійснював спеціалізованих заходів у цій сфері, оскільки терористична діяльність не сприймалася як ключовий виклик для євроатлантичної безпеки. Ситуація докорінно змінилася після нападів 2001 року, коли боротьба з тероризмом стала однією з ключових

---

⁵⁹ Француз А. Й. Психолого-правовий аспект тероризму. Правничий вісник Університету «КРОК». 2014. Вип. 18. С. 5-11.

місій НАТО. Альянс оперативно відреагував на нові виклики, ухваливши рішення про підтримку Сполучених Штатів — від посилення обміну розвідувальною інформацією до зміцнення заходів безпеки та координації дій союзників.

У квітні 2001р. розпочалась морська операція «Активні зусилля», зосереджена на запобіганні контрабанді⁶⁰. Операція «Eagle Assist» включала в себе повітряну розвідку і успішно завершилася у травні 2002, після того, як стабілізувала ситуацію.

У 2002 році на саміті в Празі було затверджено військову концепцію протидії тероризму⁶¹. НАТО активізувало дії у таких місцях, як Афганістан, Лівія, Ірак, Аденська затока, зміцнюючи свою антитерористичну діяльність. У 2006 році були введені політичні вказівки, підкреслюючи, що тероризм залишиться загрозою на найближчі 10-15 років⁶².

Лісабонський саміт 2010 року підкреслив необхідність формування власного цивільного потенціалу НАТО, що мало забезпечити ефективнішу взаємодію, антикризове планування та комплексне реагування на сучасні загрози. Альянс і надалі проводить регулярні саміти, які слугують ключовими етапами його інституційної та стратегічної еволюції: вони дозволяють оцінювати безпекове середовище, визначати пріоритетні напрями розвитку, ухвалювати нові ініціативи та приймати до складу нових членів. У контексті боротьби з тероризмом НАТО активно розвиває співпрацю з партнерами, зміцнюючи їхні спроможності та забезпечуючи обмін розвідувальною інформацією, необхідною для підготовки до можливих терористичних загроз і реагування на них.

---

⁶⁰ Як підтримується безпека в Середземному морі. НАТО. 2016. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2010/05/04/yak-pdtrimut-sya-bezpeka-v-seredzemnomu-mor/index.html> (дата звернення: 09.05.2026).

⁶¹ Омер Ф. Катенар. НАТО та протидія тероризму. 2010. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/nato-ta-protidya-terorizmu.pdf>. (дата звернення: 09.05.2026).

⁶² Comprehensive Political Guidance. NATO. 2015. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49176.htm (дата звернення: 09.05.2026)

Таким чином, міжнародні організації мають ключове значення у протидії тероризму, оскільки забезпечують координацію дій держав та уніфікацію антитерористичних механізмів. Завдяки створенню спільних правових норм і колективних стратегій, зокрема через резолюції ООН та діяльність ОБСЄ, НАТО формуються передумови для більш результативної боротьби з тероризмом як на національному, так і на міжнародному рівнях. Спільна робота у межах таких організацій спрямована не лише на нейтралізацію безпосередніх загроз, а й на подолання причин їх виникнення шляхом реалізації політичних, економічних і соціальних заходів.

Події останніх років суттєво активізували міжнародні дискусії щодо необхідності вдосконалення заходів протидії тероризму. Починаючи з 2015 року, у Європейському Союзі питання боротьби з терористичними загрозами набули особливої ваги. Серія джихадистських атак у державах-членах ЄС, події в Афганістані у 2021 році, напад угруповання «Хамас» на Ізраїль, а також системне використання російською федерацією тактики терору у міждержавних відносинах — усе це свідчить про те, що тероризм дедалі більше набуває рис цілісної глобальної системи.

Ця система включає і відокремлені терористичні організації і держави-спонсори тероризму і також широкі соціальні групи в різних країнах земної кулі, що перебувають під впливом радикальної ідеології. Подібна ідеологія не лише легітимізує насильство, а й відкрито пропагує терористичну діяльність як засіб досягнення групових політичних чи ідеологічних цілей. Це, у свою чергу, актуалізує дискусії щодо визначення статусу контртерористичної діяльності як на національному, так і на наднаціональному рівнях, зокрема в межах Європейського Союзу⁶³.

Антитерористична стратегія Європейського Союзу є складною системою заходів, зосереджених на запобіганні тероризму, захист громадян і критичної інфраструктури, а також на ефективне реагування на терористичні загрози. Вона

---

⁶³ Пономаренко А.Ю. Стратегія Європейського Союзу у протидії тероризму: сучасний стан та перспективи розвитку. Академічні візії. Випуск 26/2023. С. 1-8.

формується як відповідь на сучасні виклики глобальної безпеки, що постійно змінюються, включаючи міжнародний тероризм, радикалізацію та кіберзагрози.

У листопаді 2020 року міністри внутрішніх справ ЄС узгодили Спільну заяву в зв'язку із терористичними атаками в Європі⁶⁴. У грудні 2020 року ЄС видав Порядок денний ЄС із протидії тероризму⁶⁵, що став першим документом такого роду після прийняття у 2005 році Контртерористичної стратегії⁶⁶. Порядок денний ЄС підтверджує прагнення Союзу утвердити себе як «провайдера безпеки» як у межах Співтовариства, так і за його кордонами, спираючись на стратегічне бачення загроз та механізмів реагування на них. Загальний стан безпекового середовища влучно охарактеризував у 2019 році Емманюель Макрон, зазначивши, що Європейський Союз перебуває «на краю провалля» та опинився у «ворожому світі»⁶⁷. Подальший розвиток подій як у зовні ЄС, так і всередині самого Співтовариства лише підтвердив обґрунтованість цієї оцінки.

В умовах зростання терористичних загроз у Європі Європейський Союз має політичний обов'язок перед власними громадянами виступати активним і стратегічним актором у протистоянні цьому явищу. Утворення ефективної стратегії потребує послідовного здійснення кількох ключових етапів. Першим кроком є всебічна оцінка характеру та масштабу загрози, визначення її основних параметрів і тенденцій розвитку. Наступний крок заключається у формулюванні стратегічної мети з урахуванням наявних інституційних і оперативних можливостей, а також потреби у створенні нових інструментів реагування.

⁶⁴ Joint statement by the EU home affairs ministers on the recent terrorist attacks in Europe. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/11/13/joint-statement-by-the-eu-home-affairs-ministers-on-the-recent-terrorist-attacks-in-europe> (дата звернення: 11.05.2026).

⁶⁵ A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond Brussels, 9.12.2020. COM(2020) 795 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0795> (дата звернення: 11.05.2026).

⁶⁶ The European Union Counter-Terrorism Strategy. Brussels, 30 November 2005 URL: https://www.cvce.eu/en/obj/the_european_union_counter_terrorism_strategy_brussels_30_november_2005-en-c9acc196-6121-4269-81a6-b81b008217b6.html (дата звернення: 11.05.2026).

⁶⁷ Emmanuel Macron in his own words. The French president's interview with The Economist, Nov 7th 2019 URL: <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-in-his-own-words-french> (дата звернення: 11.05.2026).

Третій етап передбачає визначення конкретних заходів, необхідних для досягнення поставлених цілей. Йдеться як про політичні рішення, так і про практичні кроки, спрямовані на реалізацію оперативних безпекових заходів.

Ключовим нормативним документом Європейського Союзу у сфері протидії тероризму виступає Порядок денний ЄС, який значною мірою відтворює основні положення Контртерористичної стратегії 2005 року. Йдеться насамперед про її фундаментальні елементи: передбачення загроз, їхнє запобігання, забезпечення належного рівня захисту та ефективного реагування на терористичні інциденти. Водночас сучасний Порядок денний доповнено положеннями про потребу розширення міжнародної співпраці, яка охоплює всі напрями діяльності у сфері безпеки.

Основою діяльності Європейського Союзу у сфері протидії тероризму є правоохоронна співпраця та взаємодія у сфері юстиції, у межах яких провідну роль відіграє Європол. Саме він забезпечує координацію між державами-членами, аналітичну підтримку, обмін оперативною інформацією та формування спільних підходів до виявлення, запобігання й розслідування терористичних злочинів.

Варто підкреслити, що внутрішня безпека Європейського Союзу безпосередньо пов'язана з реагуванням загрози ззовні. Особливий акцент приділено громадянам держав-членів, які безпосередньо були членами терористичних організацій за межами ЄС — насамперед у структурах так званої «ІДІЛ» на Близькому Сході — та повертаються до країн свого громадянства, потенційно становлячи ризик для національної та регіональної безпеки. Під час перебування у зонах конфлікту такі особи здобули бойовий досвід, пройшли ідеологічну підготовку та інтегрувалися у транснаціональні мережі, які можуть потенційно бути використані для подальшої радикалізації, збору фінансових ресурсів або вербування нових прихильників.

У документах ЄС окремо підкреслюється, що політична нестабільність у сусідніх регіонах — на Близькому Сході, у Північній Африці та на Південному Кавказі — створює сприятливе підґрунтя для діяльності структур на кшталт так

званої «ІДІЛ» та інших радикальних угруповань. Потенційно подібні ризики можуть поширюватися й на регіон Західних Балкан, де існують власні чинники вразливості. У цьому контексті наголошується на зовнішньому характері загроз, які, однак, мають прямий вплив на внутрішню безпеку Європейського Союзу.

Крім того, у грудні 2022 року Європейський парламент визнав російську федерацію державою-спонсором тероризму. У прийнятій резолюції було підкреслено, що навмисні напади та звірства, скоєні російськими військами та їхніми пособниками проти мирного населення України, руйнування цивільної інфраструктури та інші грубі порушення міжнародного й гуманітарного права становлять собою терористичні акти та воєнні злочини⁶⁸.

В антитерористичній політиці Європейського Союзу особливе місце посідає запобігання радикалізації, яку розглядають як процес, що може призвести до насильницького екстремізму та терористичної діяльності. Оскільки сучасний тероризм у Європі значною мірою ґрунтується на радикальній ідеології, протидія йому передбачає системну увагу до проявів екстремізму, що фактично набуває форми кримінальної превенції. У центрі уваги ЄС перебуває молодь, яка є найбільш вразливою до впливу терористичних мереж, зокрема тих, чиї учасники мають бойовий досвід, здобутий у зонах конфліктів за межами Європи. Це стосується також дітей, які народилися або певний час проживали в таких регіонах: вони можуть бути як об'єктами радикалізації, так і носіями екстремістських ідей, сформованих у середовищі насильства та військової підготовки.

Важливою складовою антитерористичної стратегії Європейського Союзу є чітке визначення стратегічних цілей. Це передбачає вдосконалення політики ЄС у сфері безпеки та забезпечення ефективної координації між різними суб'єктами, залученими до протидії тероризму. Координація має здійснюватися не лише на рівні держав-членів, а й у ширшому міжнародному контексті, де ключову роль

---

⁶⁸ Європейський парламент визнав Росію державою-спонсором тероризму. 23.12.2022. Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_3A52020DC0795 (дата звернення: 11.05.2026).

відіграє обмін інформацією та спільне вироблення підходів до реагування на загрози. Визначення цілей також охоплює поступову уніфікацію національних законодавств у сфері боротьби з тероризмом. Це сприяє поглибленню інтеграції безпекових політик держав-членів та зміцненню інституційної суб'єктності самого Європейського Союзу як актора, здатного діяти узгоджено та ефективно в умовах транснаціональних загроз.

У Порядку денному ЄС окремо наголошується на необхідності інтеграції внутрішньої та зовнішньої політики Союзу у сфері безпеки. Такий підхід відображає розуміння того, що сучасні терористичні загрози мають транснаціональний характер і не можуть бути ефективно подолані виключно засобами внутрішньої політики. Антитерористична діяльність ЄС має ґрунтуватися на принципах міжнародного права, неухильному дотриманні прав людини, нормах, що регулюють статус біженців, а також положеннях міжнародного гуманітарного права. Це забезпечує легітимність дій ЄС, узгодженість його політики з міжнародними стандартами та формує довіру як серед держав-членів, так і серед зовнішніх партнерів.

Третім ключовим елементом антитерористичної стратегії ЄС є визначення конкретної політики, тобто заходів, які мають реалізовувати відповідні суб'єкти. Йдеться про чітке окреслення інституцій, відповідальних за протидію тероризму, та інструментів, які вони повинні застосовувати.

Центральним компонентом антитерористичної політики ЄС виступає обмін інформацією та знаннями. Він забезпечується як через створення спеціалізованих мереж і експертних груп, так і шляхом удосконалення технічних рішень та процедур інформаційного обміну.

До ключових інформаційних систем, що використовуються у цій сфері, належать:

- SIENA-CT - спеціалізована платформа Європолу для обміну інформацією у справах, пов'язаних із тероризмом;
- Європейська інформаційна система кримінального обліку (ECRIS), яка забезпечує обмін даними про судимості між державами-членами;

- Європейська система поліцейського обліку (EPRIS), що дозволяє ідентифікувати наявність інформації про осіб у базах даних інших держав;
- Інструментарій ЄС з оцінки «м'яких цілей» (EU Soft Target Site Assessment Tool), спрямований на підвищення захищеності об'єктів, вразливих до терористичних атак;
- Система записів даних пасажирів (Passenger Name Record, PNR), яка використовується для виявлення підозрілих маршрутів, зв'язків та моделей поведінки.

У Порядку денному ЄС окремо підкреслюється важливість активнішого використання системи записів даних пасажирів (PNR) та інструментів поліцейського співробітництва, зокрема механізмів, передбачених рамковими угодами Прюмського процесу. Зазначається, що обмін даними PNR повністю відповідає положенням Європейської конвенції з прав людини та Хартії основних прав Європейського Союзу, а також є одним із найефективніших інструментів, доступних на рівні ЄС. Застосування PNR дозволяє виявляти пасажирів, які становлять підвищений ризик причетності до терористичної діяльності, а також до інших форм тяжкої транснаціональної злочинності — зокрема наркоторгівлі, торгівлі людьми чи організованих кримінальних схем.

Щодо системи Prüm, то вона забезпечує правоохоронним органам можливість автоматизованого обміну інформацією та порівняння біометричних даних — зокрема зразків ДНК, відбитків пальців і голосових зразків. Отримані результати можуть надалі використовуватися як докази у кримінальних провадженнях, що значно підвищує ефективність розслідувань та сприяє швидшій ідентифікації осіб, пов'язаних із терористичною чи іншою тяжкою злочинною діяльністю. Водночас застосування цієї системи стикається з низкою практичних обмежень. Головною проблемою є те, що не всі держави-члени ЄС забезпечили повну інтеграцію Prüm із власними національними базами даних.

У Порядку денному ЄС окремо підкреслюється необхідність створення та інституціоналізації спеціалізованих мереж і груп експертів, покликаних посилити транснаціональний, багатодисциплінарний діалог між суб'єктами, залученими до протидії тероризму. Формування таких структур має сприяти активнішому обміну інформацією, виробленню спільних підходів і підвищенню якості аналітичної роботи.

До складу цих мереж і груп передбачається включати фахівців різного профілю: практичних працівників правоохоронних органів, науковців, експертів із безпеки, а також представників громадянського суспільства. Такий міжсекторальний формат дозволяє поєднати оперативний досвід, академічні знання та суспільну експертизу, що є критично важливим для розуміння складних процесів радикалізації, транснаціональної взаємодії терористичних мереж та розроблення ефективних превентивних заходів. Зазначаються, зокрема, такі мережі, як Мережа із безпекових ризиків високого рівня (High risk security network), Мережа ЄС із запобігання злочинності (EU crime prevention network), Мережа із попередження радикалізації (Radicalisation awareness network), Політична група ЄС із захисту «м'яких цілей» (EU policy group on soft target protection), Мережа національних спеціалізованих підрозділів (Networks of national specialised units), Політичний діалог з безпеки (Policy dialogues on security), Глобальний контртерористичний форум (Global Counterterrorism Forum) та Група високого рівня з радикалізації (High-level commission expert group on radicalisation). Держави-члени Європейського Союзу заохочуються забезпечувати участь своїх представників у діяльності відповідних експертних мереж і форумів. Така участь сприяє розширенню професійного діалогу, обміну досвідом і формуванню спільних підходів до протидії тероризму. Зазначене є характерною рисою антитерористичної політики ЄС: попри те, що Співтовариство виконує координуючу та стратегічно спрямовуючу роль,

практична реалізація конкретних заходів здійснюється на національному рівні відповідними органами, уповноваженими в межах своїх юрисдикцій⁶⁹.

Таким чином, ЄС показує прагнення відігравати дедалі більш вагомую роль у сфері боротьби з тероризмом, зокрема через активізацію діяльності відповідних інституцій та розбудову комплексної системи безпеки. Антитерористична діяльність розглядається як невід'ємна складова ширшої стратегії ЄС у галузі безпеки, що охоплює як внутрішній, так і зовнішній вимір. Євросоюз поступово бере на себе функцію формування стратегічного бачення проблеми, розробляючи підходи та інструменти, які можуть застосовуватися не лише в межах Співтовариства, а й у глобальному контексті. Така еволюція ролі ЄС відображає усвідомлення того, що сучасний тероризм є транснаціональним явищем, а ефективна протидія йому потребує скоординованих, інституційно оформлених і стратегічно виважених дій.

Висновки до 2 розділу

У другому розділі було проаналізовано особливості формування, еволюції та імплементації антитерористичної політики на міжнародному та регіональному рівнях, здійснено порівняльний аналіз антитерористичних стратегій провідних держав світу, а також визначено роль міжнародних і регіональних організацій у координації боротьби з тероризмом.

Встановлено, що антитерористична політика на міжнародному рівні формується як системна відповідь світової спільноти на зростання та ускладнення терористичних загроз, які виходять за межі національних кордонів та безпосередньо впливають на міжнародну та національну безпеку держав. Її ключовою особливістю є колективний характер, що передбачає узгодження інтересів різних держав, безпекових пріоритетів і правових систем у межах

---

⁶⁹ Пономаренко А.Ю. Стратегія Європейського Союзу у протидії тероризму: сучасний стан та перспективи розвитку. Академічні візії. Випуск 26/2023. С. 1-8.

спільних міжнародних інститутів. Основою формування міжнародної антитерористичної політики виступає діяльність Організації Об'єднаних Націй, яка є центральним майданчиком для вироблення універсальних норм і стандартів у цій сфері. Через систему міжнародних конвенцій, глобальних стратегій та резолюцій Ради Безпеки ООН визначаються базові принципи протидії тероризму, зокрема криміналізація терористичної діяльності, запобігання її фінансуванню та зміцнення міжнародного співробітництва між правоохоронними і розвідувальними органами.

Доведено, що імплементація міжнародної антитерористичної політики здійснюється шляхом адаптації глобальних норм до практик держав та національного законодавства. Вона включає гармонізацію кримінального права, створення спеціалізованих органів, посилення прикордонного та фінансового контролю, а також участь у міжнародних інформаційних і оперативних мережах. Разом із тим імплементація міжнародної антитерористичної політики зустрічається із низкою проблем, поміж яких різні підходи держав до визначення міжнародного тероризму, питання суверенітету, а також ризику порушення прав людини під час реалізації безпекових заходів.

У ході порівняльного аналізу антитерористичних стратегій провідних демократій встановлено, що Сполучені Штати Америки, Японія та європейські країни використовують різні підходи до забезпечення безпеки, однак усі вони поєднують правові, організаційні, інформаційні та силові механізми протидії тероризму. Антитерористична стратегія США характеризується високим рівнем централізації, значними повноваженнями спецслужб та активним використанням превентивних заходів. Після терористичних актів 11 вересня 2001 року Сполучені Штати суттєво посилили систему внутрішньої безпеки, створили нові інституції та розширили міжнародне співробітництво у сфері боротьби з тероризмом.

Водночас досвід Японії демонструє поєднання жорстких безпекових заходів із пріоритетом соціальної стабільності та профілактики радикалізації. Значна увага приділяється інформаційній безпеці, контролю за діяльністю

екстремістських організацій, а також підготовці населення до реагування на надзвичайні ситуації. Європейські країни реалізують антитерористичну політику переважно через механізми колективної безпеки та координації в межах ЄС. Стратегія Європейського Союзу у сфері протидії тероризму ґрунтується на поєднанні захисту прав людини із забезпеченням високого рівня безпеки, а також на розвитку ефективної системи міжнародного обміну інформацією, контролю кордонів і превенції радикалізації. Такий підхід дозволяє ЄС одночасно дотримуватися своїх фундаментальних цінностей і реагувати на динамічні транснаціональні загрози, формуючи комплексну та збалансовану модель безпеки.

Окремий акцент у дослідженні зроблено на діяльності міжнародних та регіональних організацій, які відіграють ключову роль у координації зусиль у боротьбі з тероризмом. Їхня участь забезпечує узгодженість підходів, сприяє обміну інформацією, формуванню спільних стандартів і зміцненню глобальної та регіональної безпеки. Встановлено, що Організація Об'єднаних Націй залишається головним міжнародним інститутом, який забезпечує формування універсальної нормативно-правової бази протидії тероризму. Важливу роль також відіграють НАТО, Європейський Союз, Інтерпол, FATF та інші міжнародні структури, діяльність яких спрямована на координацію дій держав, обмін інформацією, протидію фінансуванню тероризму та вдосконалення міжнародного співробітництва.

У результаті дослідження встановлено, що ефективність антитерористичної політики безпосередньо залежить від рівня взаємодії та координації дій між державами та здатності національних урядів адаптувати міжнародні стандарти до власної правової системи. Водночас сучасні терористичні загрози потребують постійного вдосконалення механізмів міжнародного співробітництва, розвитку систем інформаційного обміну, зміцнення інституційної спроможності держав та поєднання безпекових заходів із дотриманням міжнародних стандартів у сфері прав людини.

Таким чином, антитерористичні стратегії провідних держав світу мають комплексний характер та ґрунтуються на поєднанні правових, політичних, організаційних, силових та інформаційних механізмів протидії тероризму. Міжнародна та регіональна співпраця залишається ключовою умовою ефективної боротьби з терористичними загрозами, а досвід провідних держав може бути використаний для покращення системи національної безпеки України та розвитку її антитерористичної політики.

РОЗДІЛ III. МІСЦЕ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

3.1. Еволюція антитерористичної діяльності України у період незалежності

Еволюція антитерористичної діяльності України у період незалежності відбувалася під впливом змін у безпековому середовищі, трансформації характеру загроз та поступового формування національної системи безпеки.

У перші роки незалежності Україна зосереджувалася насамперед на розбудові власних державних інститутів, нормативно-правової бази та правоохоронної системи. Терористичні загрози розглядалися переважно у загальному контексті охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю та захисту державного суверенітету. Відсутність масштабних проявів організованого тероризму на території України зумовлювала відносно обмежену увагу до побудови спеціалізованого механізму протидії терористичній діяльності.

У незалежній Україні боротьба з тероризмом стала актуальною проблемою після отримання державної незалежності в 1991 році. Так, у перші роки незалежності Україна зосереджувалася насамперед на розбудові власних державних інститутів, нормативно-правової бази та правоохоронної системи.

У 1992 році створено Службу безпеки України, яка стала ключовим органом у сфері державної безпеки. Основна увага приділялася внутрішній стабільності, а не спеціалізованим антитерористичним заходам.

На початковому етапі незалежності Україна здійснила значний комплекс заходів, спрямованих на формування необхідних правових передумов для ефективної протидії тероризму як у національному, так і в міжнародному вимірах. Зокрема, держава ратифікувала низку міжнародно-правових документів у сфері боротьби з тероризмом, серед яких:

Декларацію ООН про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму (1994 р.);

Міжнародну конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом (1997 р.);

Міжнародну конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999 р.) та ін.

Ратифікувавши зазначені міжнародно-правові акти, Україна взяла на себе зобов'язання перед ООН та іншими міжнародними структурами, що здійснюють боротьбу з тероризмом, забезпечити імплементацію глобальних стандартів безпеки, а також комплексне й збалансоване впровадження всіх елементів Глобальної контртерористичної стратегії ООН⁷⁰.

Після терактів 11 вересня 2001 року у світі активізувалася боротьба з тероризмом, що вплинуло і на Україну, а також змусила до необхідності приведення українського законодавства у відповідність до міжнародних стандартів.

Одним із ключових кроків у цьому напрямі стало ухвалення Верховною Радою України 20 березня 2003 року базового нормативно-правового акта — Закону України «Про боротьбу з тероризмом». Цим Законом уперше на законодавчому рівні було закріплено визначення поняття «тероризм», що створило фундамент для подальшого формування національної системи протидії терористичним загрозам та узгодження українського законодавства з міжнародними стандартами. Крім того, Закон визначив правові засади та основні принципи антитерористичної діяльності, окреслив систему суб'єктів, уповноважених здійснювати боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, а також органів, відповідальних за формування й реалізацію державної політики у цій сфері суспільних відносин⁷¹.

Закон України «Про боротьбу з тероризмом» визначає Службу безпеки України центральним органом загальнодержавної системи протидії

---

⁷⁰ Киренко С.Г., Троцький О.О. Сучасні аспекти протидії терористичній діяльності. DICTUM FACTUM. Кримінальне право та процес. Криминологія. Криміналістика. 2023р. С. 83-98.

⁷¹ Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. № 638-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.

терористичній діяльності. Поряд із нею у межах визначених повноважень заходи з протидії тероризму здійснюють Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція, Міністерство оборони України, а також центральні органи виконавчої влади, відповідальні за формування та реалізацію державної політики у сферах цивільного захисту, охорони державного кордону та виконання кримінальних покарань. До системи суб'єктів також включено Управління державної охорони України та органи, що забезпечують реалізацію державної податкової та митної політики. У разі потреби до здійснення заходів із запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності можуть залучатися центральні й місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форми власності й підпорядкування, їхні посадові особи, а також громадяни — за їхньою згодою. Такий підхід забезпечує комплексність та міжвідомчу координацію, що є критично важливими для ефективної протидії терористичним загрозам.

Варто зазначити, що Закон України «Про боротьбу з тероризмом» не відносить Національну гвардію України до переліку суб'єктів боротьби з тероризмом, хоча у її профільному законі передбачено повноваження щодо участі у заходах із припинення терористичної діяльності. В умовах повномасштабної війни Національна гвардія України відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки: вона бере безпосередню участь у бойових діях, виконуючи завдання зі стримування та відбиття збройної агресії, а також здійснює охорону й оборону стратегічно важливих об'єктів, включно із забезпеченням їхнього захисту від можливих терористичних посягань.

Саме цей законодавчий акт став фундаментом для формування та подальшого розвитку загальнодержавної системи боротьби з тероризмом.

Крім того, у 2013 році Указом Президента України від 23 квітня 2013 р. № 230/2013 було затверджено Концепцію боротьби з тероризмом (далі — Концепція), у якій визначено, що провідною загрозою для України є діяльність міжнародних терористичних організацій.

Концепція окреслила вісім основних напрямів реалізації антитерористичних заходів та п'ять пріоритетних напрямів державної політики у сфері протидії тероризму. Вони базуються на комплексному й системному підході до вирішення цієї проблеми та охоплюють усі загальновизнані складові процесу боротьби з тероризмом, зокрема: запобігання терористичній діяльності, її виявлення та припинення, усунення й мінімізацію наслідків, а також інформаційне, наукове й інше забезпечення антитерористичної діяльності та міжнародне співробітництво у сфері боротьби з тероризмом⁷².

Реалізація Концепції була спрямована на забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, охорону суспільства і держави від терористичних загроз, зниження ризиків проявів тероризму, удосконалення координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом і підвищення ефективності їхньої роботи, а також посилення міжнародної взаємодії у сфері протидії тероризму.

Слід зазначити, що Концепція стала важливим етапом у формуванні основ національної системи протидії тероризму, оскільки визначила принципи її побудови та стратегічні напрями розвитку. На її базі було розроблено Положення про єдину державну систему запобігання, реагування та припинення терористичних актів, а також мінімізації їхніх наслідків, що стало суттєвим кроком у створенні комплексного механізму забезпечення державної безпеки. Водночас із часу ухвалення цього документа безпекова ситуація в Україні зазнала значних змін і трансформацій.

У 2000-х роках антитерористична діяльність України розвивалася переважно у профілактичному й інституційному напрямі. Держава формувала нормативне підґрунтя, розвивала міжвідомчу взаємодію, адаптувала кримінальне законодавство до нових викликів, а також розширювала міжнародне співробітництво.

Якісно новий етап почався у 2014 році у зв'язку із агресією росії, окупацією частини території України та появою незаконних збройних формувань на сході

---

⁷² Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / О.О. Резнікова, А.О. Місюра, С.В. Дрьомов, К.Є. Войтовський; за заг. ред. О.О. Резнікової. – К.: НІСД, 2017. – 102 с.

держави. Умови весни 2014 року зумовили трансформацію антитерористичної діяльності з переважно правоохоронного інструменту на фактичний механізм відсічі гібридній агресії.

14 квітня 2014 року було введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України щодо невідкладних заходів із подолання терористичної загрози та збереження територіальної цілісності держави. Саме від цього моменту бере початок антитерористична операція на сході України. Активна фаза АТО стала формою збройного протистояння між українськими силами та російськими окупаційними військами і підконтрольними їм незаконними формуваннями на Донбасі. Формат антитерористичної операції діяв до лютого 2018 року, коли розпочався перехід до Операції об'єднаних сил.

Також 14 жовтня 2014 р було прийнято Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»⁷³ із змінами, внесеними згідно із Законами в поточній редакції від 01.01.2026 року. Зазначений Закон прийнято з метою захисту прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, а також забезпечення національної безпеки шляхом встановлення правових засад протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню поширення зброї масового ураження. Крім того, він передбачає формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної інформаційної бази, яка дає змогу правоохоронним органам України та інших держав виявляти, перевіряти та розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів і іншими незаконними фінансовими операціями.

Законом також визначено порядок і умови блокування активів міжнародних терористичних організацій та осіб, причетних до терористичної діяльності, а

---

⁷³ Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» із змінами, внесеними згідно із Законами від 01.01.2026 року № 361-IX. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 16.05.2026).

також механізми їх подальшої конфіскації. На нашу думку, такі інструменти є одними з найефективніших у протидії міжнародному тероризму, оскільки вони спрямовані на позбавлення терористичних структур фінансових ресурсів, що є ключовим фактором для обмеження та нейтралізації їхньої діяльності.

Важливим також є те, що у 2015 році Указом Президента України була затверджена Стратегія національної безпеки України⁷⁴. У Стратегії зазначено, що держава повинна запобігати терактам і диверсіям, координувати дії всіх силових структур, вдосконалювати систему антитерористичних операцій (АТО), а також посилювати боротьбу з терористичними організаціями і групами. Повинен бути комплексний підхід, а саме: в інформаційній безпеці (протидія пропаганді), у контролі кордонів, а також міжнародна співпраця з партнерами, зокрема з НАТО. Зокрема, визначено нейтралізацію сепаратистських та екстремістських рухів і організацій, а також забезпечення державної безпеки у сферах протидії тероризму, економічної, інформаційної та кібербезпеки.

Одним із ключових підходів України до протидії тероризму є активна співпраця з міжнародними партнерами, насамперед зі Сполученими Штатами Америки та Європейським Союзом, у межах спільних програм і механізмів боротьби з терористичними загрозами. Така взаємодія забезпечує обмін інформацією, координацію оперативних дій, узгодження стандартів безпеки та зміцнення національних спроможностей у сфері запобігання й протидії терористичній діяльності.

Однією з головних форм співпраці в боротьбі з тероризмом було проведення спільних міжнародних навчань та тренувань. У 2015 році Україна взяла участь у масштабних навчаннях під назвою «Рішення 15», що проходили на території Польщі та Швеції. Навчання мало на меті підвищення здатності країн-членів НАТО та інших держав до спільної дії у випадку терористичної або іншої загрози безпеці.

---

⁷⁴ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України". Указ Президента України від 26.05.2015 року № 287/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> (дата звернення: 16.05.2026).

Після 2018 року антитерористична діяльність України набула нових рис. З одного боку, було змінено формат операції на сході держави, а керівна роль у районі бойових дій перейшла до військового командування в межах Операції об'єднаних сил. З іншого боку, сама система боротьби з тероризмом не втратила актуальності, а навпаки – розширила сферу застосування. Це було пов'язано з посиленням диверсійної активності, загроз критичній інфраструктурі, інформаційно-психологічними операціями, спробами дестабілізації тилкових регіонів, фінансуванням терористичної діяльності та використанням агентурних мереж.

Так, в Україні діє Концепція боротьби з тероризмом, ухвалена Указом Президента України від 5 березня 2019 р. № 53/2019⁷⁵, відповідно до якої Основною загрозою для України є агресивна політика російської федерації, спрямована на дестабілізацію ситуації в державі, зокрема через провокування сепаратистських проявів і всебічну підтримку диверсійно-терористичної діяльності маріонеткових квазідержавних утворень на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей.

Варто зазначити, що Концепція відіграла важливу роль у формуванні засад національної системи протидії тероризму, визначивши принципи її організації та ключові напрями функціонування. Однак від часу ухвалення цього документа безпекове середовище України зазнало глибоких трансформацій. Сучасні виклики, зумовлені збройною агресією Російської Федерації, ескалацією воєнних загроз та зміною характеру терористичних ризиків, значно виходять за межі проблематики, яку охоплює чинна Концепція.

Крім того, в Україні діє Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їхніх наслідків, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого

---

⁷⁵ Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні. Указ Президента України від 5 березня 2019 року №53/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text> (дата звернення: 16.05.2026).

2016 р.⁷⁶. Цим положенням було створено єдину, скоординовану систему, в якій всі служби взаємодіють. Основними завданнями є припинення, запобігання та реагування на теракти та реальні загрози.

Крім того, важливим напрямком боротьби з тероризмом є зміцнення інформаційної безпеки. Україна знаходиться в інформаційному просторі, в якому діє велика кількість фейкових новин та пропагандистських матеріалів. Це може стати фактором радикалізації населення та збільшення терористичної активності. Тому важливо забезпечити доступ до об'єктивної та достовірної інформації, проводити роз'яснювальну роботу та дискусії з громадськістю.

Одним з нових напрямків у боротьбі з тероризмом в Україні є кібербезпека. Уряд зосереджує зусилля на запобіганні кібератакам терористичних груп та зміцненні кіберзахисту критично важливих об'єктів, таких як енергетичні та транспортні системи.

Одним з ключових напрямків боротьби з тероризмом в Україні є забезпечення безпеки на кордоні. Також важливим напрямком є сприяння соціальному відновленню тимчасово окупованих територій та запобігання поширенню терористичної пропаганди серед мешканців цих територій. Для цього здійснюються заходи з відновлення інфраструктури, забезпечення доступу до соціальних послуг та забезпечення захисту прав людини. Окрім цього, Україна також звертає увагу на профілактику тероризму, зокрема, шляхом підвищення рівня інформаційної культури, проведення антирадикальної роботи та навчання населення засобам захисту від терористичних актів.

Таким чином, протидія тероризму в Україні сьогодні посідає одне з провідних місць серед пріоритетів державної політики. Держава послідовно реалізує комплекс заходів, спрямованих на зміцнення національної безпеки, та активно розвиває співпрацю з міжнародними партнерами у сфері боротьби з терористичними загрозами. Ефективна боротьба з тероризмом потребує

---

⁷⁶ Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків: постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 No 92 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D0%BF#Тех> (дата звернення: 16.05.2026).

системного підходу, що охоплює не лише оперативно-розшукову діяльність, а й широкий спектр превентивних інструментів, включно із соціально-економічними, інформаційними та іншими заходами, спрямованими на усунення причин і умов, що сприяють поширенню терористичних загроз.

На мою думку, система протидії тероризму в Україні за багатьма параметрами не лише відповідає підходам, застосовуваним у розвинених державах, а й у низці аспектів випереджає їх. Це зумовлено масштабами та динамікою загроз, з якими стикається наша держава, а також необхідністю швидкої адаптації до нових форм терористичної діяльності та гібридних викликів. Український досвід формування та модернізації механізмів протидії тероризму демонструє високий рівень інституційної стійкості та здатність до оперативного оновлення відповідно до реалій безпекового середовища.

І, насамкінець, можна сказати, що повномасштабна агресія росії 24 лютого 2022 року остаточно закріпила нове розуміння антитерористичної діяльності в Україні. Відтепер система протидії тероризму в Україні функціонує не лише як інструмент запобігання окремим терористичним актам, а як складова ширшої архітектури національної безпеки. Вона інтегрує заходи з боротьби з диверсіями, підривною діяльністю, фінансуванням ворожих структур, агентурною роботою, а також реагування на загрози, спрямовані проти об'єктів критичної інфраструктури та цивільного населення. Такий підхід забезпечує комплексність і дозволяє ефективніше протидіяти багатовимірним викликам, що постають перед державою в умовах сучасної війни.

3.2. Співпраця України з ключовими міжнародними партнерами у сфері протидії терористичним загрозам

Сьогодні Україна перебуває у складних геополітичних умовах та веде боротьбу за свою територіальну цілісність, тому питання протидії тероризму має першочергове значення у системі національної безпеки.

Співпраця України з міжнародними партнерами та організаціями з метою ефективної протидії терористичним загрозам, що виникли й посилюються внаслідок повномасштабної збройної агресії Російської Федерації, є одним із ключових напрямів міжнародного співробітництва держави в умовах воєнного стану.

Ця проблема потребує комплексного підходу, так як тероризм є багатовимірним явищем, що охоплює різні сфери та спрямований на політичне, релігійне, економічне, тощо життя суспільства та діяльності держави із застосуванням різноманітних методів – від кібератак до застосування зброї масового ураження.

Воєнний стан суттєво змінює характер, форми та інтенсивність терористичної діяльності. У цей період тероризм набуває гібридного характеру, поєднуючись із воєнними, диверсійними, інформаційно-психологічними та кіберопераціями. Тому, особливого змісту набуває співпраця України з іншими державами у сфері безпеки та координація зусиль у протидії тероризму.

Так, співпраця України та Європейського Союзу у сфері протидії тероризму є важливим напрямом безпекової політики, особливо після 2014 року та в умовах повномасштабної війни з боку росії.

Через постійні кібератаки з боку росії (атаки на енергосистему, урядові сайти, банківські мережі) Україна стала лабораторією сучасної кіберборотьби, і досвід, який вона набуває, уже вивчають західні партнери. Тому в Україні відбувається розвиток кібербезпеки за моделями ЄС.

Україна отримує технологічну допомогу та експертну підтримку, спрямовану на підвищення стійкості держави в кіберпросторі. Регулярні міжнародні військові навчання (Rapid Trident, Sea Breeze та інші) ще до початку повномасштабної війни включали відпрацювання сценаріїв реагування на гібридні загрози, зокрема терористичні атаки. Співпраця зі спеціальними службами іноземних держав забезпечує можливість своєчасного попередження терактів, виявлення агентурних мереж противника та недопущення диверсійних операцій. Обмін досвідом і практична підтримка партнерів дають змогу Україні

інтегрувати провідні міжнародні практики та посилювати власні спроможності у сфері безпеки⁷⁷.

Україна веде активну співпрацю з Європейським Союзом у сфері протидії тероризму, зокрема через діяльність Консультативної місії ЄС з реформування сектору цивільної безпеки в Україні (EUAM Ukraine), яка відіграє ключову роль у підтримці інституційного розвитку та впровадженні європейських стандартів безпеки. Місія здійснює практичну підтримку українських органів у сфері цивільної безпеки, зосереджуючись на підготовці правоохоронних органів, удосконаленні міжвідомчої взаємодії та підвищенні спроможностей у протидії сучасним загрозам, включно з тероризмом та організованою злочинністю.

Одним із прикладів такої співпраці є спеціалізовані кібернавчання, проведені за підтримки EUAM Ukraine у 2026 році. Представники безпекових відомств України приймали участь у навчальному курсі «Cyber Range – Pentester Tools», в Римі та був організований Європейським коледжем безпеки й оборони (ESDC) у співпраці з Centro Italiano di Direzione Aziendale (CEIDA) за підтримки Консультативної місії Європейського Союзу в Україні. У навчальній програмі були задіяні фахівці Служби зовнішньої розвідки України, Служби безпеки України та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Цей крок створює підґрунтя для подальшого поглиблення співпраці між європейськими навчальними інституціями та українськими структурами безпеки в умовах, коли кіберстійкість перетворилася на один із ключових елементів національної безпеки та невід'ємну складову сучасної протидії гібридним загрозам.

Також за підтримки Європейського Союзу реалізуються навчальні заходи з так званої стабілізаційної поліцейської діяльності (stability policing). Вони проводяться для особового складу Національної гвардії України та Національної

---

⁷⁷ Протидія проявам тероризму та колабораціонізму в умовах війни: стан та перспективи: матеріали II Всеукраїнського круглого столу (м. Кропивницький, 11 вересня 2025 року). Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2025. 203 с.

поліції України і включають підготовку з цивільного захисту, мінної безпеки, реагування на загрози та забезпечення громадського порядку в умовах підвищеного ризику, що є важливим елементом комплексної протидії терористичним проявам.)

Також варто відзначити співпрацю України з Європол. Європол підтримує сильну оперативну присутність в Україні майже у всіх сферах своєї діяльності. З початку війни агресії Європол направив в середньому 15-18 запрошених офіцерів до країн Європи, що межують з Україною та Білоруссю. Ці офіцери надають вирішальну підтримку для розслідувань та вторинних перевірок безпеки. Крім того, Європол продовжував навчати українські правоохоронні органи з питань OSINT, фінансових злочинів, кіберзлочинності, кібербезпеки, криптовалюти, розшифровки та криміналістики в реальному часі.⁷⁸

Співпраця України зі Сполученими Штатами у сфері боротьби з тероризмом здійснюється, зокрема, в межах Програми антитерористичної допомоги (Antiterrorism Assistance Program, АТА), яку реалізує Державний департамент США. Програма спрямована на підготовку українських силових структур, включно зі спеціальними підрозділами, вибухотехнічними фахівцями та підрозділами реагування на надзвичайні ситуації, з метою підвищення їхньої професійної спроможності у запобіганні та реагуванні на терористичні загрози. Окрім навчальної складової, Сполучені Штати надають Україні й матеріально-технічну підтримку⁷⁹.

Україна також бере участь у глобальній системі протидії тероризму в рамках Організації Об'єднаних Націй, зокрема шляхом співпраці з Управлінням ООН з

---

⁷⁸ Моїсеева Є.О., Латишева М.О., Шалупня К.С. Діяльність Європолу та співпраця з Україною. Юридичний науковий електронний журнал. № 4/2023. С. 714-717. URL: https://www.lsej.org.ua/4_2023/173.pdf (дата звернення: 16.05.2026).

⁷⁹ Двостороння безпекова угода між Україною та Сполученими Штатами Америки. Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. 13.06.2024р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/dvostoronnya-bezpekova-ugoda-mizh-ukrayinoyu-ta-spoluchenimi-91501> (дата звернення: 16.05.2026).

питань боротьби з тероризмом (UNOCT). Участь України полягає у виконанні положень Глобальної контртерористичної стратегії ООН та взаємодії з відповідними структурами ООН у сфері запобігання і протидії терористичним загрозам.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі є одним із ключових партнерів України у сфері практичної діяльності, спрямованої на запобігання та нейтралізацію терористичних загроз. За участі ОБСЄ проводяться спеціалізовані навчальні програми для українських державних органів, зокрема для Державної прикордонної служби України. Прикладом є діяльність мобільної тренувальної групи ОБСЄ, у межах якої українські прикордонники проходили навчання з виявлення терористичних загроз та протидії транскордонним злочинам⁸⁰.

Україна співпрацює з НАТО з 1991 року, коли було започатковано активну взаємодію в межах різноманітних програм і ініціатив, спрямованих на зміцнення безпеки та розвитку оборонних спроможностей. Попри те, що Україна не є членом Альянсу, вона бере активну участь у партнерських механізмах, які охоплюють політичний діалог, військову взаємодію, реформування сектору безпеки та впровадження стандартів НАТО.

Україна, відповідно до Плану дій щодо співпраці з НАТО, здійснює взаємодію з Альянсом у сфері контртерористичної діяльності, отримуючи підтримку, спрямовану на підвищення рівня безпеки та зміцнення спроможностей держави щодо захисту від терористичних загроз. НАТО надає Україні технічну й фінансову допомогу, що сприяє розвитку національних систем протидії тероризму, відновленню інфраструктури на територіях, які зазнали тимчасової окупації, а також підвищенню рівня безпеки в портах і аеропортах.

Співпраця України з НАТО у сфері контртерористичної діяльності є одним із ключових чинників зміцнення національної безпеки та підтримання

---

⁸⁰ Вогнеборці здійснюють регулярні тренування та тактико-спеціальні навчання, підвищуючи свою готовність до ліквідації різноманітних надзвичайних подій. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. 29.10.2020р. URL: <https://dsns.gov.ua/news/ostanni-novini/116008> (дата звернення: 16.05.2026).

стабільності в умовах сучасних багатовимірних загроз. З початку війни з росією та внаслідок постійної ескалації терористичних загроз, Україна активно співпрацює з Альянсом, отримуючи не тільки технічну та матеріальну підтримку, але й доступ до сучасних методик протидії тероризму⁸¹.

У межах НАТО сформовано спеціалізовані інституції та механізми, покликані забезпечувати системну боротьбу з тероризмом. Так, у 2015 році було створено Український центр кібербезпеки при НАТО, який мав на меті забезпечити підтримку Україні в питаннях кібербезпеки та боротьбі з кіберзагрозами.

На тлі початкових етапів російської агресії проти України — включно з незаконною анексією Криму у 2014 році, масштабним застосуванням кібератак, кампаній дезінформації та інших форм гібридного впливу в наступні роки — у липні 2016 року на Варшавському саміті НАТО було створено Платформу НАТО–Україна з протидії гібридній війні. Вона покликана забезпечувати механізми для кращого виявлення гібридних загроз та нарощування потенціалу у виявленні вразливостей і зміцненні стійкості держави та суспільства⁸².

У 2018 році, під час Брюссельського саміту НАТО, Україна та Альянс підписали спільну декларацію про партнерство у сфері кібербезпеки.

У 2021 році Україна і НАТО підписали Угоду про партнерство у сфері кібербезпеки, яка спрямована на спільне забезпечення кібербезпеки, підвищення рівня захисту критичної інфраструктури, обмін інформацією та знаннями. Угода також передбачає спільну розробку та впровадження проєктів в галузі кібербезпеки⁸³.

---

⁸¹ Від постачання снарядів і танків до повноцінного технологічного партнерства – як змінилася співпраця України та НАТО. Міністерство Оборони України. 22.04.2026р. URL: <https://mod.gov.ua/explanation/vid-postachannia-snariadiv-i-tankiv-do-povnotsinnoho-tekhnolohichnoho-partnerstva-yak-zminyasia-spivpratsia-ukrainy-ta-nato> (дата звернення: 16.05.2026).

⁸² Minárik Tomáš. NATO Recognises Cyberspace as a ‘Domain of Operations’ at Warsaw Summit. CCDCOE. URL: <https://ccdcoe.org/incyber-articles/nato-recognises-cyberspace-as-a-domain-of-operations-at-warsaw-summit/> (дата звернення: 16.05.2026).

⁸³ Operation Sea Guardian. NATO. 26 May 2023. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/operation-sea-guardian> (дата звернення: 16.05.2026).

Таким чином, взаємодія України з НАТО у сфері протидії тероризму становить важливу складову загальноєвропейської системи безпеки та є ключовим елементом забезпечення стабільності як для України, так і для Європи в цілому.

Отже, міжнародна співпраця України у сфері боротьби з тероризмом має виразно практичний характер. Тренінги, навчальні програми та спеціалізовані заходи, що реалізуються за участю Європейського Союзу, США, ОБСЄ, НАТО та за підтримки ООН, спрямовані на зростання професійних спроможностей силових структур України і зміцнення національної та регіональної безпеки.

3.3 Протидія терористичним загрозам та викликам в Україні в умовах повномасштабної агресії рф

Повномасштабна агресія російської федерації проти України спричинила глибоку трансформацію безпекового середовища, у якому терористичні загрози набули системного та комплексного характеру. На відміну від класичних форм тероризму, сучасні загрози для України тісно інтегровані у воєнну стратегію держави-агресора та використовуються як інструмент гібридної війни. Їх визначальною рисою є поєднання військових, інформаційно-психологічних та терористичних методів впливу, що створює багатовимірний і складно прогнозований характер небезпеки.

Так, Україна потерпала від різних типів атак (ракети, дрони, вибухи), багато з них були спрямовані на цивільні цілі та інфраструктуру, що міжнародна спільнота у багатьох випадках визначає, як акт терору в умовах війни. Відбулися тисячі атак на цивільні об'єкти, зокрема медичні установи. Багато атак ракетами і дронами нанесено по житлових кварталах та критичній інфраструктурі (такі дії міжнародне законодавство розглядає як терористичні за ознакою умисного та невідбиркового насильства проти цивільних).

Крім того, важливе місце посідає диверсійно-розвідувальна діяльність, яка включає підривною роботу в тилу. Значну загрозу становлять і кібератаки, спрямовані на порушення функціонування державних інформаційних систем, банківського сектору та енергетичної галузі.

До дій, що надають війні, розв'язаній росією проти України, виразно терористичного характеру, також належать:

- створення так званих «фільтраційних» пунктів, у яких окупаційні сили незаконно утримують, допитують і піддають катуванням українських громадян з метою отримання відомостей про їхню можливу підтримку Збройних сил України чи прояви національної ідентичності;

- примусове переміщення та депортація населення, про що послідовно повідомляють ООН та інші міжнародні організації; особливе занепокоєння викликає вивезення дітей до росії, що суперечить нормам міжнародного гуманітарного права та розглядається як спроба асиміляції й підриву української національної спільноти;

- масові вбивства та інші тяжкі злочини проти цивільного населення, задокументовані в Бучі, Ірпені, Маріуполі та низці інших населених пунктів, які міжнародна спільнота визнає фактами масштабних воєнних злочинів⁸⁴.

Тероризм також має сильний психологічний вплив викликає страх і тривожність серед населення, знижує довіру до інститутів влади, призводить до провокації внутрішніх конфліктів. Тому дуже важливою складовою системи протидії тероризму є державна інформаційна політика, спрямована на підтримання стійкості суспільства, зміцнення морального духу громадян та нейтралізацію панічних настроїв.

Терористична діяльність, яку здійснює російська федерація, має на меті створення загрози життю та безпеці людей. Це організована та систематична форма політичного насильства, властива рф. До її арсеналу входять дії, які

---

⁸⁴ Кравченко Н. Сучасний тероризм: виклики і загрози для України і світу. НУБІП України. 14.10.2024р. URL: <https://nubip.edu.ua/news/konferentsiya-u-mizhnarodnykiv-suchasnyy-teroryzm-vyklyky-i-zahrozy-dlya-ukrayiny-i-svitu> (дата звернення: 18.05.2026).

націлені на залякування уряду, народу та світової спільноти, з метою досягнення соціального резонансу та дестабілізації суспільства. Цей тероризм також включає в себе масштабні поставки зброї та військової техніки, підтримку бойовиків на території України та їх підготовку на військових полігонах рф⁸⁵.

Також варто сказати, що в умовах війни здійснюється зміна суб'єктів і форм терористичної діяльності, а саме:

- розширення кола суб'єктів тероризму – терористичні функції можуть виконувати диверсійно-розвідувальні групи, незаконні збройні формування, агентурні мережі, окремі радикалізовані особи, завербовані через інформаційні канали;

- поєднання тероризму з воєнними діями – терористичні акти використовуються як допоміжний інструмент війни: для послаблення обороноздатності держави, дестабілізації тилкових регіонів та створення атмосфери постійної небезпеки.

Тероризм у цей період має чітко визначені стратегічні цілі:

- залякування цивільного населення;
- руйнування критичної інфраструктури (енергетика, транспорт, зв'язок);
- дестабілізація органів державної влади та місцевого самоврядування;
- зрив мобілізаційних, гуманітарних і оборонних заходів;
- вплив на громадську думку та міжнародний імідж держави⁸⁶.

Якщо говорити про суб'єкти захисту від терористичних загроз в Україні то варто відзначити, що ефективна протидія терористичним загрозам в Україні забезпечується функціонуванням розгалуженої системи державних органів, діяльність яких координується на національному рівні. Провідну роль у цій

---

⁸⁵ Самініна М.А., Тараненко Г.Г. Кваліфікаційна робота на тему: «Сучасні методи контртерористичної боротьби у США, Японії, Франції та Україні». Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ 2023. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/067b6ab9-dccd-4d82-a8bc-40104197e4a6/content> (дата звернення: 18.05.2026).

⁸⁶ Боярський М.Ю., Ковальчук Ю.І. Кримінально-правові ознаки сучасного тероризму. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2025. Серія ПРАВО. Випуск 89: частина 3. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/07/30-3.pdf> (дата звернення: 18.05.2026).

системі відіграє Служба безпеки України, що здійснює контррозвідальну діяльність, попередження, виявлення та припинення терористичних актів.

Одним з найважливіших завдань, що поставлені перед Службою безпеки України на законодавчому рівні, є захист державного суверенітету та територіальної цілісності України⁸⁷.

Також важливим елементом є Національна поліція України, що забезпечує охорону громадського порядку, проводить досудове розслідування злочинів терористичного характеру та бере участь у ліквідації їх наслідків.

Збройні сили України виконують завдання із знищення джерел терористичних загроз у зоні бойових дій, а також захисту державного суверенітету і територіальної цілісності.

До системи також входить Державна служба України з надзвичайних ситуацій, яка забезпечує реагування на надзвичайні ситуації, рятувальні операції та ліквідацію наслідків терористичних актів.

Державна прикордонна служба України також відіграє важливу роль, оскільки здійснює контроль за переміщенням осіб і вантажів через державний кордон з метою недопущення проникнення диверсійних груп⁸⁸.

Однією з особливостей протидії тероризму в Україні з моменту початку окупації є зміцнення оборонних та безпекових заходів на окупованих територіях та на кордоні з росією. Уряд України збільшив чисельність військових на кордоні з росією, а також було встановлення додаткових блокпостів та контрольних пунктів. Також важливим напрямком є сприяння соціальному відновленню тимчасово окупованих територій та запобігання поширенню терористичної пропаганди серед мешканців цих територій. Для цього здійснюються заходи з

---

⁸⁷ Самініна М.А., Тараненко Г.Г. Кваліфікаційна робота на тему: «Сучасні методи контртерористичної боротьби у США, Японії, Франції та Україні». Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ 2023. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/067b6ab9-dccd-4d82-a8bc-40104197e4a6/content> (дата звернення: 18.05.2026).

⁸⁸ Протидія тероризму, нерозповсюдження зброї та матеріалів масового знищення й захист критичної інфраструктури : зб. матеріалів Міжвідомчої експертної робочої групи, створеної при НІСД / за ред. О. Д. Маркєвої, Ю. М. Скалецького – К. : НІСД, 2013. – 104 с.

відновлення інфраструктури, забезпечення доступу до соціальних послуг, а також забезпечення захисту прав людини.

Протягом 2024р. за інформацією правоохоронних органів України фіксувались випадки підготовки та здійснення терактів та диверсій з боку агентур та саботажних груп, спрямованих проти силових структур, військових чи інфраструктури, але державні органи відзначали ефективну роботу з їх нейтралізації. Наприклад, у 2024 р. було затримано понад 600 осіб у справах щодо терористичної діяльності та диверсій, частина з них неповнолітні, у зв'язку із діями російських спецслужб⁸⁹. З початку 2025 р. зафіксовано 33 терористичних акти, з яких 16 було нейтралізовано правоохоронцями. Встановлено причетність щонайменше 50 осіб до організації чи підготовки цих актів (в тому числі неповнолітніх)⁹⁰. Це свідчить про широкомасштабну діяльність з вербування та скоєння нападів на території України

Можна стверджувати, що Україна в цілому відповідає ключовим сучасним підходам у сфері протидії тероризму, а за окремими напрямками навіть демонструє більш високий рівень адаптивності та ефективності, ніж окремі західні держави. Це зумовлено здатністю держави оперативно реагувати на нові типи загроз та активно впроваджувати сучасні технологічні рішення, які підсилюють ефективність заходів безпеки й адаптивність національної системи протидії терористичним проявам. Показовим прикладом оперативного впровадження сучасних технологій є використання спеціальних «чат-ботів» у соціальних мережах, за допомогою яких громадяни можуть оперативно передавати правоохоронним органам інформацію про потенційні терористичні загрози. Важливу роль відіграє й створення цифрових інструментів для

---

⁸⁹ Диверсії та теракти: затримано понад 600 осіб, з них близько 25% - це неповнолітні. Укравхські національні новини. 31.05.2025р. URL: <https://unn.ua/news/dyversii-ta-terakty-zatrymano-ponad-600-osib-z-nykh-blyzko-25percent-tse-nepovnolitni> (дата звернення: 18.05.2026).

⁹⁰ З початку року в Україні зафіксовані 33 теракти, 16 з них вдалося запобігти – поліція. Укрінформ. 22.04.2025р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3984907-z-pocatku-roku-v-ukraini-zafiksovani-33-terakti-16-z-nih-vdalousa-zapobigti-policia.html> (дата звернення: 18.05.2026).

залучення населення до протидії терористичним та іншим ворожим діям, зокрема застосунків «Ворог» та «ЄППО»⁹¹.

Важливим чинником, що визначає здатність державної системи протидії тероризму до адаптації та розвитку, є рівень підготовленості суспільства до дій у разі терористичної загрози. Йдеться про сформовану культуру безпеки, довіру громадян до уповноважених державних органів та готовність населення до конструктивної взаємодії з ними.

Одним із ключових напрямів державної політики у сфері забезпечення ефективної протидії тероризму є формування та постійне оновлення цілісної й стійкої нормативно-правової основи. Така система має враховувати багатовимірність сучасних загроз і забезпечувати належні правові механізми для гарантування безпеки всіх осіб, які перебувають на території України.

В умовах повномасштабної війни особливої ваги набуває питання забезпечення належного рівня національної стійкості в умовах широкого спектра сучасних викликів. Попри постійне зростання загроз, Україна демонструє надзвичайно високий рівень стійкості, що підтверджується здатністю держави та суспільства ефективно реагувати на регулярні ракетні удари, які охоплюють усю територію країни.

Одним із ключових завдань держави є системна робота з населенням, спрямована на формування відчуття безпеки та чіткого розуміння громадянами порядку дій у разі підвищення рівня терористичної загрози. Це передбачає розвиток культури безпеки, інформованість населення та готовність діяти відповідно до встановлених протоколів.

Систематичне інформування населення про характер і масштаби загроз, рівень терористичної небезпеки та факти вчинення терактів, проведення навчань із підготовки громадян до дій у кризових ситуаціях, формування суспільної підтримки державної політики у цій сфері, а також налагодження ефективної

---

⁹¹ Лучик, С. Д. Використання чат-ботів у роботі правоохоронних органів. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. XIII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 30-річчю Харк. нац. ун-ту внутр. справ у статусі університету (м. Вінниця, 22 листоп. 2024 р). – Вінниця : ХНУВС, 2024. – С. 93-95

взаємодії з громадськістю істотно зміцнюють стійкість як суспільства, так і державної системи протидії терористичним проявам.

Надійність державної системи протидії тероризму забезпечується комплексом ключових чинників. До них належать належний рівень підготовленості сил і засобів різних відомств, залучених до проведення антитерористичних операцій; ефективна охорона та захист об'єктів, що можуть стати потенційними цілями терористичних посягань; регулярне проведення командно-штабних і тактико-спеціальних навчань, спрямованих на відпрацювання механізмів реагування; а також реалізація превентивних, режимних, організаційних і роз'яснювальних заходів. Важливою складовою є й налагоджена координація та міжвідомча взаємодія, передусім на рівні управлінських структур суб'єктів боротьби з тероризмом.

Важливою складовою забезпечення надійності системи протидії тероризму є спроможність державних інституцій своєчасно ідентифікувати, оцінювати та прогнозувати ризики й загрози, визначаючи їхні можливі масштаби та характер. Цю функцію реалізують, зокрема, такі напрями діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом, як:

- безперервний обмін інформацією між суб'єктами боротьби з тероризмом;
- моніторинг потенційних загроз учинення терактів як на території України, так і за її межами;
- своєчасне виявлення та усунення чинників, що створюють умови для підготовки або здійснення терактів, а також прогнозування можливих наслідків таких дій;
- постійний контроль за розвитком ситуацій, пов'язаних із ризиком терористичних посягань, та проведення узгоджених оперативно-розшукових й інших спеціальних заходів⁹².

У контексті глобалізації, цифровізації суспільства та активного впровадження інноваційних інформаційних технологій особливої ваги набуває

---

⁹² Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. – Київ: НІСД, 2022. – 532 с.

питання належного забезпечення інформаційної безпеки. Систематичне поширення ворогом фейкових новин, маніпулятивних повідомлень і дезінформаційних кампаній спрямоване на методичне підривання авторитету української держави та її інституцій, формування недовіри до органів влади й послаблення обороноздатності країни.

Особливої ваги набуває завдання протидії поширенню інформації, яка може становити загрозу національній безпеці України, зокрема такої, яка спрямована на підрив суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності держави, послаблення її обороноздатності, а також на завдання шкоди державній, економічній та інформаційній безпеці.

Спецслужби росії, діючи в інтересах держави-агресора, активно нарощують використання інструментів інформаційної війни, зокрема створення у соціальних мережах Facebook, Instagram та Twitter розгалужених мереж облікових записів із фіктивними даними. Такі координовано керовані бот-мережі застосовуються для проведення інформаційних операцій, спрямованих проти державних інтересів України. До подібної діяльності нерідко долучаються й окремі громадяни України⁹³.

Так, у 2022 році Служба безпеки України викрила та припинила діяльність 20 ботоферм, у 2023 році — 21, а протягом 2024 року — вже 45 таких структур, загальна потужність яких перевищувала 4 млн фейкових облікових записів. Їхня активність охоплювала багатомільйонні аудиторії користувачів соціальних мереж у різних регіонах країни. Крім того, у квітні цього року було виявлено та заблоковано близько 20 тис. акаунтів, що використовувалися в інтересах російських окупаційних сил⁹⁴.

---

⁹³ Державна безпека України в умовах російської агресії: актуальні питання експертно-криміналістичного та науково-технічного забезпечення: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22 серпня 2023 р.: Том 1. — Київ : ІСТЕ СБУ, 2023. — 218 с.

⁹⁴ Якимчук І. СБУ ліквідувала ботоферму на понад 20 тис. акаунтів, через які Росія поширювала фейки. Zaxid.net. 20.04.2026р. URL: https://zaxid.net/sbu_likvidovala_botofermu_na_ponad_20_tis_akauntiv_cherez_yaki_rosiya_poshiryuvala_feyki_n1635166 (дата звернення: 18.05.2026).

Безумовно, використання інноваційних технологічних рішень у сфері протидії дезінформації становить один із стратегічних напрямів діяльності правоохоронних органів України. Міжнародна практика підтверджує високу результативність систем, побудованих на основі штучного інтелекту, для ідентифікації та нейтралізації фейкових повідомлень, маніпулятивного контенту та координованих інформаційних впливів.

Також потрібно відмітити, що від 24 березня 2022 року вступив в дію Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану»⁹⁵, що є важливим кроком у посиленні національного законодавства та створило додаткові правові механізми для притягнення до відповідальності осіб, які здійснюють протиправну діяльність в інформаційному просторі.

Ще одним важливим позитивним чинником є активна співпраця державних правоохоронних органів України з іноземними правоохоронними структурами та провідними ІТ-компаніями, що спеціалізуються на питаннях інформаційної безпеки. Така взаємодія посилює спроможність держави протидіяти інформаційним загрозам і забезпечує доступ до сучасних технологічних рішень та експертного потенціалу. Така взаємодія дає змогу використовувати найсучасніші технологічні рішення, інтегрувати їх в оперативну діяльність і значно підвищувати ефективність виявлення та нейтралізації правопорушень у кіберпросторі.

Варто підкреслити, що серед ключових засад, необхідних для підтримання належного рівня кібербезпеки, виокремлюється комплекс взаємопов'язаних напрямів. До них належать: систематичний моніторинг та оперативне виявлення кіберзагроз; проведення інформаційних кампаній щодо актуальних ризиків і правил безпеки із використанням засобів масової інформації та інших

---

⁹⁵ Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану. Закон України № 2149-IX (2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2149-20> (дата звернення: 18.05.2026).

комунікаційних платформ; протидія дезінформації та інформаційним операціям противника; безперервний обмін достовірними даними між державними органами, міжнародними партнерами та суб'єктами кіберзахисту; підготовка персоналу правоохоронних органів до реагування на кіберінциденти, у тому числі шляхом спеціалізованих тренувань і навчань на кіберполігонах; а також розроблення й реалізація національної стратегії кібербезпеки, адаптованої до умов воєнного стану та спрямованої на забезпечення повного спектра необхідних заходів.

Зазначені вище інструменти та механізми, що забезпечують належний рівень кібербезпеки та протидії кіберзлочинності мають формуватися й упроваджуватися у тісній координації зі спеціалізованими правоохоронними органами та фахівцями у сфері кіберзахисту. Така взаємодія забезпечує узгодженість дій, підвищує ефективність реагування та сприяє створенню цілісної системи захисту національного інформаційного простору. Важливо також враховувати специфічні умови функціонування держави під час воєнного стану, оскільки саме вони визначають характер загроз, інтенсивність кіберінцидентів і необхідність адаптації відповідних механізмів реагування.

Слід згадати, що тероризм не існує окремо від фінансування. Відповідно необхідно робити спроби обмежити або взагалі викоринити можливість спонсорування терористичної діяльності. Це може контролюватись Державною службою фінансового моніторингу України. Умови воєнного часу безперечно обумовлюють необхідність посилення цією службою, що виконує функції підрозділу фінансової розвідки, практичних та організаційних заходів, спрямованих на протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення.

Отже, в умовах повномасштабної агресії РФ протидія терористичним загрозам в Україні набула системного, комплексного та пріоритетного характеру. Тероризм став одним із інструментів ведення гібридної війни, що проявляється у диверсіях, обстрілах цивільної інфраструктури, інформаційно-

психологічних операціях та спробах дестабілізації внутрішньої ситуації в державі.

Тому, ключовим завданням залишається не лише нейтралізація існуючих терористичних ризиків, а й їх попередження через розвиток стійкості держави, захист критичної інфраструктури та зміцнення національної безпеки. Лише комплексний підхід і консолідація зусиль держави, суспільства та міжнародних партнерів дозволять ефективно протистояти терористичним викликам і забезпечити стабільність та безпеку України.

Висновки до 3 розділу

Повномасштабна агресія російської федерації проти України спричинила радикальну трансформацію безпекового середовища, перетворивши терористичні загрози на системний та комплексний інструмент гібридної війни. Сучасний тероризм на території України втратив свої класичні ознаки, оскільки діє в межах чіткої воєнної стратегії держави-агресора, набуваючи ознак державного тероризму. Це проявляється у невідбирковому насильстві, регулярних ракетних та дронівих атаках на житлові квартали, медичні установи й об'єкти критичної інфраструктури, що супроводжується створенням фільтраційних таборів, примусовою депортацією населення та численними воєнними злочинами на окупованих територіях. Водночас суттєво розширилося коло суб'єктів терористичної діяльності, до якої РФ активно залучає розгалужені агентурні мережі у державному й недержавному секторах, диверсійно-розвідувальні групи та осіб, завербованих через цифрові канали впливу.

Ефективна протидія цим масштабним викликам забезпечується функціонуванням комплексної державної системи, в якій провідну роль відіграє Служба безпеки України. У тісній взаємодії з Національною поліцією, Збройними Силами України, Державною прикордонною службою, ДСНС та Держфінмоніторингом здійснюється успішна нейтралізація внутрішніх і зовнішніх загроз. Досвід останніх років підтверджує високу превентивну

спроможність вітчизняних силових структур, які спромоглися затримати сотні диверсантів та заблокувати більшість запланованих терактів на стадії їх підготовки.

Окремим стратегічним напрямом оборони стала інформаційна та кібербезпека, оскільки країна-агресор щоденно здійснює сотні кібератак на державні й фінансові ресурси, а також розгортає багатомільйонні ботоферми для поширення дезінформації та фейків. Україна демонструє високу технологічну адаптивність, оперативно оновлюючи законодавчу базу та впроваджуючи інноваційні ШІ-системи й унікальні цифрові інструменти взаємодії з громадянами, такі як застосунки «Ворог» та «ЄППО», що в деяких аспектах випереджає підходи західних союзників.

Незважаючи на постійне нарощування інтенсивності загрози, українська держава і суспільство продемонстрували високий рівень національної стійкості. Здатність безперервно функціонувати та оперативно поновлюватися після тяжких ударів базується на розвиненій антитерористичній культурі населення, високій самоорганізації, довірі до органів влади та виваженій державній політиці, спрямованій на підтримку морального духу громадян.

У міжнародному вимірі боротьба України стала каталізатором перегляду всієї глобальної архітектури безпеки. Активно використовуючи трибуни ООН, ОБСЄ, НАТО та Європейського Союзу, наша держава формує спільний фронт протидії державному тероризму. Завдяки залученню іноземної допомоги, обміну розвідданими, впровадженню санкцій та запозиченню найкращих європейських практик попередження радикалізації, Україна не лише захищає власний суверенітет, а й виступає прикладом стійкості для всього демократичного світу, демонструючи, що подолання сучасного тероризму можливе лише через консолідацію зусиль держави, суспільства та міжнародних партнерів.

ВИСНОВКИ

Боротьба з тероризмом у сучасному світі залишається однією з найскладніших загроз глобальній безпеці та стабільності міжнародних відносин. Незважаючи на значний розвиток міжнародного права, систем безпеки та міжнародного співробітництва, терористичні організації продовжують адаптуватися до нових умов та реалізують власні цілі, використовуючи сучасні технології, інформаційні ресурси та транснаціональні фінансові механізми.

У ході дослідження виявлено, що сучасний стан вивчення тероризму характеризується значною кількістю наукових підходів, концепцій та визначень, проте загальновизнаного універсального міжнародно-правового визначення тероризму досі не сформовано, що, в свою чергу, ускладнює формування єдиної глобальної антитерористичної політики. Водночас аналіз наукової літератури, міжнародно-правових документів та національних законодавств засвідчив, що попри відмінності у трактуванні поняття тероризму, усі підходи визнають його суспільно небезпечний характер, політичну мотивацію та спрямованість на створення атмосфери страху та дестабілізації. Водночас встановлено, що між антитерористичною теорією та реальною практикою існує значна прірва, адже сьогодні жодна країна світу не може гарантувати абсолютну безпеку чи повністю викоринити загрозу тероризму.

Факти засвідчують, що коли терористичні групи цілеспрямовано прагнуть досягти певної мети, вони повністю чи частково реалізують свої наміри навіть у найбільш захищених країнах. Це підтвердили численні трагедії: теракти 11 вересня у США, терористичні атаки 7 липня 2005 року лондонського метро, розстріл редакції в Парижі 7 січня 2015 році тощо. Таким чином, протидія тероризму є надзвичайно складним завданням для всіх держав без винятку, а універсального засобу його подолання, на жаль, не існує.

У відповідь на ці виклики світ намагається консолідуватися, адже невеликі країни об'єктивно не здатні самотійно протистояти такій масштабній загрозі сьогодення. Тому одним із головних результатів нашого дослідження стало

підтвердження висунутої гіпотези про те, що саме великі держави відіграють вирішальну та координуючу роль у формуванні глобальної системи протидії тероризму. Завдяки наявності потужних військових, економічних, розвідувальних та дипломатичних ресурсів, ці країни здатні здійснювати комплексний вплив на міжнародне безпекове середовище та визначати основні напрями антитерористичної політики.

Порівняльний аналіз діяльності Сполучених Штатів Америки, Японії, Франції та Великої Британії дозволив виявити як спільні, так і відмінні риси їхніх антитерористичних стратегій. Спільною рисою є орієнтація на поєднання силових, правових, інформаційних та превентивних заходів. Водночас кожна держава реалізує власну модель боротьби з тероризмом відповідно до національних інтересів, особливостей політичної системи та характеру загроз. Нами було встановлено:

- США традиційно роблять акцент на глобальних військових операціях, розвитку розвідувальних мереж, технологічному контролю та рішучих силових діях. Показовим прикладом їхніх методів стала спецоперація 2 травня 2011 року американського спецназу «Спис Нептуна» по ліквідації Усама бен Ладена у пакистанському Абботтабаді. Задля уникнення перетворення місця поховання на культовий меморіал для терористів його тіло поховали у водах Аравійського моря;

- досвід Японії демонструє поєднання жорстких безпекових заходів із пріоритетом соціальної стабільності та профілактики радикалізації. Їхня практика виразно демонструється ефективною боротьбою з небезпечними сектами, наприклад, Аум Сінрікьо, яка в 1995 році здійснила смертельну газову атаку в метро Токіо;

- Франція після серії кривавих атак 2015 року на редакцію Charlie Hebdo та театр Батаклан зосередила свої зусилля на максимальній мілітаризації внутрішньої безпеки. Практичним втіленням цього стала військова операція «Вартовий», коли тисячі військовослужбовців були виведені для постійної

охорони вулиць, туристичних об'єктів, аеропортів та вокзалів, а спецслужби отримали дозвіл масово закривати осередки радикалізації;

- Велика Британія стала лідером у превентивній співпраці з населенням. Окрім ефективної розвідки та поліції, Лондон реалізує унікальну державну стратегію CONTEST, найбільш унікальним елементом якої є програма «Prevent». Її суть полягає в тому, щоб запобігти виявленню перших ознак радикалізації молоді за допомогою залучення вчителів, лікарів та соціальних працівників, які спільно з психологами працюють на випередження і зупиняють потенційних терористів ще до моменту скоєння злочину.

У роботі доведено, що практичний досвід провідних держав світу із застосуванням виключно силових методів не забезпечує довгострокового зниження терористичних загроз. Крім того, ефективна боротьба з тероризмом потребує усунення причин радикалізації, розвитку освітніх програм, підвищення рівня соціальної інтеграції та забезпечення економічних можливостей для населення.

Слід зазначити, що важливу роль у стримуванні загрози тероризму відіграють міжнародні організації: ООН, НАТО та ЄС. Вони формують нормативно-правові механізми та забезпечують координацію міждержавної взаємодії. Проте ефективність цих механізмів може знижуватися через політичні розбіжності між державами та відсутність єдиного підходу до визначення терористичних загроз.

Важливим результатом дослідження стало встановлення того факту, що сучасний міжнародний тероризм дедалі активніше використовує можливості цифрового середовища. Соціальні мережі, месенджери, онлайн-платформи та криптовалютні системи стають важливими інструментами поширення екстремістської ідеології, вербування прихильників і фінансування терористичної діяльності. Це свідчить про необхідність подальшого посилення міжнародної співпраці у сфері кібербезпеки та фінансового контролю.

Що стосується України, то варто зауважити, що наша держава в умовах повномасштабної агресії російської федерації зазнала глибокої трансформації

безпекового середовища, де терористичні загрози стали складовою гібридної війни та набули ознак державного тероризму. Систематичні удари по цивільній інфраструктурі, масові воєнні злочини на окупованих територіях і використання розгалужених агентурних та диверсійних мереж засвідчили зміну характеру сучасних загроз. Водночас Україна сформувала ефективну комплексну систему протидії, у якій ключову роль відіграють силові структури та механізми міжвідомчої взаємодії, що дозволяє своєчасно нейтралізувати значну частину терористичних і диверсійних дій. Окремо варто відзначити розвиток кібер- та інформаційної безпеки, а також впровадження інноваційних цифрових рішень, що підвищують стійкість держави. Попри постійний тиск, українське суспільство демонструє високий рівень згуртованості та адаптивності, а міжнародна підтримка й активна дипломатична діяльність України сприяють формуванню глобальної коаліції проти сучасних форм державного тероризму.

Таким чином, з метою підвищення ефективності боротьби з тероризмом доцільно рекомендувати:

- посилення міжнародного співробітництва у сфері обміну розвідувальною інформацією;
- удосконалення міжнародно-правових механізмів протидії фінансуванню тероризму;
- розвиток спільних програм кібербезпеки та моніторингу інформаційного простору;
- розширення програм профілактики радикалізації та екстремізму серед молоді;
- впровадження сучасних технологій аналізу даних та штучного інтелекту для виявлення потенційних терористичних загроз.

Отже, проведені дослідження підтвердило, що тероризм залишається однією з ключових загроз сучасному світовому порядку, а боротьба з ним потребує комплексного, багаторівневого та скоординованого підходу. Вирішальна роль у цьому процесі належить великим державам, які завдяки своїм ресурсам та політичному впливу формують основні напрями антитерористичної

політики. Водночас забезпечення довгострокової ефективності боротьби з тероризмом можливе лише за умови поєднання силових, правових, соціально-економічних та інформаційних механізмів, спрямованих як на ліквідацію терористичної діяльності, так і на усунення причин її виникнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. № 638-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» із змінами, внесеними згідно із Законами від 01.01.2026 року № 361-IX. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 16.05.2026).
3. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 р. № 876-VII (п. 10, ч. 1 ст. 2). URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/876-18/print1443681029133806> (дата звернення: 16.05.2026).
4. Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 15.02.2026).
5. Про боротьбу з тероризмом: Закон України №638-IV від 20.03.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 15.02.2026).
6. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану. Закон України № 2149-IX (2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2149-20> (дата звернення: 18.05.2026).
7. Декларація від 09.12.1994 Декларація про заходи ліквідації міжнародного тероризму. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU94322> (дата звернення: 09.05.2026).
8. Концепція боротьби з тероризмом від 23 квітня 2013 р. № 230/2013. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/876-18/print1443681029133806> (дата звернення: 16.05.2026).
9. Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків: постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 92 URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.05.2026).

10. Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні. Указ Президента України від 5 березня 2019 року №53/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text> (дата звернення: 16.05.2026).

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року "Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України". Указ Президента України від 13.04.2014 року № 405/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014#Text> (дата звернення: 16.05.2026).

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України". Указ Президента України від 26.05.2015 року № 287/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> (дата звернення: 16.05.2026).

13. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 49/60 "Заходи з ліквідації міжнародного тероризму" від 09 груд. 1994 р. URL: documents.un.org (дата звернення: 22.02.2026).

14. Protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism Human Rights Resolution 2005/80 (E/CN.4/RES/2005/80). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/547276?ln> (дата звернення: 09.05.2026).

15. Resolution 1296 (2000) / adopted by the Security Council at its 4130th meeting, on 19 April. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/412414?v=pdf> (дата звернення: 09.05.2026).

16. Resolution 1373 (2001), adopted by the Security Council at its 4385th meeting on 28 September 2001. URL: https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_russian.pdf (дата звернення: 09.05.2026).

17. Resolution 1535 (2004) Adopted by the Security Council at its 4936th meeting, on 26 March 2004. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n04/286/41/pdf/n0428641.pdf> (дата звернення: 09.05.2026).

18. Resolution 1624 (2005), adopted by the Security Council at its 5261st meeting on 14 September 2005. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/556538?v=pdf> (дата звернення: 09.05.2026).
19. Uniting and strengthening America by providing appropriate tools required to intercept and obstruct terrorism (USA Patriot Act) Act of 2001. Public law 107 – 56 – Oct. 26, 2001. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-107publ56/pdf/PLAW-107publ56.pdf> (дата звернення: 18.04.2026).
20. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / О.О. Резнікова, А.О. Місюра, С.В. Дрьомов, К.Є. Войтовський; за заг. ред. О.О. Резнікової. – К.; НІСД, 2017. – 102 с.
21. Баймуратов М. О., Кофман Б. Я. Імплементация // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Імплементация> (дата звернення: 18.04.2026).
22. Бортник Н.П., Ковалів М.В., Єсімов С.С. Діяльність ООН у боротьбі з міжнародним тероризмом. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025. Вип. 01. С. 831-836.
23. Боярський М.Ю., Ковальчук Ю.І. Кримінально-правові ознаки сучасного тероризму. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2025. Серія ПРАВО. Випуск 89: частина 3. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/07/30-3.pdf> (дата звернення: 18.05.2026).
24. Браїлян Є.С. Трансформація безпекової політики Великої Британії в Європі в контексті регіональних союзів. Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції / Факультет права та міжнародних відносин, Державний університет «Київський авіаційний інститут»; за загальною редакцією Я.М.Жукорської, М.В.Стригуль – Київ: ДУ «КАІ», 2025. С.48-51
25. Бунчук О. Символізм сучасного тероризму. Chernivtsi Law School. 2023. URL: <https://law.chnu.edu.ua/symbolizm-suchasnoho-teroryzmu/> (дата звернення: 15.02.2026).

26. Важна К.А. Концепція кримінальної відповідальності держави: можливість реалізації в сучасному міжнародному праві: монографія / К. А. Важна. - Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. - 292 с.
27. Важна К.А. Проблеми визначення поняття й сутності тероризму в міжнародному праві. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. Випуск 8 (2021). С.137 – 147.
28. Гбур З.В. Теоретико-методологічні засади поняття «міжнародного тероризму». Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. №2. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2021/5.pdf (дата звернення: 22.02.2026).
29. Глобальна та національна безпека: підручник / за заг. ред. Г.П.Ситника, Ю.В.Ковбасюка. – К.: НАДУ, 2016. – 1133с.
30. Горбачевський С. Тероризм як міжнародне явище: огляд проблеми. Міжнародна безпека. 2017. №1 (13). С. 43-55.
31. Горпинюк О.П. Імплементация міжнародно-правових норм щодо протидії тероризму в КК України. International Scientific Journal “Internauka”. Series: “Juridical Sciences”. 2023. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-1> (дата звернення: 18.04.2026).
32. Григоренко О. М. Боротьба з тероризмом як складова національної безпеки: теоретико-правові аспекти. Наукові записки. Серія «Філософія та право». 2016. №2 (38). С. 24-29.
33. Громівчук Ш.М. Міжнародно- правове визначення тероризму як основа для ефективної боротьби з ним. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. 2011. Том 2, № 10. С.108 – 112.
34. Державна безпека України в умовах російської агресії: актуальні питання експертно-криміналістичного та науково-технічного забезпечення: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22 серпня 2023 р.: Том 1. — Київ : ІСТЕ СБУ, 2023. – 218 с.
35. Киренко С.Г., Троцький О.О. Сучасні аспекти протидії терористичній діяльності. DICTUM FACTUM. Кримінальне право та процес. Кримінологія. Криміналістика. 2023р. С. 83-98.

36. Коршунов В. Політичний тероризм: політологічний аналіз. Політологічні та соціологічні студії: збірник наукових праць. Чернівці: Видавничий дім „Букрек”, 2008. Т. VI. С. 35 – 46.
37. Кравченко Н. Сучасний тероризм: виклики і загрози для України і світу. НУБІП України. 14.10.2024р. URL: <https://nubip.edu.ua/news/konferentsiya-u-mizhnarodnykiv-suchasnyu-teroryzm-vyklyky-i-zahrozy-dlya-ukrayiny-i-svitu> (дата звернення: 18.05.2026).
38. Куцька О. М., Мельник В. А. Жіночий тероризм наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. URL: [file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D0%BC%D0%B0/Downloads/vnv_2008_10_6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D0%BC%D0%B0/Downloads/vnv_2008_10_6%20(1).pdf) (дата звернення: 15.02.2026).
39. Ліпкан В. А. Боротьба з тероризмом. К. : Знання України, 2002. 254 с.
40. Ліпкан В.А. Боротьба з тероризмом: у визначеннях та поняттях / В. А. Ліпкан. К.: Магістр — ХХІ ст., 2009. 162с.
41. Лучик, С. Д. Використання чат-ботів у роботі правоохоронних органів. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. XIII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 30-річчю Харк. нац. ун-ту внутр. справ у статусі університету (м. Вінниця, 22 листоп. 2024 р). – Вінниця : ХНУВС, 2024. – С. 93-95
42. Місюра А. О. Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України [Електронний ресурс]. – К. : НІСД, 2017. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/2446/>
43. Малахов Г.Б. Нова стратегія протидії тероризму в США. Інформація і право. 2022. URL: <https://share.google/iRUoToGdldaMx2Fh1> (дата звернення: 18.04.2026).
44. Маркєєва О., Розвадовський Б. Антитерористичне законодавство США: висновки для України. Національний інститут стратегічних досліджень. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/antyterorystychne-zakonodavstvo-ssha-vysnovky-dlya-ukrayiny> (дата звернення: 18.04.2026).

45. Марков К.А. Міжнародний тероризм як міжнародний злочин. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 10. URL: http://lsej.org.ua/10_2021/157.pdf (дата звернення: 15.02.2026).
46. Моїсеєва Є.О., Латишева М.О., Шалупня К.С. Діяльність Європолу та співпраця з Україною. Юридичний науковий електронний журнал. № 4/2023. С. 714-717. URL: https://www.lsej.org.ua/4_2023/173.pdf (дата звернення: 16.05.2026).
47. Омер Ф. Катенар. НАТО та протидія тероризму. 2010. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/nato-ta-protidya-terorizmu.pdf>. (дата звернення: 09.05.2026).
48. Паливода В.О. Національна стратегія протидії внутрішньому тероризму Сполучених Штатів Америки. Національний інститут стратегічних досліджень. 2021. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-07/usa-national-strategy.pdf> (дата звернення: 18.04.2026).
49. Покровська А.В. Проблеми та досягнення політики протидії радикалізації у Європі. Стратегічні пріоритети. 2017. № 4 (45). С. 180-191.
50. Полевий П. Тероризм як складова глобальної безпеки. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Політичні науки». 2016. Вип. 32. С. 178-182.
51. Пономаренко А.Ю. Стратегія Європейського Союзу у протидії тероризму: сучасний стан та перспективи розвитку. Академічні візії. Випуск 26/2023. С.1-8.
52. Протидія проявам тероризму та колабораціонізму в умовах війни: стан та перспективи: матеріали II Всеукраїнського круглого столу (м. Кропивницький, 11 вересня 2025 року). Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2025. 203 с.
53. Протидія тероризму, нерозповсюдження зброї та матеріалів масового знищення й захист критичної інфраструктури : зб. матеріалів Міжвідомчої експертної робочої групи, створеної при НІСД / за ред. О. Д. Маркеєвої, Ю. М. Скалецького – К. : НІСД, 2013. – 104 с.

54. Протидія фінансуванню тероризму в системі управління національною безпекою України: монографія / За загальною редакцією В.В. Євдокимова, Д.О. Грицишена. – Житомир: Видавничий дім «Бук-друк», 2023. – 232с.
55. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. – Київ: НІСД, 2022. – 532 с.
56. Самініна М.А., Тараненко Г.Г. Кваліфікаційна робота на тему: «Сучасні методи контртерористичної боротьби у США, Японії, Франції та Україні». Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ 2023. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/067b6ab9-dccd-4d82-a8bc-40104197e4a6/content> (дата звернення: 18.05.2026).
57. Ситник Г. П., Орел М.Г. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник / Г. П. Ситник, М. Г. Орел; за ред. Г. П. Ситника. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372с.
58. Скоморовський В.Б., Лучко О.О. Роль міжнародних організацій у протидії тероризму. Legal Bulletin No 3 (13), 2024. С. 109-116.
59. Смешко І. Фактори поширення тероризму в світі. Світова політика та міжнародні відносини. 2015.№ 1(2). С. 54-62.
60. Сукмановська Л.М. Щодо причин виникнення та поширення тероризму. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. №2. С.460-470.
61. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти: навчальний посібник / За заг. ред. проф. В.К. Грищука. – Львів: ЛДУВС, 2011. – 328 с.
62. Тимошенко В.І. Детермінанти сучасного тероризму. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2023. Випуск 75. С.130 – 135.
63. Ткачова О.В. Жіночий тероризм: кримінологічна характеристика, причини виникнення і шляхи запобігання. Теорія і практика правознавства. 2019. Випуск 1 (15). С.1 – 17.
64. Француз А. Й. Психолого-правовий аспект тероризму. Правничий вісник Університету «КРОК». 2014. Вип. 18. С. 5-11.

65. Щербак І. Причини тероризму: політичний конфлікт, військова окупація, релігійний та етнічний розкол, геополітичні інтереси та конкуренція, економічна нерівність та соціальна дезінтеграція. Вісник Острозької академії. 2017. №3. С. 7-11.
66. Від постачання снарядів і танків до повноцінного технологічного партнерства – як змінилася співпраця України та НАТО. Міністерство Оборони України. 22.04.2026р. URL: <https://mod.gov.ua/explanation/vid-postachannia-snariadiv-i-tankiv-do-povnotsinnoho-tekhnologichnoho-partnerstva-yak-zminylasia-spivpratsia-ukrainy-ta-nato> (дата звернення: 16.05.2026).
67. Вогнеборці здійснюють регулярні тренування та тактико-спеціальні навчання, підвищуючи свою готовність до ліквідації різноманітних надзвичайних подій. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. 29.10.2020р. URL: <https://dsns.gov.ua/news/ostanni-novini/116008> (дата звернення: 16.05.2026).
68. Двостороння безпекова угода між Україною та Сполученими Штатами Америки. Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. 13.06.2024р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/dvostoronnya-bezpekova-ugoda-mizh-ukrayinoyu-ta-spoluchenimi-91501> (дата звернення: 16.05.2026).
69. Диверсії та теракти: затримано понад 600 осіб, з них близько 25% - це неповнолітні. Укравхські національні новини. 31.05.2025р. URL: <https://unn.ua/news/dyversii-ta-terakty-zatrymano-ponad-600-osib-z-nykh-blyzko-25percent-tse-nerovnolitni> (дата звернення: 18.05.2026).
70. Європейський парламент визнав Росію державою-спонсором тероризму. 23.12.2022. Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine-3A52020DC0795> (дата звернення: 11.05.2026).
71. З початку року в Україні зафіксовані 33 теракти, 16 з них вдалося запобігти – поліція. Укрінформ. 22.04.2025р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric->

- society/3984907-z-pocatku-roku-v-ukraini-zafiksovani-33-terakti-16-z-nih-vdalosa-zarobigti-policia.html (дата звернення: 18.05.2026).
72. Як підтримується безпека в Середземному морі. НАТО. 2016. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2010/05/04/yak-pdtrimut-sya-bezpeka-v-seredzemnomu-mor/index.html> (дата звернення: 09.05.2026).
73. Як визначає тероризм ФБР та Міністерство оборони США? URL: <https://rukhi.hlopec.v.ua/ukraincyam/yak-fbr-viznachaie-terorizm.html> (дата звернення: 15.02.2026).
74. Якимчук І. СБУ ліквідувала ботоферму на понад 20 тис. акаунтів, через які Росія поширювала фейки. Zaxid.net. 20.04.2026р. URL: https://zaxid.net/sbu_likvidovala_botofermu_na_ponad_20_tis_akauntiv_cherez_yaki_rosiya_poshiryuvava_feyki_n1635166 (дата звернення: 18.05.2026).
75. A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond Brussels, 9.12.2020. COM(2020) 795 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0795> (дата звернення: 11.05.2026).
76. Amitava Niyogi. The Social Roots of Terrorism. Scientific American. vol. 308. №. 6. 2013. PP. 74-79.
77. Bąkowski Piotr. Understanding EU counter-terrorism policy. Understanding EU counter-terrorism policy. March 2023. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739395/EPRS_BRI\(2023\)739395_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739395/EPRS_BRI(2023)739395_EN.pdf) (дата звернення: 09.05.2026).
78. Cartwright M. The Assassins. World History Encyclopedia.2019. URL: https://www.worldhistory.org/The_Assassins/ (дата звернення: 15.02.2026).
79. Charter of Fundamental Rights of the European Union URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf. (дата звернення: 11.05.2026).
80. Chomsky N. Failed states: The abuse of power and the assault on democracy. New York: Metropolitan Books.206.311 p.

81. Comprehensive Political Guidance. NATO. 2015. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49176.htm (дата звернення: 09.05.2026)
82. Countering terrorism. OSCE. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/3/5/107686_2.pdf (дата звернення: 09.05.2026).
83. Duffy, H. The «War on Terror» and the Framework of International Law. 2005. Cambridge University Press.
84. Emmanuel Macron in his own words. The French president's interview with The Economist, Nov 7th 2019 URL: <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-in-his-own-words-french> (дата звернення: 11.05.2026).
85. Funk M., Trauner F. Transatlantic counter-terrorism cooperation. European Union Institute for Security Studies (EUISS). April 2016. URL: <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert%2015%20Counter%20terrorism.pdf> (дата звернення: 18.04.2026).
86. Gunaratna R. Ideology in Terrorism and Counter Terrorism: Lessons from combating Al Qaeda and Al Jemaah Al Islamiyah in Southeast Asia. 2005. URL.: https://www.researchgate.net/publication/228370908_Ideology_in_Terrorism_and_Counter_Terrorism_Lessons_from_combating_Al_Qaeda_and_Al_Jemaah_Al_Islamiyah_in_Southeast_Asia (дата звернення: 15.02.2026).
87. Intelligence definitions – CIA. International terrorist activities. URL: <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP91M00696R000200050015-4.pdf> (дата звернення: 15.02.2026).
88. Japan continues its contribution to the UNDP initiatives on Peace and Recovery. 3 Apr 2017. URL: <https://reliefweb.int/report/sudan/japan-continues-its-contribution-undp-initiatives-peace-and-recovery> (дата звернення: 18.04.2026).
89. Jawor A. Brytyjczycy powołają "super służbę" wywiadowczą?. InfoSecurity24. 07.02.2025. URL: <https://infosecurity24.pl/za-granica/brytyjczycy-powolaja-super-sluzbe-wywiadowcza> (дата звернення: 09.05.2026).

90. Joint statement by the EU home affairs ministers on the recent terrorist attacks in Europe. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/11/13/joint-statement-by-the-eu-home-affairs-ministers-on-the-recent-terrorist-attacks-in-europe> (дата звернення: 11.05.2026).
91. MI5 The Security Service [Електронний ресурс] / MI5. – Режим доступу : <https://www.mi5.gov.uk/>
92. Minárik Tomáš. NATO Recognises Cyberspace as a ‘Domain of Operations’ at Warsaw Summit. CCDCOE. URL: <https://ccdcoe.org/incyber-articles/nato-recognises-cyberspace-as-a-domain-of-operations-at-warsaw-summit/> (дата звернення: 16.05.2026).
93. Ministry of Foreign Affairs of Japan. Japan’s counter-terrorism measures. URL: <https://www.mofa.go.jp/files/000156881.pdfpdf> (дата звернення: 18.04.2026).
94. Operation Sea Guardian. NATO. 26 May 2023. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/operation-sea-guardian> (дата звернення: 16.05.2026).
95. Organization for Security and Co-operation in Europe. Factsheet of the OSCE Action against Terrorism Unit. 26.06.2024. URL: <https://www.osce.org/resources/factsheets/action-against-terrorism-unit#:~:text=The%20Action%20against%20Terrorism%20Unit%20of%20the,in%20the%20implementation%20of%20their%20anti%2Dterrorism%20commitments> (дата звернення: 18.04.2026).
96. Peter Dutton. Address to the 'No Money for Terror' Ministerial Conference on Counter-Terrorism Financing, Melbourne. 07.11.2019. URL: <https://minister.homeaffairs.gov.au/peterdutton/Pages/Address-to-the-No-Money-for-Terror-Conference,-Melbourne.aspx> (дата звернення: 09.05.2026).
97. The European Union Counter-Terrorism Strategy. Brussels, 30 November 2005 URL: https://www.cvce.eu/en/obj/the_european_union_counter_terrorism_strategy_brussels_30_november_2005-en-c9acc196-6121-4269-81a6-b81b008217b6.html (дата звернення: 11.05.2026).